

155. Perjantaina 16 päivänä joulukuuta 1994

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi arpajaislain 3 §:n ja arpajaisverolain 2 §:n muuttamisesta ... 6027

Hallituksen esitys n:o 274
Lakialoite n:o 84
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 15
Suuren valiokunnan mietintö n:o 4

2) Ehdotukset laiksi tuloverolain muuttamisesta sekä laiksi tuloverolain 96 §:n muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys n:o 175
Lakialoitteet n:ot 5, 9, 25 ja 42/1993 vp sekä 24, 46, 47, 54, 67, 71, 75 ja 88
Toivomusaloitteet n:ot 24, 26, 27, 29—32, 35 ja 39/1993 vp sekä 20, 26 ja 28
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 82
Suuren valiokunnan mietintö n:o 5

3) Ehdotukset laiksi eräistä ajoneuvoista suoritettavasta ajoneuvoverosta annetun lain 5 ja 11 §:n muuttamisesta ja 4 §:n väliaikaisesta muuttamisesta 6028

Hallituksen esitys n:o 160
Lakialoitteet n:ot 80, 81 ja 91
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 79
Suuren valiokunnan mietintö n:o 6

4) Ehdotukset autoverolaiksi ,,

Hallituksen esitys n:o 321
Lakialoite n:o 64
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88

5) Ehdotus laiksi arvonlisäverosta annetun lain muuttamisesta 6029

Hallituksen esitys n:o 322
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 89

6) Ehdotukset laiksi ydinenergielain muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys n:o 295
Lakialoite n:o 8/1993 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 15

Ensimmäinen käsittely:

7) Ehdotukset laeiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta sekä valtioneuvostosta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta 6030

Hallituksen esitys n:o 318
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10

Pöydällepanoa varten esitellään:

8) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 43 hallituksen esityksestä laeiksi mielenterveyslain, lääninoikeuslain ja maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain muuttamisesta (HE 226) 6066

9) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 44 hallituksen esityksestä laiksi lomautuksen johdosta maksettavasta ylimääräisestä työttömyysvakuutusmaksusta vuonna 1995 ja työttömyysturvalain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 269) ,,

10) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 45 hallituksen esityksestä laiksi lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta (HE 210) ,,

11) Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 46 hallituksen esityksestä laitoshoitoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE 317) 6066

12) Talousvaliokunnan mietintö n:o 51 hallituksen esityksestä laiksi sähkömarkkinakeskuksesta (HE 202) „

13) Talousvaliokunnan mietintö n:o 52 hallituksen esityksestä laeiksi liikkuvasta kaupasta annetun lain ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n 22 kohdan kumoamisesta (HE 313) „

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Andersson, Bell von, Iivari, Kankaanniemi, Kauppinen, Kääriäinen, Leppänen J., Markkula, Pietikäinen S., Pulliainen, Ranta ja Takala.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Kauppinen, Ranta, Markkula, Leppänen J. ja Pulliainen.

Ilmoitussasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden takia edustajat von Bell ja Pulliainen sekä liikenne-esteen takia ed. J. Leppänen sekä tästä ja huomisen päivästä sairauden takia ed. Takala.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on tänään antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 335—337.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet

vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 697, 698, 702—706, 708, 713, 716, 717, 720, 722—724, 727, 729—731, 734, 736, 739 ja 747. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaalin toimittaminen

Puhemies: Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaalista eduskunnassa annettun lain 1 ja 5 §:n nojalla eduskunta valitsee keskuudestaan 16 edustajaa toimimaan Suomesta valittuina edustajina Euroopan parlamenttiin Suomesta valittavien edustajien vaali toimitetaan ensi tiistaina pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat vaalia varten on annettava eduskunnan keskuksiansiaan viimeistään ensi maanantaina kello 12.

Eduskunnan tilintarkastajat varainhoitovuodeksi 1995

Puhemies: Luetaan eduskunnan tilintarkastajien vaalia koskeva eduskunnan valitsijamiesten kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnan valitsijamiehet
16 päivänä joulukuuta 1994
N:o 6

Eduskunnalle

Eduskunnan valitsijamiehet kunnioittaen ilmoittavat, että he ovat tänään valinneet tammi-kuun 1 päivänä 1995 alkavan varainhoitovuoden ajaksi eduskunnan tilisäännön 19 §:ssä tarkoitetuiksi tilintarkastajiksi

listalta n:o 1 ed. Lea Savolaisen varamiehenään ed. Marjatta Stenius-Kaukonen

listalta n:o 2 ed. Armas Komin varamiehenään ed. Johannes Leppänen ja ed. Tuula Linnainmaan varamiehenään ed. Oiva Savela.

Valitsijamiesten puolesta:

Puheenjohtaja Kimmo Sasi

Sihteeri Antti Rautava”

P u h e m i e s : Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 14.35.

Täysistunto keskeytetään kello 13.06.

Täysistuntoa jatketaan

kello 14.35

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Edustajat Kauppinen, Ranta ja Markkula merkitään läsnä oleviksi.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi arpajaislain 3 §:n ja arpajaisverolain 2 §:n muuttamisesta

Jatkettu toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 274
Lakialoite n:o 84
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 15
Suuren valiokunnan mietintö n:o 4

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 4, josta ilmenee, että suuri valiokunta on asian käsiteltyään ehdottanut, että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin hallintovaliokunnan ehdottamassa muodossa, jolloin siis lakialoitteeseen n:o 84 sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin. Viime keskiviikon toisessa täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Rauramo ed. Urpilaisen kannattamana ehdottanut, että eduskunta päättäisi pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy suuren valiokunnan ehdotuksen, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on eduskunta päättänyt pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 109 jaa- ja 65 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 22. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt suuren valiokunnan ehdotuksen.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laiksi tuloverolain muuttamisesta sekä laiksi tuloverolain 96 §:n muuttamisesta

Jatkettu toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 175
Lakialoitteet n:ot 5, 9, 25 ja 42/1993 vp sekä 24, 46, 47, 54, 67, 71, 75 ja 88
Toivomusaloitteet n:ot 24, 26, 27, 29—32, 35 ja 39/1993 vp sekä 20, 26 ja 28
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 82
Suuren valiokunnan mietintö n:o 5

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 5, josta ilmenee, että suuri valiokunta on asian käsiteltyään ehdottanut, että hallituksen esitykseen sekä lakialoitteisiin n:ot 67 ja 75 pohjautuvan lakiehdotuksen 93 § hyväksyttäisiin valtiovarainvaliokunnan ehdotuksen mukaisena. Eilissä kolmannessa varsinaisessa täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Backman ed. Hämäläisen kannattamana ehdottanut, että eduskunta päättäisi pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy suuren valiokunnan ehdotuksen, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on eduskunta päättänyt pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 82 ei-ääntä; poissa 18. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt suuren valiokunnan ehdotuksen.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laiksi eräistä ajoneuvoista suoritettavasta ajoneuvoverosta annetun lain 5 ja 11 §:n muuttamisesta ja 4 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Jatkettu toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 160
Lakialoitteet n:ot 80, 81 ja 91
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 79
Suuren valiokunnan mietintö n:o 6

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 6, josta ilmenee, että suuri valiokunta on asian käsiteltyään ehdottanut, että lakiehdotus hyväksyttäisiin valtiovarainvaliokunnan ehdotuksen mukaisena ja että lakialoitteeseen n:o 91 sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin. Eilisessä kolmannessa varsinaisessa täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Apukka ed. Backmanin kannattamana ehdottanut, että eduskunta päättäisi pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy suuren valiokunnan ehdotuksen, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on eduskunta päättänyt pysyä aikaisemmassa päätöksessään.

Ensimmäinen varapuhemies:
Äänestyksessä on annettu 96 jaa- ja 85 ei-ääntä; poissa 18. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt suuren valiokunnan ehdotuksen.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset autoverolaiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 321
Lakialoite n:o 64
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 88. Eilen pidetyssä kolmannessa varsinaisessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitteilyyn.

1—3 § ja 1 luvun otsikko, 4 ja 5 § ja 2 luvun otsikko ja 6 § hyväksytään keskustelutta.

7 §

Keskustelu:

Ed. Louekoski: Rouva puhemies! Ehdotan, että 7 § saisi seuraavan sanamuodon:

”Käytettynä maahan tuodusta ajoneuvosta kannetaan vastaavan uuden ajoneuvon vero alennettuna kuitenkin 0,5 prosentin määrällä siitä jokaista täyttä kalenterikuukautta kohden, laskettuna ajankohdasta, jona ajoneuvo on ollut 12 kuukautta rekisterissä tai käytössä, veroilmoituksen antamisen ajankohtaan. Jos ajoneuvon ensimmäistä rekisteröintiajankohtaa tai ensimmäisen käyttöänoton ajankohtaa ei voida luotettavasti selvittää, käytössäoloaika luetaan valmistusvuoden päättymisestä. Veroa alennetaan vain 144 ensimmäiseltä käyttökuukaudelta.”

2—4 momentti kuuluisivat kuten valtiovarainvaliokunnan mietinnössä n:o 88.

Tämä tarkoittaa sitä, että lakiteksti vastaa hallituksen esityksen perusteluja. Perusteluissa korostetaan Euroopan unionin tuomioistuimen kantaa käytettyinä maahan tuotujen autojen verotukseen.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Louekosken ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Keskustelussa on ed. Louekoski ed. Skinnarin kannattamana ehdottanut, että pykälä saisi hänen edellä esittämänsä sanamuodon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Louekosken ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies:
Äänestyksessä on annettu 133 jaa- ja 46 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8—10 § ja 3 luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

11 §

Keskustelu:

Ed. Louekoski: Rouva puhemies! Ehdotan, että 11 §:n 2 momentti hyväksytään seuraavassa muodossa:

”Maahan tuodun ajoneuvon hankinta-arvo on:

1) luotettavan selvityksen mukainen kauppahinta. Jos maahantuoja ei voi tällaista selvitystä esittää eikä tulliviranomainen voi ajoneuvon käypää markkina-arvoa määrätä, hankinta-arvo on Euroopan yhteisön tullikoodeksin (Euroopan yhteisöjen neuvoston asetus (ETY) N:o 2913/92) mukaan muuna kuin yhteisötavarana maahan tuodun ajoneuvon tullikoodeksissa ja Euroopan yhteisöjen neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2454/93 tullikoodeksin soveltamisesta tarkoitettu tullausarvo; sekä

2) yhteisötavarana tuodun ajoneuvon arvo, joka on määritelty noudattaen soveltuvin osin, mitä 1 kohdassa säädetään.”

1 ja 3—5 momentti ovat kuten mietinnössä.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Louekosken ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Louekoski ed. Skinnarin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksytäisiin hänen edellä esittämässään muodossa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Louekosken ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 114 jaa- ja 65 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

12—20 § ja 4 luvun otsikko, 21—30 § ja 5 luvun otsikko, 31—36 § ja 6 luvun otsikko, 37—45 § ja 7 luvun otsikko, 46—49 § ja 8 luvun otsikko, 50—53 § ja 9 luvun otsikko, 54 ja 55 § ja 54 §:n

edellä oleva alaotsikko, 56—60 § ja 56 §:n edellä oleva alaotsikko, 61—66 § ja 61 §:n edellä oleva alaotsikko, 67 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 68—74 § ja 68 §:n edellä oleva alaotsikko, 75—92 § ja 75 §:n edellä oleva alaotsikko sekä 93—96 § ja 93 §:n edellä oleva alaotsikko ja 10 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi arvonlisäverosta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 322

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 89

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 89. Eilen pidetyssä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 102, 102 b ja 141 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laiksi ydinenergialain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 295

Lakialoite n:o 8/1993 vp

Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 15

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 15. Viime keskiviikkona pidetyssä toisessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

3 § hyväksytään keskustelutta.

6 a §

Keskustelu:

Ed. Louekoski: Rouva puhemies! Ehdotan, että 6 a §:n 1 momentti saa sen sanamuodon, joka on ympäristövaliokunnan mietinnön liitteenä olevassa talousvaliokunnan yksimielisessä lausunnossa. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa syntyvä radioaktiivinen jäte voidaan kansainvälisissä laitoksissa edelleen käsitellä ja puhdistaa sitä varten, että jätteen loppusijoitus tapahtuu Suomessa.

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Louekosken ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Louekoski ed. Kauton kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin talousvaliokunnan lausunnon mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Louekosken ehdotus ”ei”.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 110 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 23. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

6 b, 17, 21, 21 a, 32, 54, 55, 63, 68 a ja 75 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy ympäristövaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan tänään kello 16.

Puhemiesneuvoston jäsenille ilmoitetaan, että puhemiesneuvosto kokoontuu tänään kello 15.45.

Täysistunto keskeytetään kello 14.56.

Täysistuntoa jatketaan

kello 16

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pelttari.

Ed. J. Leppänen merkitään läsnä olevaksi.

7) Ehdotukset laeiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta sekä valtioneuvostosta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 318
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietintöä voisi yleisesti ottaen kuvata sellaisella arviolla, että valiokunta kautta linjan halusi korostaa tässä kysymyksessä parlamentarismien merkitystä. Sitä kautta valiokunta lähestyi eduskunnan osallistumista EU:n päätöksentekoon koskevia säädöksiä ja hallituksen esitystä. Tällä tavoin valiokunta halusi luoda parlamentaarista katetta sille toiminnalle, jota Suomen nimissä Euroopan unionissa tapahtuu, sekä edustamiselle että Suomen puhevallan käytölle. Tämä parlamentaarinen katehan toimii sillä tavalla, että eduskunta valtioneuvoston ja pääministerin kautta pääsee valiokunnan käsityksen mukaan parhaiten vaikuttamaan tuohon tärkeään toimintaan niin etu- kuin jälkikäteenkin kontrolloimalla.

Miksi parlamentaarinen kate tässä kysymyksessä on tärkeä, vastaus lienee itsestäänselvä. Eduskunnan asemaa on syytä korostaa silloin, kun kaikkien tiedossa on, että osa eduskunnan toimivallasta väistämättä on siirtynyt Euroopan

unionin toimivallaksi. Silloin on hyvin tärkeätä, että kansanedustuslaitos pysyy mukana päätöksenteossa, jota unionin puitteissa harjoitetaan.

Tästä näkökulmasta valiokunta on tehnyt runsaastikin muutosesityksiä hallituksen esitykseen valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta. Niinpä muutosesitykset lähtevät liikkeelle jo ensimmäisestä avoimna olleesta pykälästä, 48 §:stä, jossa ulkoasiainvaliokunnalle annetaan mahdollisuus antaa lausuntonsa sen selvityksen johdosta, joka hallitus puolestaan veloitetaan ulkoasiainvaliokunnalle antamaan myös yhteisistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvistä kysymyksistä.

Edelleen 54 a §:ssä hallituksen esittämän passiivimuodon asemesta valiokunta katsoo, että on syytä selkeästi määritellä henkilö, joka vastaa eduskuntaan päin tiedonkulusta, ja että tämä on pääministeri. Tästä menettelystähän alkaa olla jo myös käytännön kokemuksia, jotka varmasti ovat sinänsä olleet tukemassa valiokunnan esityksen mukaista ratkaisumallia. Myös tältä osin juuri parlamentaarinen kate toteutuu sillä tavalla, että eduskunnan suuri valiokunta tulee välittömästi kuulleeksi pääministeriltä niistä asioista, jotka ovat esille tulossa. Myöskin suurella valiokunnalla on mahdollisuus antaa lausuntonsa havaintojensa perusteella.

Edelleen valiokunnan mietinnön puolella on edellytysponsi, jonka mukaan valiokunnan käsityksen mukaan asianomaisen ministerin tulee aina selvittää oma äänestyskäyttäytymisensä Euroopan unionin päätöksenteossa.

Kysymys, joka tässä esityksessä ja tämän esityksen tiimoilta on ehkä enintens noussut esille, liittyy sinänsä yksityiskohtaan eli siihen, kuka edustaa Suomea Eurooppa-neuvoston kokouksissa, ns. huippukokouksissa. Hallitus ei tältä osin lausu esityksessään mitään. On aivan selvää, että kun lähtökohta oli tuo, valiokunnan oli otettava jokin kanta asiaan.

Tässä yhteydessä havaitsimme, että hallitus ei myöskään avannut hallitusmuodon säännöksiä, joista hallitusmuodon 33 a § on säädetty, tosin Etan yhteydessä, mutta kuitenkin kattamaan sellaista päätöksentekoa, joka tapahtuu kansainvälisessä toimielimessä. Näin ollen valiokunta oli lakiteknisesti siinä tilanteessa, että ellei hallitusmuodon 33 a §:ään ollenkaan olisi koskettu, se automaattisesti olisi tullut koskettelemaan myöskin Euroopan unionin asioita, kun nimitäin se säännöstö, johon hallitusmuodon 33 a §:ssä viitataan, eli valtiopäiväjärjestyksen säännöstö, oli tarkoitus muuttaa niin, että Etan

sijalle tuli EU-päätöksentekoprosessi. Itse asiassa tästä on tehtävä se johtopäätös, että oltiin tavallaan uudessa lainsäädäntötilanteessa. Oli tietoinen ratkaisu jättää hallitusmuodon 33 a § elämään. Yhtä tietoinen ratkaisu olisi ollut sen kumoaminen, jota kukaan valiokunnan jäsenistä ei missään vaiheessa esittänyt. Valiokunnan selkeä tahto myös oli se, että pääministeri edustaa Suomea, ja tämän tahdon mukaisesti valiokunta halusi jättää hallitusmuodon 33 a §:n voimaan, minkä jälkeen lainsäädännöllisesti tämä kysymys on täysin selkeä.

Näin ollen peruseriaatteen muodostuu se, että valtioneuvosto määrittelee Suomen edustajan Eurooppa-neuvostossa. Tämä edustaja mitä todennäköisimmin siten tulee olemaan pääministeri, mutta estettä sille, että tasavallan presidentti tämän säännöksen perusteella käyttäisi Suomen puhevaltaa Eurooppa-neuvostossa, ei luonnollisestikaan ole. Päinvastoin valiokunta on mietinnössään selkeästi korostanut sitä, että eräissä kysymyksissä on hyvin luonnollista, että valtioneuvosto ja tasavallan presidentti toimivat yhteistoiminnassa. Tuon yhteistoiminnan tuloksena on sitten hyvinkin mahdollista, että valtioneuvosto määrittelee tasavallan presidentin edustamaan Suomea Eurooppa-neuvoston kokouksessa.

54 g §:ssä kuvataan kansainvälistä konferenssia, jonka tarkoituksena olisi hyvin perustavaa laatua olevalla tavalla puuttua Euroopan unionin olemukseen, sen perussopimusten muuttamiseen tai sen laajenemiseen. Tällainen konferenssi jäisi valiokunnan mietinnön ja valiokunnan käsityksen mukaan selkeästi tasavallan presidentin toimivaltaan. Silloin kysymys olisi hallitusmuodon 33 §:n tarkoittamasta ulkopolitiikasta eikä hallitusmuodon 33 a §:n tarkoittamasta päätöksenteosta kansainvälisessä toimielimessä. Tällainen hallitusten välinen konferenssi ei nimittäin ole kansainvälinen toimielin, vaan valtion päämiesten tapaamistilaisuus.

Näistä säännöksistä johtuu, että tilanne on itse asiassa varsin selkeästi säädelty. Se, että se on alun perin säädelty Eta-vaihtoehtoa varten, ei muuta selkeystilannetta toiseksi. Mutta haluan korostaa sitä, että myös tässä salissa tällä hetkellä ollaan hallitusmuodon 33 a §:n kannalta uudessa säätämistilanteessa. Korostan myös sitä, että toistaiseksi ei ainakaan kukaan ole esittänyt tuon pykälän kumoamista.

Valiokunnan mietintöön sisältyy vastalauseita kolme kappaletta. Kahdessa niistä puututaan lähinnä valtiopäiväjärjestyksen säännöksiin,

mutta vastalauseista keskeisintä muutosperiaatetta edustaa se, jossa avattaisiin hallitusmuodon 33 ja 33 a §, mutta aivan toiselta näkökannalta kuin siltä, mihin äsken viittasin. Eli vastalauseissa olevissa ehdotuksissa ei ole kysymys siitä, että haluttaisiin torjua valtioneuvoston ehdoton toimivalta määriteltäessä Eurooppa-neuvoston edustusta.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On erinomainen asia, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja hyvin selkeästi ilmoitti koko eduskunnalle, mitä tämä tarkoittaa. Eli kun eduskunta lain hyväksyy, silloin on eduskunnan tahto, että presidentti joutuu taipumaan valtioneuvoston päätökseen siitä, kuka Suomea milloinkin ja missä edustaa. Tämä on mietinnön tärkein anti.

On hyvin hämmästyttävää, että tämän päivän lehdestä saa lukea ed. Kalliomäen lausumana, että mietinnöt ovat mietintöjä ja pykälät ovat pykäläiä ja että mietinnöillä ei ole mitään virkaa. Jos tällainen asenne on koko lainsäädäntöön nähden, niin mitä virkaa meillä on? Jos kerran pykäläiä vain ollaan täällä sorvaamassa eikä mietintöjä, niin silloinhan voidaan valiokuntien työ romuttaa. Valiokuntien työ on sitä varten, että siellä annetaan pykälille, luulle, lihaa. Sitä varten mietintöjä sorvataan. Tämä oli hyvin hämmästyttävä lausunto, mikä tämän päivän lehdestä saatiin lukea. Voi olla, että käytäntö muuttuu toiseksi, mutta ainakin nyt käsittääkseni tällä mietinnöllä on osoitettu, kuka Suomessa kaapin paikan määrää: Se ei ole presidentti, vaan se on eduskunta.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Eduskunnan joulutervehdys presidentille on sisällöllisesti selvä, mutta on se niin pyöreästi kuitenkin mietintöön kirjoitettu, että kyllä tämä epäselvä tilanne varmasti jatkuu, sillä pykälisiin ei koskettu. Pykälät ovat pykäläiä ja mietinnöt ovat mietintöjä.

Luulenkin, että eduskunta joutuu jo ennen juhannusta uusia terveisiä lähettämään. Silloin varmasti on syytä jo mennä pykälisiin ja sanoa, että eduskunta on korkeimman vallan käyttäjä tässä maassa. Kysymyshän on näiden valtainsti- tuutioiden suhteesta. Se, mikä presidentille menee, on eduskunnalta pois, ja se on siltä osin hyvin selvää. Me emme voi kannattaa presidentikeskeisen politiikan vahvistamista, vaan haluamme eduskunnan aseman vahvistamista. Tässä on kysymys myös siitä, että presidentillä ei ole

koneistoa, jolla valmistellaan asioita, ja kun koneisto puuttuu, tulokset ovat huonot. Kuten esimerkiksi Pekkasen paperin kohtalo osoittaa, ei maata sivusta voi kuitenkaan lopulta johtaa. Minusta tulevan eduskunnan pitää olla sen veran vahva, että tämä asia hoidetaan aikanaan, jos tarvetta tulee, loppuun saakka selväksi. Nyt asia jää jollakin tavoin epämääräiseksi ja tulkinta- kiistojen kohteeksi. Olen siitä ihan varma.

Ed. T u o m i o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy suoraan sanoa, että olen tyytymätön valiokunnan esityksiin enkä suinkaan siitä syystä, mitä valiokunta on päättänyt pääministerin ja presidentin suhteesta, vaan nimenomaan siitä, että keskittyessään tähän kysymykseen valiokunta ei ole kiinnittänyt riittävästi huomiota eduskunnan ja hallituksen suhteisiin EU-asioiden käsittelyssä. Se menettely, mikä sekä pykälissä että perusteluissa esitetään eduskunnan ja sen valiokunnan mahdollisuudesta antaa lausuntoja EU-asioista valtioneuvostolle, ei ole tässä muodossa mielestäni riittävä takaamaan sitä, minkä pitäisi itsestäänselvästi olla lähtökohtana: Milloin eduskunnan valiokunta EU-asiasta lausunnon antaa, tulee tällaisen lausunnon olla myös Suomen kannanoton muodostamisen perustana aikanaan EU-elimissä, ja siitä voidaan vain perustelluista, olosuhteiden muuttumisesta aiheutuvista syistä poiketa ja se perustella jälkikäteen eduskunnalle ja asianomaiselle valiokunnalle. Ainakin kun perusteluja valiokunnan mietinnöstä lukee, kun on kiinnitetty paljon huomiota muihin sinänsä tärkeisiin asioihin, tähän ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota. Toivoisin, että eduskunnassa vielä harkittaisiin, olisiko syytä eduskunnan lausunnon merkitystä vielä eduskunnan erillisellä ponnella painottaa, koska uskoisin, että eduskunta ja eduskuntaryh- mät ovat tästä asiasta yksimielisiä.

Ed. Z y s k o w i c z (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Tennilä väitti, että edustuskiistakysymys on perustuslakivaliokun- nan mietinnönkin jälkeen edelleen auki ja asiain- tila olisi jotenkin epämääräinen. Ilmeisesti hän tässä asiassa tukeutuu siihen propagandaan, jota sosialidemokraatit ovat eilisen perustuslakiva- liokunnan yksimielisen ja hyvän mietinnön jäl- keen mm. tämän päivän eri lehdissä esittäneet. Ryhmän puheenjohtaja ed. Kalliomäki on ryhty- nyt jonkinlaiseksi tsaarin kuriiriksi, joka levittää kansan keskuuteen nyt tietoa siitä, että asia olisi auki, asiaa ei olisi ratkaistu.

Perustuslakivaliokunnan mietintö tässä suhteessa on erittäin hyvä ja erittäin yksiselitteinen. Siinä tulkitaan voimassa olevaa perustuslakia, hallitusmuodon 33 a §:ää, ja todetaan, että siitä päättäminen, kuka Suomesta osallistuu Euroopan unionin huippukokouksiin, Eurooppa-neuvoston kokouksiin, kuuluu valtioneuvostolle. Tämä on täysin yksiselitteistä. Se on tietysti auki ja tulee olemaan, missä tilanteessa valtioneuvosto katsoo, että pääsäännön eli pääministerin osallistumisen ohella myös presidentin tulisi poikkeuksellisesti osallistua. Se on valtioneuvoston päätettävissä oleva asia, ja varmasti jatkossa tulee tilanteita, joissa valtioneuvosto päätyy siihen, että myös presidentti osallistuu.

Ed. Tennilä, se että jossakin hallitusmuodon pykälässä ei eksplisiittisesti kerrota mitään huippukokousedustautumisesta, ei todellakaan tarkoita sitä, että asia olisi tulkinnanvarainen ja epäselvä.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskoviczille muistuttaisin, että satun olemaan sosialidemokraatti ja satun olemaan sitä mieltä myös, että perustuslakivaliokunnan mietintö tekee selväksi pykälien osalta erikoisesti sen, että kansallinen valmistelu EU-asioissa on valtioneuvoston käsissä ja valtioneuvosto päättää edustuksesta. Ymmärtääkseni poliittisella käytännöllä on tarkoitettu sitä ja viitattu siihen, että sekin vaikuttaa edustuskysymykseen Eurooppa-kokouksissa, juuri siihen, että valtioneuvoston ja tasavallan presidentin keskinäisellä hyvällä yhteistyöllä tulee ratkaista, kuka pääministerin ohella matkustaa Eurooppa-kokouksiin, kun siellä on merkittäviä ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksiä. Tässä tapauksessa olemme hyväksyneet sen, että se on myös meidän valtiosääntömme mukaisesti presidentti.

Tämähän on seurausta siitä, että kun aikaan keskusteltiin presidentti-instituution valtaoikeuksista, nähtiin hyvänä, että suomalaisen historian ja kaiken muunkin kokemuksen valossa presidentillä säilytetään myös merkittävä ulko- ja turvallisuuspoliittista valtaa. Tämä vahvistettiin, kun tehtiin Eta-asioita varten 33 a §, joka nyt on saanut sisältönsä EU-oloja varten. Tässä suhteessa pykälät ovat täysin selvät, tulkinnat ovat täysin selvät. Se, mitä tulee tapahtumaan, riippuu hyvästä kulttuurista, joka toivotavasti johtaa siihen, että Suomen kansallinen etumäärää sen, ketkä matkustavat tai kuka matkustaa.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Tennilälle: On hyvin vaikea säätää sellaisesta, josta jo on säädetty. Olisi ollut hyvin vaikeaa rakentaa uutta hallitusmuodon 33 a §:ää, ilman että sen sanamuoto olisi samanlainen kuin nykyisessä hallitusmuodossa, jolloin meillä olisi kaksi samanlaista pykälää.

Haluan viitata siihen, että tuo pykälä on toiminut selkeästi Eta-vaiheen aikana niin, ettei ole syntynyt epäselvyyttä siitä, kuka Suomea edustaa tai kuka Suomen puhevaltaa käyttää. Ei ole mitään syytä epäillä, etteikö se säännös edelleen jatkossakin yhtä selkeästi toimisi.

Ed. Tuomiojalle haluan todeta, että esittelypuheenvuorossani kiinnitin huomiota moniin valiokunnan tekemiin muutosesityksiin, joilla nimenomaan eduskunnan asemaa on haluttu terästä. Jos erikseen pitää lausua siitä, että jos eduskunta antaa jonkin lausunnon, sitä pitäisi myös noudattaa, niin silloin minusta parlamentti jo etukäteen hivenen epäilee itse itseään. Minusta on aika selvää, että jos täältä annetaan lausunto, johon nyt valtiopäiväjärjestys antaa mahdollisuuden, niin toki hallitus kuin hallitus, valtioneuvosto kuin valtioneuvosto, ministeri kuin ministeri pyrkii sitä myös noudattamaan. Juuri tämä noudattamisen varmistaminen tapahtuu parlamentaarisen katteen kautta, joka on valiokunnan keskeinen idea tässä mietinnössä, tehdä parlamentaarinen kate. Silloin ministeri, pääministeri, koko valtioneuvosto ovat vastuussa siitä, että eduskunnan tahtoa toteutetaan. Ei ole mitään syytä erikseen sanoa itsestäänselvyttä, että eduskunnan tahtoa pitää myös noudattaa.

Ed. M. Luukkainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Minäkin hieman yllätyin ed. Tuomiojan puheenvuorosta sen vuoksi, että se valtioelin, jonka asema vuorenvarmasti lainsäädännössä on nyt turvattu, on nimenomaan eduskunta sekä etu- että jälkikäteisinformaation osalta sekä myös valmistelun osalta sillä tavoin, mikä juontuu siitä, että valtioneuvostolla on kaikissa EU-asioissa valmisteluvastuu. Jos, ed. Tuomioja, perehdytte tarkemmin 54 d §:n perusteluihin, täällä sanotaan hyvin selkeästi ne lisäykset, jotka nimenomaan perustuslakivaliokunta teki: tiedonsaannin lisääminen sekä mahdollisuus antaa myös erikoisvaliokuntien lausuntoja valtioneuvoston suuntaan. Minusta on hyvin keskeinen osa tässä, että myös eduskunta on kaikissa EU-prosessin vaiheissa kytketty sekä valmisteluun että

Suomen kannan muotoutumiseen EU-politiikkaa tehtäessä.

Mitä tulee edustautumiskysymykseen, onhan tietysti selvää, että on aikamoinen testi tasavallan presidentille ja valtioneuvostolle, millä tavoin tätä uutta kulttuuria näissä oloissa pystytään harrastamaan. Mutta on selvää, että jos joudutaan tiukkaan paikkaan, niinkin pitkälle, että oikeuskansleri joutuu tulkitsemaan edustautumiskäsitteitä ja -konfliktia, kyllä perustuslakivaliokunnan mietintö antaa hyvin selvät tulkintaohjeet. Kaikki edustautumiskysymykseen ja Suomen politiikkaan liittyvät kysymykset ovat valtioneuvoston käsissä, ja se ei jätä mietinnössä epäselväksi mitään.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Valiokunnan mietintö lähenee perusteluilla säätämistä, minkä takia siihen on hiukan arveksuen suhtauduttu. Joissakin kohdissa mennään heikoille jaloille, ei pysytä pelkäämään siinä, mitä hallitusmuodon tekstit sanovat, vaan otetaan tiukka kanta sellaisissa asioissa, joista varmuudella ei voida sanoa, mitä perustuslaissamme tällä hetkellä kirjoitetut tekstit tarkoittavat. Mutta mistään kovin olennaisesta erimielisyydestä sosialidemokraattien ja muiden välillä perustuslakivaliokunnan mietinnössä ei ole ollut kysymys. Olemme vain halunneet turvata presidentin ulkopoliittisen vallankäytön myös niillä sektoreilla, jotka kuuluvat Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa.

Valiokunnan puheenjohtaja ed. Niinistö väitti, että kun hallitusmuodon 33 a § on ollut selvä Eta-vaiheessa, niin se väistämättä on selvä ja sen tulkinta on selvä myös EU-vaiheessa. Mutta ongelmathan tulevat juuri siitä, että EU:ssa käsitellään myös ulko- ja turvallisuuspoliittisia asioita, jotka olivat kokonaan Etan ulkopuolella. Sen takia tässä on ylipäänsä olemassa se tulkinnanvara, josta nyt keskustelua on käyty.

Ed. M. Laukkanen viittasi siihen, että parlamentaarinen kate on täydellinen ja eduskunnan asema on turvattu vuorenvarmasti. Yhdyn niihin näkemyksiin, joita ed. Tuomioja esitti, että perustuslakivaliokunnan käsittelyssä ei riittävästi painotettu eduskunnan aseman turvaamista käytännön järjestelyillä. Nimittäin oleellistahan on juuri se, että lainsäädäntövaltaa siirtyy unionitasolla ministerineuvostossa käytettäväksi ja siihen ei riitä pelkkä valtioneuvoston parlamentaarinen kate.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Rajamäki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tuomiojaa on syytä vahvasti kannattaa, kun hän kiinnitti huomiota eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen valtioneuvoston EU-päätöksenteon tavoitteiden asettamisessa. Erityinen ongelmahan on se, että meillä on hyvin vahva itsenäinen, autonominen, hallinto suhteessa eduskunnankin toimintaan. Se näkyy mm. EU:n virkamiesvalmistelussa siinä, että Euroopan laajuisten verkostojen rakentamisessa virkamiehet hyvin pitkälle asettivat keskuudessaan tavoitteet. Jotain Tanskan mallista markkinavaliokunnan tai muun mahdollisuutta olisi syytä vakavasti tutkia.

Herra puhemies! On todella ihmeteltävä, miten täällä kaapin paikan asettelulla ja kaapin paikan osoittamisen hengellä ed. Ukkolakin lähestyy tätä kysymystä. Eikö tätä päinvastoin vastakkainasettelun sijasta pitäisi lähestyä myöskin tasavallan presidentin ulko- ja turvallisuuspoliittisesti selkeän aseman pohjalta? Tällöin tietysti Suomen kansallista etua vastaisi paremmin se, että vastakkainasettelun ja kaapin paikan osoittelun sijasta otetaan huomioon myöskin presidentin valtaoikeudet yhtä lailla kuin hallituksen ja eduskunnan.

Minusta aika ikävän sävyn saa perustuslakivaliokunnan työstä ulkopuolelta sitä seurannut luettuaan seuraavan mietinnön kappaleen: ”Eurooppa-neuvostossa saatetaan myös keskustella yleisluontoisemmin erilaisista asioista ja antaa suosituksia, jotka eivät johda ja joiden ei ole tarkoituksaan johtaa varsinaisiin päätöksiin. Suomen valtiosääntö antaa mahdollisuuden siihen, että tasavallan presidentti osallistuu Eurooppa-neuvoston kokouksiin tällaisten keskustelujen osalta.”

Minusta tämä hivenen vähättelee Eurooppa-neuvoston roolia kuin myöskin vähän presidentinkin roolia.

Ed. Teniila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Zyskoviczille totean seuraavaa: Eduskunnan joulutervehdys presidentille on sinänsä selkeä ja oikeasuuntainen, mutta koska se ei mene pykälätasolle, tulkintakiista tulee varmaankin jatkumaan, sillä toinenkin osapuoli on eli presidentti, ja hän selvästikin haluaa lisää valtaa. Ulkopoliittikan lisäksi myös integraatioasiat ja työllisyysasiatkin alkavat näköjään kuulua hänelle. Se, mikä on presidentin käsissä, on pois tältä talolta. Sen vuoksi uudenkin eduskunnan pitää jatkossa olla selkeillä linjoilla näissä asioissa ja tehdä sitten, jos kiista ja epäselvyys siitä

jatkuu, kuka tässä maassa kaapin paikan näyttää, myös hallitusmuotoon tarvittavat selkeät pykäläkorjaukset.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Koskinen nyt ei haluaisi olla oikeastaan sitä mieltä, mitä hän ja sosialidemokraattien ryhmä ovat olleet koko ajan perustuslakivaliokunnassa. Ei ole esitetty siitä logiikasta, joka valiokunnan mietinnöstä ilmenee, poikkeavia esityksiä tai ajatuksia. Siinä suhteessa valiokunnan näkemys on ollut koko ajan yksimielinen. Ne käsitykset, joita ed. Koskinen nyt esitteli, viittaavat siihen, että hän olisi jättänyt sinänsä selvän asian hivenen ikään kuin mainitsematta, mutta asia sinänsä olisi ollut selvä pelkästään sillä perusteella, että ei hän esittänyt myöskään asianomaisen pykälän kumoamista elikkä hallitusmuodon 33 a §:n kumoamista.

Haluaisin korostaa tässä keskustelussa sitä, että kysymys on nimenomaan eduskunnan asemasta, parlamentaarisesta katteesta, ei niinkään asetelmasta tasavallan presidentti vai pääministeri. Tämän talon valtaoikeuksista tässä on kysymys.

Ed. Heile: Herra puhemies! Perustuslakivaliokunta on käsitellyt tämän asian melkoisen nopeasti, mutta siitä huolimatta aikamoisella perusteellisuudella. Kolmisen viikkoa sitten asiasta oli tässä salissa lähetekeskustelu, ja taas on syytä vieläkin todeta se, että hallitus itse viivytteli esityksen antamisessa. Totesihan eduskunta jo aikaisemmin syksyllä, että mikäli EU-kansanäänestys päättyy kyllä-äännten voittoon, tästä asiasta on annettava välittömästi eduskunnalle esitys, mutta kansanäänestyksestä kului viisi kuusi viikkoa, ennen kuin esityksen tänne saimme, vaikka asian piti olla suhteellisen selvä.

Tässä yhteydessä en puutu enemmälti valtiopäiväjärjestyksen käsittelyyn ja muutoksiin. Totean vain, että niiltä osin valiokunta on muuttanut hallituksen esitystä ja mielestäni juuri siihen suuntaan, että eduskunnan mahdollisuudet seurata EU-politiikkaa ja myös määrittää sen raameja ovat parantuneet. Onko näissä muutoksissa päästy tarpeeksi pitkälle, siitä on syytä varmasti keskustella ja sitä pohdiskella.

Olen hyvin pitkälti samaa mieltä kuin perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, että eduskunta on nyt ilmaisemassa hyvin selkeästi tahtonsa siitä, miten Suomen EU-politiikkaa hoidetaan, miten asiat kulkevat valtioneuvoston ja

eduskunnan välillä, miten eduskunta voi näihin asioihin puuttua jne. Hallitusmuodon 33 a §:n uudet perustelut vahvistavat nähdäkseni hyvin oleellisesti eduskunnan luottamuksen varassa toimivan valtioneuvoston asemaa ja siten myös lisäävät eduskunnan mahdollisuuksia vaikuttaa asioiden kulkuun, vaikuttaa EU-politiikkaamme. Kuten täällä on jo todettu, eduskunta on korkein lainsäätävä tässä maassa ja eduskunnalla on oikeus ja velvollisuus selittää, miten eduskunnan mielestä asioita on tässä maassa hoidettava. Siksi nähdäkseni mikään muu valtiomme elin ei voi ylittää tai ohittaa eduskunnan tahtoa perustuslain soveltamisessa. Siksi sentapaiset viittaukset, mitä julkisuudessa on ollut, ettei eduskunnan tahtoa kaikkien tarvitsekaan näissä asioissa toteuttaa, ovat mielestäni sekä vastuuttomia että myös demokratian vastaisia, demokratiaa halveksivia mielipiteitä.

Mutta on selkeästi syytä todeta, että ristiriidat eivät varmasti lopu näiden valtioelinten väliltä tämänkään päätöksen toteutuessa. Jo yksistään se, että on yhä vaikeampi erottaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa muusta politiikasta, aiheuttaa sen, että nämä vaikeudet tulevat jatkumaan. Vaikka nyt tämän määrittäksen mukaan EU:n puitteissa tapahtuva politiikan teko, myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan teko, siirtyy selkeästi valtioneuvoston käsiin, niin siitä huolimatta näitä pulmakohтия jää. Siinä mielessä tilanne on edelleen pitemmän päälle kestämaton.

Hallitusmuodon 33 §:n, jonka alun tulkinta lähtee 50 vuoden takaa, tulkintaa ei kyetä muuttamaan, ellei myös pykälän sanamuotoa muuteta. Tässä vaiheessa perustuslakivaliokunnan enemmistöllä ei ollut halua, tahtoa eikä ilmeisesti lähinnä uskallusta puuttua tähän asiaan.

Mutta olen aivan vakuuttunut, että eduskunnan tahto tässä tulee lähivuosina kuitenkin toteutumaan eli asiaa ei päästä hautaamaan, vaan muutoksia on tehtävä yleisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ottamisesta samanlaiseksi politiikan tekemiseksi kuin kaikki muukin politiikka tässä maassa on. Toisin sanoen valtioneuvostosta ja etenkin pääministeristä on varmasti tuleva tässä maassa politiikan johtaja, jonka johtajuus on pitkälti istuvan eduskunnan käsissä, niin kuin yleinen länsimainen parlamentaarinen demokratia toimii. Olen hyvin vakuuttunut, että suomalainen yhteiskunta on kypsä tämän kaltaiseen muutokseen, vaikka jatkuvasti kyllä kuulee puheita ja näkee kirjoituksia, joissa tätä kypsyyttä epäillään. Mutta ihmettelen, mihin todellisuuteen nuo mielipiteet perustuvat.

Me vasemmistoliiton edustajat olisimme tahoneet tässä yhteydessä jo astua askeleen niin, että olisimme päässeet lähemmäksi ns. normaali-parlamentarismia, länsimaista parlamentarismia. Mutta kuten totesin, siihen ei uskallusta muilta tahoilta ainakaan tässä vaiheessa riittänyt. Toivon mukaan näitä askeleita pääsemme ottamaan.

Aika usein julkisuudessa on todettu, että ei voida tehdä nyt muutoksia hallitusmuotoon, koska on valittu presidentti muuttamattoman hallitusmuodon aikana. Minusta tämäntapainen perustelu ei voi olla mitenkään pitävä. Kahden kolmen viime vuoden aikana tässä talossa esimerkiksi on tehty hyvin nopealla tahdilla monia lakimuutoksia, jotka ovat hyvin oleellisella tavalla puuttuneet kansalaisten elämänoloihin, muuttaneet kansalaisten suunnitelmia. Siinä yhteydessä ei kukaan ole asettanut kyseenalaiseksi sitä, voimmeko tehdä muutoksia, kun kansalaiset ovat tottuneet tiettyyn tapaan tai ovat suunnitelleet elämäänsä voimassa olevan lain mukaisesti myös eteenpäin.

Kaiken kaikkiaan jokaisella presidenttiehdokkaalla ja ehdokasehdokkaalla oli tai ainakin piti olla tiedossa, että eduskunta on useaan otteeseen ilmaissut selkeän tahtonsa siitä, että meillä siirryttäisiin länsimaisempaan hallintotapaan kuin Suomessa on ollut. Siis muutoksen suunta on ollut myös jokaisella yhteiskuntakeskustelua seuraavalla presidenttiehdokkaalla tiedossaan. Jos täällä sitten toteutettaisiin näitä julki lausuttuja vaatimuksia, ei ole estettä sille, että niin voitaisiin tehdä. En todella ymmärrä tuontapaisia logiikkaa.

Asioiden hoidon kannalta on kyllä aika surkeata, että meillä Suomessa näyttää menevän niin julkisuudessa näkyvästi kuin hyvin pitkälti myös julkisuudelta piilossa energiaa yllättävän paljon siihen, että eri instituutiot kilpailevat keskenään vallasta ja hakevat omaa rooliaan. Olen väittänyt, että esimerkiksi syvyys, mihin nykylassa olemme joutuneet, johtuu osittain siitä, että meillä korkeimman vallan kahtiajako on vaikeuttanut yhteiskuntapolitiikan ja talouspolitiikan hoitoa. Eli jos meillä olisi ollut selkeämpi parlamentaarinen järjestelmä, oletan, että emme olisi niin suuren työttömyyden kourissa nyt, emme niin syvällä lamassa kuin olemme olleet. Tämä on mielipiteen asia. Tätä on erittäin vaikea todistaa. Mutta ehkä sitä on yhtä vaikea todistaa vääräksi.

Kaiken kaikkiaan totean vielä, että vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on ollut valtaoikeus-

asioitten suhteen nähdäkseni hyvin johdonmukainen viimeisten vuosien ajan. Myös sitä ennen SKDL:n ryhmän periaatekannat ja toiminta ovat olleet aivan saman suuntaisia. On ollut ihmeteltävää, että tämän asian yhteydessä on tullut esiin niin paljon puoluetaktisia näkökulmia. Kaikki suurimmat puolueet ovat nähdäkseni viimeisen vuoden aikana selvästi muuttaneet näkemystään näistä asioista. Eli omat kannat on sidottu liikaa olemassa olevaan poliittiseen tilanteeseen, olemassa oleviin henkilöihin, kun tämäntapaisten asian yhteydessä pitäisi kyetä kyllä näkemään näiden yli ja katsomaan kokonaisuutta.

Hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen päätehtävähän on, että ne luovat hyvät, selkeät puitteet hallintokäytännölle, päätöksenteolle ja toimeenpanolle. Siinä mielessä, kuten olemme todenneet, korjauksen tarvetta näissä on. Kun hallitusmuotoamme ja valtiopäiväjärjestystämme on erittäin monella tapaa muutettu viimeisen vuosikymmenen ja aikaisempienkin aikana, niin se asiantuntijoiden toteamus, että tarvittaisiin kokonaisuudistus, on varmasti paikallaan. Tälläkin hetkellä perustuslakivaliokunnassa taitaa olla puolisen tusinaa hallitusmuodon tai valtiopäiväjärjestyksen muutosesityksiä ja pari niistä nyt on tässä salissa meneillään. Eli lähes kymmenkunta muutosehdotusta on ollut viimeisten viikkojen aikana perustuslakivaliokunnan käsittelyssä. Kun on sanottu, että tämäntapaisia uudistuksia ei tulisi tehdä kovin tiiviiseen tahtiin, niin tällä hetkellä niitä kyllä on. Osa niistä on vielä erittäin suuria, kuten käsittelyyn kohtapuoliin tuleva perusoikeusuudistus, samoin sisäpoliittisten valtaoikeuksien uudelleenjärjestelyasia. Molempiin tuleme varmasti tässä salissa puuttumaan vielä alkavan vuoden eli näitten valtiopäivien aikana.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puheenvuoronsa alussa ed. Helle viitasti perustuslakivaliokunnassa käytyyn keskusteluun hallitusmuodon 33 §:n eli tämän pyhäinjäännöksen, ulkopoliittikkapykälän, mahdollisesta muuttamisesta. Hän sanoi, jos oikein muistan, että enemmistö ei uskaltanut tähän tarttua. Voisin omalta osaltani todeta, kun en halunnut siihen tarttua, että kysymys ei ollut niinkään uskalluksesta vaan siitä, että en pidä viisaana tällaisen järeän muutoksen tekemistä yön yli valiokuntakäsittelyn yhteydessä. Jos olisi kysymys pelkästään Suomeen ja suomalaisiin kohdistuvasta muutoksesta, tietysti eduskunnan pitää tar-

vittaessa toimia nopeastikin. Mutta tämä maan suhteita ulkovaltoihin koskeva säännös vaikuttaa myös siihen, miten muissa maissa nähdään Suomi ja Suomen ylimmät valtioelimet.

Tällaisen muutoksen tekemistä sen suuntaisesti kuin ed. Helle esitti, pidän kyllä hyvin tarpeen vaatimana, ja siihen varmasti tässä yhteiskunnassa vähitellen tullaan. Mutta sen valmistelu täytyy tehdä avoimesti ja mielellään selkeän julkisen laajan keskustelun jälkeen, jolloin sitä myös muut maat voivat seurata ja nähdä, miten Suomessa siirrytään vähitellen normaaliin parlamentaariseen käytäntöön myös ulkosuhteiden osalta. Tämä oli syy, minkä tähden minusta tässä yhteydessä siihen ei ollut kuitenkaan järkevää tarttua, vaikka tietysti voi sanoa, että herkullinen tilaisuus tarjoutui.

Ed. K a l l i o m ä k i : Puhemies! Ed. Nikula korosti järjen käyttöä tämän asian yhteydessä. Siihen minäkin kannustan. On ihan myönteistä, että perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Niinistö ainakin pääsääntöisesti ja toistaiseksi, toisin kuin kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja ed. Zyskowitz, pyrkii välttämään rähjälinjaa tässä tärkeässä asiassa, joka on ihan riittävän tulenarassa vaiheessa ilman ed. Zyskowitzin kuriirijuttujakin.

Puhemies! Sosialidemokraatit ovat toistuvasti esittäneet halunsa turvata parlamentarismi myös nyt muodostuneessa uudenlaisessa tilanteessa, jossa osa aiemmin puhtaasti sisäistä lainsäädäntöämme koskevista päätöksistä hoidetaan yhdessä eurooppalaisella tasolla.

Eduskunnan asema on tässä uudessa tilanteessa kyettävä säilyttämään sille valtiosäännön mukaan kuuluvana. Se on mahdollista vain, jos eduskunta voi valvoa ja ohjata Suomen EU-politiikkaa ainakin EU:n ministerineuvoston ja huippukokousten osalta. Käytännössä tämän valvonta- ja ohjausoikeuden toteutuminen edellyttää, että parlamentarismien sääntöjen mukaan eduskunnalle vastuullisen tahon tulee vastata Suomen EU-politiikasta eduskunnalle. Tämä merkitsee sitä, että hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen edellyttämistä EU-politiikkaa koskevista selvitys- ja tiedotusvelvoitteista eduskunnalle mm. EU:n huippukokousten osalta vastaa valtioneuvoston edustajana pääministeri.

Toisaalta me sosialidemokraatit olemme halunneet tässä yhteydessä säilyttää perustuslakimme kuuluvat tasavallan presidentin keskeiset valtaoikeudet, jotka liittyvät erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan jatkuvuuden sekä parla-

mentaristisen järjestelmän toiminnan turvaamiseen. Meidän tulee muistaa, että tasavallan presidentti on perinteisesti ollut tärkeä voimavara suomalaisessa poliittisessa järjestelmässä osana suomalaista kansanvaltaa. Näin tulee mielestämme olla tässäkin historian vaiheessa, jossa maailma muuttuu nopeasti ja esimerkiksi uusi eurooppalainen turvallisuusjärjestelmä on vasta hahmottumisensa alussa. Uskon, että tältäkin osin voimme lähivuosina olla huomattavasti selkeämällä vesillä. Näin ollen myös valtiosäännön jatkokäsittely voi tapahtua nykyistä luotettavammassa oloissa.

Arvoisa puhemies! Nämä edellä kertaamani periaatteet tulivat käsityksemme mukaan hyväksytyiksi myös ns. Tiitisen komitean työssä. Antaessaan nyt käsiteltävää esitystä eduskunnalle jätti hallitus kuitenkin tietoisesti eräitä keskeisiä kohtia avoimiksi. Sinällään siinä ei ole mitään uutta, sillä tämä ei ollut ensimmäinen vastuun väistämisen paikka nykyisen hallituksen kohdalla. Niinpä eduskunnan tehtäväksi on nyt jäänyt tehdä hallituksen esitykseen tarpeellisiksi katsottavat tarkennukset.

Perustuslakivaliokunta, joka on kiitettävällä ripeydellä kyennyt käsittelemään tämän merkityksellisen esityksen, on mielestäni tehnyt onnistuneesti tärkeän muutoksen hallituksen esitykseen. Valiokunta on mietinnössään selkeyttänyt sekä pääministerin velvoitetta antaa eduskunnalle etukäteen selvitys mm. EU-huippukokouksissa käsiteltäväksi tulevista asioista ja Suomen kannasta niihin että hänen velvoitettaan jälkikäteen informoida eduskuntaa kokouksissa tehdyistä päätöksistä ja käydyistä keskusteluista.

Puhemies! Perustuslakivaliokunta on siis päättänyt mietinnön tärkeimmältä osalta oikeaan lopputulokseen, jota vahvistaa se, että hallitusmuodon pykälä ei ole esitetty muutettavaksi. Asia voidaan riittävällä tarkkuudella määrittää valtiopäiväjärjestyksen muutoksella. Valtiopäiväjärjestyksen muutoksissakaan ei sosialidemokraattien mielestä tarvitse edetä valiokunnan esittämää pidemmälle.

Mietintönsä perusteluosassa, josta täällä on ollut jo monenlaista puhetta, valiokunta on mielestäni mennyt alueelle, joka sisältää ehkä tarpeettomia riskejä. Käsiteltävänä on nimittäin asiakokonaisuus, joka, sanottiin mitä sanottiin, loppujen lopuksi saa todellisen muotonsa käytännön elämän ja sen asettamien vaatimusten kautta. Mitä enemmän käytäntö ja valiokunnan mietinnön perustelut elävät eri elämää, sitä suuremmaksi muodostuu niiden välinen ristiriita.

Toivon ja toivon todella kovasti, että tältä vältytään mahdollisimman hyvin.

Puhemies! Itse asiassa muuhun tällä maalla ei ole edes varaa. Siksi mietinnön perusteluiden painokkaimmaksi viestiksi, ehkä toisin kuin monet uskovat tai ymmärtävät, jääkin entistä korostuneempi hyvän yhteistyön pakko valtioinstituutioittemme välillä. Nyt se myös henkilöityy entistä enemmän tasavallan presidentin ja pääministerin keskinäiseen yhteistyökykyyn. Ei ole mahdollista hoitaa menestyksellä Suomen ulkosuhteita ja EU-politiikkaa, jos tämä linkki ei toimi hyvin ja moitteettomaksi.

Tällä tosiasialla on myös suora heijastuksensa presidentin sisäpoliittisia valtaoikeuksia koskeviin muutoksiin, jotka kohtapuoliin ovat päätettävänämmme. Eduskunnan on erityisesti pääministerin valintaa ja hallituksen muodostamista koskevista päätöksissään varmistettava, että luodaan järjestelmä, joka ottaa huomioon myös, niin sanoakseni, henkilökemioiden yhteensopivuuden. Mielestäni se edellyttää tasavallan presidentille riittävän selkeää roolia jo pääministerin valintaprosessin alkuvaiheessa. Muuten otetaan taas riskejä, jotka voivat kertaantua paitsi sisämyös ulkopoliittikan päätöspöydissä.

Arvoisa puhemies! Vielä kerran: Kaikkien kolmen valtiolimen — eduskunnan, valtioneuvoston ja tasavallan presidentin — välisen luottamuksellisen yhteistyön merkitystä ei voi mielestäni liiaksi painottaa. Hyvästä yhteistyöstä hyötyvät niin kyseiset valtioelimet kuin kansallinen etumme.

Sosialidemokraattien mielestä nyt esillä oleva muutos on nähtävä osana laajempaa kokonaisuutta, jossa ylimpien valtioelinten perustuslailliset valtaoikeudet selkeytetään vastaamaan sekä maamme sisäisistä että ulkoisista muutoksista johtuvia tarpeita. Näitä laajempia valtiosäännön muutostarpeita on ryhdyttävä pohtimaan ja valmistelemaan siitä lähtökohdasta, että esitykset saadaan käsiteltyä ainakin ensimmäinen kerran tulevan vaalikauden aikana siten, että muutosten sisältö on selkeästi tiedossa ennen vuonna 2000 pidettäviä seuraavia presidentinvaaleja. Näiden vaalien jälkeen ylimpien valtioelinten tulee voida olla yksiselitteisesti tietoisia tulevasta työnjaostaan. Pidän tätä tärkeänä, ehkä toisin kuin ed. Helle äskeysessä puheenvuorossaan antoi ymmärtää.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä täyttää mielestäni siinä määrin sosialidemokraattien sille asettavat perustavoitteet, että kannatamme sen hyväk-

sy mistä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisesti kiireellisessä järjestyksessä.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Kalliomäen kanssa siinä parlamentarismen korostuksessa, jolla hänkin puheenvuoronsa aloitti. Kun hän sitten esitti lievää kritiikkiä siihen valiokunnan mietinnön osaan, jossa hallitusmuodon 33 a §:ää käsitellään, joudun toteamaan, että valiokunnalla ei ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia peittää itseltään tuota ilmiselvää pykälää. Jos näin olisi menetelty, olisimme täydessä epävarmuuden tilassa. Tämä on vakaa käsitykseni.

Olen täysin samaa mieltä ed. Kalliomäen kanssa myöskin siitä yhteistyön korostuksesta, jota hän toi esiin. Valtioneuvoston ja tasavallan presidentin on todellakin ulkopoliittikassa kyettävä joustavaan, selkeään yhteistyöhön.

Mutta kun totesitte myös, että hallitus oli tämän kysymyksen väistänyt esitystä antaessaan, luulen, että kaikkien tiedossa on se, että juuri tuossa vaiheessa yhteistyö ei ehkä toiminut. Tai sanotaan: sitä olisi ehkä ollut syytä harjoittaa, nimenomaan valtioneuvoston ja tasavallan presidentin yhteistyötä, jo siinä vaiheessa, kun tämä esitys annettiin. Minusta tuntuu, että se olisi sitenkin ollut parempi tie edetä kuin se, että erotuomariksi tässä nostettiin perustuslakivaliokunta ja eduskunta. Nimittäin silloin olisi saatu heti ensimmäinen käytännön konkreettinen kokemus myös siitä, miten yhteistyö sujuu, olisiko hallituksen esityksestä löytynyt selkeä linja tuossa yhteistyössä.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun pariin ed. Kalliomäen puheessa esitettyyn arvioon.

Kun hän otti esille sisäpoliittisten valtaoikeuksien rajoittamisen, joka parhaillaan on eduskunnassa, hän mainitsi, että tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota henkilökemioiden yhteensopivuuteen. Tarkoittaako tämä nyt, ed. Kalliomäki, sitä, että te haluatte sellaisen järjestelmän Suomeen, että silloin, kun on sosialidemokraattinen presidentti, eduskunnalla ei ole oikeutta valita pääministeriä, kuten tässä hallituksen lakiesityksessä esitetään, ja sitten kun taas tilanne on päinvastoin, eduskunta saa valita? Eli ainako me muutamme henkilökemioiden ja puoluepoliittisten laskelmointien mukaan, kuka pääministerin valitsee, eduskunta vai presidentti?

Toiseen asiaan, mihin olisin puuttunut, ed. Niinistö jo puheenvuorossaan otti kantaa. Jokainen tässä talossa tietää, minkä vuoksi hallituksen esitys oli avonainen ja passiivimuodossa, kun se tuli eduskuntaan. Jokainen tietää, että se ei välttämättä ollut valtioneuvoston vika.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kalliomäki perusteli hyvin tämän välttämättömyyden ylimpien valtioelinten hyvän yhteistyön tarpeesta, niin kuin hän totesi. Mutta minunkin on hyvin vaikea ymmärtää, että sen pitäisi perustua henkilökemiaan. Kyllä sen tavoitteena tietysti on valtion ja Suomen kansan etu. Jos henkilökemia olisi ratkaiseva, silloinhan tietysti tämä ”hyvä toveripiiri” jatkaisi, eikä siitä ole hyviä kokemuksia. Hyvän yhteistyön perusedellytys on minun mielestäni se, että valtioelinten toimivaltasuhteet ovat yksiselitteisen selvästi määritellyt. Silloin ei jouduta tätä asiaa pohtimaan muutoseikkana vaan voidaan aina mennä suoraan asiaan, ja siihen tämä perustuslakivaliokunnan mietintö nyt tähtää.

Ed. Kalliomäki esitti vähän samantapaista kritiikkiä, tosin rivien välistä, kuin aikaisemminkin kuultiin, että tässä jotenkin perusteluilla säädettäisiin. On syytä korostaa, että nyt hallitusmuodon 33 a §, jossa on eduskunnan ja valtioneuvoston toimivallat, saa olennaisen uuden sisältönsä valtiopäiväjärjestyksen muutoksesta. Tässä on kysymys tavallaan sellaisesta perustuslain selityksestä, jota hallitusmuodon voimaannanosäännöksessä tarkoitetaan ja josta sanotaan, että se voidaan antaa vain siinä järjestyksessä, kuin perustuslain säätämisestä yleensä on kysymys. Tässä on perustuslain säätämisestä kysymys, kun muutetaan valtiopäiväjärjystä. Hallitusmuodon 33 a §:n perustelut tuossa mietinnössä ovat aivan olennaisen tärkeitä. Ne kertovat, miten sitä säännöstä vastaisuudessa on tulkittava. Se antaa valtioneuvostolle ne toimivallat, joita esimerkiksi ed. Niinistö on tuonut esille.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietinnössä on keskeinen sisältö perusteluosassa. Jos eduskunta tämän hyväksyy, perusteluosasta on ammennettavissa se, mitä tällä lailla tarkoitetaan. Toisin sanoen se on eräänlainen muistio, josta anteeksi pyydellen häivytetään tasavallan presidentin valtaoikeuksia uusissa olosuhteissa, mikä on tietysti välttämätöntä, kuten olen aikaisemmin sanonut. Tulevaisuus on sisäistä ulkopo-

litiikkaa tai ulkoista sisäpolitiikkaa, ihmeellinen sekoitus sisäpolitiikkaa ja ulkopoliitiikkaa. Nekin ulkopoliittiset valtatärpeet, mitä tasavallan presidentillä voidaan katsoa olevan, tulevat häipymään Maastrichtin sopimuksen toteutuessa myöskin yhteisön ulkopoliitiikan osalta, jolloin myös se osa siirtyy tällaisen sisäisen ulkopoliitiikan tai ulkoisen sisäpolitiikan piiriin. Tämä on tästä syystä välttämätöntä.

Sanoisinkin, että kun kehitys on tällainen, niin tasavallan presidentin valtaoikeudet tulevaisuudessa ovat etupäässä sisäpoliittisia, ne vähät valtaoikeudet, joita tasavallan presidentillä on. Kehitys Euroopan unionissa, meidän jäsenyytemme, pikkuhiljaa anteeksi pyydellen kuluttaa tällaisen muistion kautta presidentin valtaoikeudet.

Mutta siinä mielessä tämä on äärettömän heikko, kun muistion muodossa määritellään yhteiskunnallisten instituutioiden valtaoikeuksia, että riitely tasavallan presidentin, valtioneuvoston, pääministerin ja eduskunnan välillä jatkuu tästä huolimatta, ehkä kiihkeämpänä kuin tähän saakka. Tämä on surkea yritys selvittää valtasuhteiden keskinäistä jakoa. Näin näen, ed. Kalliomäki, tämän asian. Tämä on liian hienovarainen. Ei supsuttelemalla mitään asioita ratkaista.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kalliomäen puheenvuoron johdosta puutun kahteen seikkaan, joihin on jo aikaisemmissakin vastauspuheenvuoroissa puututtu.

Totean ensinnäkin sen, että tasavallan presidentti antaa yksiselitteisesti hallituksen esitykset eduskunnalle.

Yhteistyötarpeesta totean, että on aivan selvää, on valtasuhteet miten vain muotoiltu, että yhteistyötarvetta on. Mutta mielestäni kehitys on selvästi vienynt siihen, että uusissa oloissa yhteistyö onnistuu ainoastaan niin, että tasavallan presidentti antaa parlamentariselle hallinnolle elintilaa, toimintatilaa. Toisin sanoen joustavuuden tulisi olla nimenomaan sillä puolella, missä sitä aikaisempina vuosikymmeninä ei juurikaan ole ollut. Siksi ehkä näitä ongelmia on. Siinä mielessä nimenomaan, jos mennään hallituksen esitykseen n:o 285, tasavallan presidentin ei tulisi nimittää pääministeriä vaan nimenomaan eduskunnan valita. Tätä kautta parlamentarismi toteutuu vielä paremmin.

Kaiken kaikkiaan totean, että käsitykseni siitä, että meidän hallitusmuodostamme nimenomaan 33 § pitää kirjoittaa uudelleen, kulunei-

den vuosien aikana on vain vahvistunut. Sekä käytäntö että teoria mielestäni osoittavat vääjäämättä, että siihen suuntaan on pakko mennä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. Väistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kalliomäki korosti puheenvuorossaan tasavallan presidentin ja pääministerin hyvän yhteistyön välttämättömyyttä. Tähän on helppo yhtyä. Suomella ei ole varaa riitelystä, ei varsinkaan tulevissa EU-jäsenyyden oloissa. Ed. Kalliomäki toi esiin myös sen, että tasavallan presidentti on tarvittaessa tärkeä voimavara. Tästä lähti myös perustuslakivaliokunta mietintöä laatiessaan.

Hallitusmuodon 33 a § on kirjoitettu Eta-järjestelyn oloja varten. Se on kuitenkin kirjoitettu niin, että se soveltuu myös Euroopan unionin ja Suomen välisiin suhteisiin. Tämän perustuslakivaliokunta on mietinnössään hyvin selvästi tuonut esiin.

Ed. Kalliomäen puheenvuoroon on helppo yhtyä myös siinä, että hyvä yhteistyö olisi ollut välttämätöntä jo nyt käsiteltävää esitystä eduskunnalle annettaessa. Kuten edellä on jo todettu, valitettavasti hallituksen esitys jouduttiin eduskunnassa muuttamaan. Mielestäni nyt ainakin näyttää siltä, että asia etenee kuitenkin oikeassa järjestyksessä eteenpäin.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvä, että istuntosalissa ja joissakin lehdistötilaisuuksissa on alettu sentään yhteistyötä valtioneuvoston ja presidentin välillä arvostaa, kun se ei oikein perustuslakivaliokunnassa käynyt. Esimerkiksi itse esitin, että mietinnössä olisi korostettu sitä, että hallitusmuodon 33 ja 33 a §:n mukaan ja hyvän parlamentarismien edellyttämällä tavalla valtioneuvoston ja presidentin pitää toimia tiiviissä yhteistyössä kaikissa ulkopoliittisissa kysymyksissä, ei vain unionin asioissa, mutta erityisesti niissä. Tällaista muotoilua ei haluttu, jossa olisi pyritty tasapainottamaan perustuslakien kokonaisuutta, jonka mukaan eri instanssien toimivaltuudet määräytyvät. Nyt se kohta perustuslakivaliokunnan mietinnössä, jossa voidaan puhua perusteluilla säätämistä, on juuri se, että on tuijotettu yhtä pykälää ja hyvin mekaanisesti sen mukaan edetty äärimmäisille rajoille tulkinnassa.

Sosialidemokraatit hyväksyvät tämän tulkintalinjan sinänsä hallitusmuodon 33 a §:ssä mutta haluaisivat, että otetaan koko valtiosäännön kokonaisuus huomioon sen tulkintaa tarkemmin arvioitaessa. Itse asiassa kävi niin, että Tiittisen komitean linjaa valiokunnassa jäivät puolustamaan vain sosialidemokraatit ja muut menivät paljon edemmäs siinä, minkälainen tulkintasisältö mietinnössä annetaan.

Ed. Niinistö aiemmin viittasi siihen, että valiokunta oli yksimielinen. Näin on juuri näiden pykälien sisällöstä puheen ollen. Kun perinteisen tavan mukaan tällaisista hienoista tulkintaeroista mietinnöissä ei lähdetä vastalauseita tekemään, en itsekään tehnyt. Toivottavasti tämä jatkossa saa yhteistyöhenkisen tulkinnan, jota nyt keskustelussa on esiintynyt.

Ed. Zyskowitz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kalliomäki sanoi, että edellinen puheenvuoroni edusti, jos oikein kuulin, rähjälinjaa. Jos tätä ilmaisuja halutaan käyttää, mielestäni tätä linjaa edustaa ennen kaikkea ed. Kalliomäen kommentti tämän aamun Helsingin Sanomissa. Lehden mukaan ed. Kalliomäki on todennut, että perustuslakivaliokunnan torstainen kanta on kirjattu lain perusteluihin, joilla ei ed. Kalliomäen mukaan ole tositalanteessa merkitystä. Siis voidaanko enemmän halventaa eduskunnan, lainsäätäjän, ilmaisemaa tahtoa kuin toteamalla, että tällaisella lainsäätäjän lakia säädettäessä ilmaisemalla perustelulla ei olisi merkitystä? Ehkä samaan ylsi äsken ed. Aittoniemi kutsuessaan perustuslakivaliokunnan mietintöä muistioksi.

Ed. Kalliomäki, ymmärrän hyvin, että teillä on aikamoinen tuska, kun yritätte samanaikaisesti olla uskollinen puolueenne traditioille, parlamentarismien arvostamiselle, ja toisaalta puolueenne piiristä nousseen presidentin näkemykselle ja tulkinnalle hallitusmuodon mainituista pykälästä. Mutta, ed. Kalliomäki, kun yrittää istua kahdella tuolilla yhtä aikaa, yleensä siinä käy huonosti. Siinä uhkaa pudota tuolien väliin. Näin on teille nyt käymässä. Oma eduskuntaryhmänne ja edustajanne perustuslakivaliokunnassa ovat hyväksyneet perustuslakivaliokunnan tulkintalinjan, kuten ed. Koskinen äsken juuri todisti, ja samanaikaisesti te annatte lehtilausuntoja, joissa väheksytte perustuslakivaliokunnan nyt ottamaa kantaa ja sen käytännön merkitystä.

Mitä tulee siihen, että olisi vain pykälää välttämisen asiaa käsitelty, eihän asia ole näin. Perustuslakivaliokunta on säätänyt valtiopäiväjärjestyk-

seen ne pykälät, joihin viitataan hallitusmuodon 33 a §:n 1 momentissa, ja 33 a §:n 2 momentissa todetaan, että tämä pykälä ja momentti on voimassa sen estämättä, mitä 33 §:ssä on säädetty.

Ed. K a l l i o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Kun oikein pinnistän, kykenen edelleen olemaan liittymättä ed. Zyskowiczin rähjälinjaan.

Ed. Helle sanoi, että riippumatta valtasuhteista on yhteistyön tarve aina olemassa. Totta kai näin on, mutta minä korostinkin yhteistyön välttämättömyyttä, suoranaista pakkoa, tämän jälkeen. Se on hiukan eri asia kuin yhteistyön tarve. Minusta meillä ei ole mahdollisuutta nykyisillä valtasuhteilla ja presidentin valtaoikeuksilla esimerkiksi sellaiseen riitatilanteeseen, joka Itävallassa tällä hetkellä vallitsee. Meidän on tarkkaan vartioitava tonttejamme sillä tavalla, että siihen asemaan, joka siellä vallitsee, emme joudu.

Sitten henkilökemia-asiaan totean sen verran, että samalla kun puhumme instituutioista ja niiden välisistä suhteista, pitää muistaa, että instituutioita edustavat ihmiset, lihaa ja verta olevat henkilöt, joita, ihme kyllä, myös tasavallan presidentti ja pääministeri ovat. Silloin kun tästä lähtökohdasta mietitään esimerkiksi pääministerin nimitysprosessia, pidän yhdeltä osalta painokkaana perusteena sitä, että hallituksen muodostuttua voidaan todeta, että presidentti ja pääministeri todella tulevat henkilöinäkin keskenään hyvin toimeen. Silläkin on merkitystä. Ei se varmasti ole pääperuste. Suurempi peruste on se, että prosessin alkuvaiheessa ei tällä hetkellä hallituksen esityksen mukaan ole oikeastaan mitään määriteltyä etenemistietä. Se on avoin kenttä. Se on suuri ongelma. Siihen pitää löytyä ratkaisu. Itse näen hyvänä, että presidentin osallistuminen siinä vaiheessa prosessia on oikea ratkaisu.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Pyydän anteeksi, että käytän puheenvuoron lukemalla sen paperista, koska minulla on sellainen historiallinen hetki, että kohta kahdeksan vuoden aikana en ole valmistellut valmiiksi puheenvuorojani vaan ne ovat olleet aina liian pitkiä, koska olen puhunut ne ilman paperia, ja tästä tulee napakampi ja lyhyempi. Sitä paitsi asia on niin tärkeä isänmaan kannalta, että mielestäni tämä pitää saada pöytäkirjoihin juuri sellaisena kuin olen sen kirjoittanut.

Perustuslakivaliokunnan mietintö EU-jäsenyyden vaatimista muutoksista valtiopäiväjärjestykseen ja valtioneuvostosta annettuun lakiin

syntyi pykälämuutosten osalta yksimielisessä hengessä, päätös ja mietintö. Siinä pääministerille sälytettiin ennakkollinen tiedonantovelvollisuus suurelle valiokunnalle ja ulkoasiainvaliokunnalle Eurooppa-neuvoston kokouksessa esille tulevista asioista. Näissä lakiesityksissä syntyi joukko tartuntakahvoja, joilla eduskunta ja sen valiokunnat voivat vaikuttaa Suomen kantaan EU:n eri elimissä tehtävissä päätöksissä ennakkolta ja turvattiin myös tietojen saanti. Siinä määriteltiin osin uudella tavalla EU-asioiden valmistelutahot Suomessa niin virkamies- kuin poliittiselakin tasolla.

Pykälien osalta perustuslakivaliokunta oli siis likipitään yksimielinen. Vain yksi vasemmistoliittolainen, yksi kokoomuslainen ja Ahvenanmaan edustaja vaativat vähäistä pykälämuutosta. Pykäläyksimielisyyteen päättyikin sitten valiokunnan konsensus ainakin sos.dem. valiokuntaryhmän enemmistön, tahtoo sanoa kolmen neljäsosan siitä, kannalta. Äänestytimme nimittäin muutamasta mietinnön perustelujen kohdasta.

Ennen kuin menen mainittuihin kohtiin yksityiskohtaisemmin, totean perustuslakivaliokunnassa vallinneesta hengestä, että se oli äänestysissä enemmistöä edustaneiden kansanedustajien vaikutuksesta muita painostava, osin jopa uhitteleva eikä vastannut niitä periaatteita, joita ennen ratkaisua vapaassa keskustelussa tuotiin esiin, mm. sitä, että perustelujen muotoilussa ei kärjistettäisi presidentti-instituution ja valtioneuvoston välistä, ilmassa ollut kompetenssi-konfliktia eli toimivaltaristiriitaa, sikäli kuin on kysymys edustautumisesta EU-neuvostossa tai siitä, kuka ilmaisee siellä Suomen kannan. Niin ikään yleinen mielipide näytti olleen ennen ratkaisevia kokouksia sellainen, että mietinnössä vahvasti suositeltaisiin presidentin ja valtioneuvoston tiivistä yhteistyötä erityisesti kaikissa ulko- ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä. Toisin kuitenkin kävi ensisijaisesti ja pääasiallisesti porvarillisen enemmistön tahdosta.

Koska julkisuudessa on esitetty hyvinkin vaihtelevia näkemyksiä siitä, miten valiokunnan sos.dem. ryhmän enemmistö eli edustajat Koskinen, Vuoristo ja minä menettelimme, toistan lyhyesti äänestysissä olleet perustelujen kohdat.

Perustuslakivaliokunnan hyväksymän mietinnön sivun 4 ensimmäisen kokonaisen kappaleen viimeinen virke tuli äänestyksen jälkeen näin kuuluvaksi: ”Valiokunnan käsityksen mukaan on erityisen tarkoituksenmukaista, että varsinkin merkittävässä ulko- tai turvallisuuspolitiik-

kaa koskevista unioniasioissa valtioneuvosto toimii läheisessä yhteistyössä tasavallan presidentin kanssa." Me vähemmistöön jääneet olimme halunneet kyseisen kohdan näin kuuluvaksi: "Hallitusmuodon 33 §:n ja 33 a §:n 2 momentin säännöksiä ja hyvän parlamentaarisen hallitustavan käytännön mukaista on, että presidentti ja valtioneuvosto toimivat tiiviissä yhteistyössä kaikissa ulko- ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä."

Valiokunnan enemmistö hyväksyi sivulla 4 olevan kolmannen kokonaisen kappaleen näin kuuluvaksi, siis äänestyksen jälkeen: "Eurooppa-neuvostossa saatetaan myös keskustella yleisluonteisemmin erilaisista asioista ja antaa suosituksia, jotka eivät johda ja joiden ei ole tarkoituksaan johtaa varsinaisiin päätöksiin. Suomen valtiosääntö antaa mahdollisuuden siihen, että tasavallan presidentti" — siis: antaa jopa mahdollisuuden siihen, että tasavallan presidentti — "osallistuu Eurooppa-neuvoston kokouksiin tällaisten keskustelujen osalta. Toinen asia on, että presidentin ja pääministerin samanaikainen osallistuminen Eurooppa-neuvoston kokouksiin näyttää ongelmalliselta unionisopimuksen edellä mainitun kohdan vuoksi."

Meidän vähemmistöläisten tarjoama vaihtoehto olisi ollut näin kuuluva: "Suomen valtiosäännön mukaan tasavallan presidentti voisi osallistua Eurooppa-neuvoston kokouksiin ulkopolitiittisia toimivaltuuksiaan käyttäessään. Eurooppa-neuvostossa saatetaan keskustella valtioiden välisistä suhteista, yleisluonteisemmin erilaisista asioista ja antaa suosituksia, jotka eivät johda tai joiden ei ole tarkoituksaan johtaa varsinaisiin päätöksiin. Presidentin ja pääministerin samanaikainen osallistuminen Eurooppa-neuvoston kokouksiin näyttää kuitenkin jossain määrin ongelmalliselta unionisopimuksen em. kohdan vuoksi." Loppuosa oli siis yhteneväinen enemmistön kannan kanssa, mutta halusimme nimenomaan alkuun todeta, että presidentin käyttäessään valtaoikeuksia on tärkeää olla Eurooppa-neuvostossa läsnä.

Edustamani valiokunnan vähemmistö, mutta sos.dem. valiokuntaryhmän enemmistö, äänesti vielä parin lauseen poistamisesta pohjaehdotuksesta. Valitettavasti ne kuitenkin äänestyksen jälkeen jäivät sinne. Emme pitäneet asianmukaisina seuraavia lauseita, jotka ovat siis mietinnössä sivulla 4: "Valtioneuvoston asiana on näin ollen päättää Suomen edustuksesta Eurooppa-neuvoston kokouksissa", siis aivan yksikantaan näin. Toinen lause, jota esitimme poistettavaksi,

kuului näin: "Eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi ja valtioneuvostolle kuuluvan toimivallan laajuuden vuoksi on johdonmukaista, että pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvoston kokouksissa."

Arvoisa puhemies! Mikäli valiokunnan puheenjohtaja ja enemmistö olisivat myöntyneet kannallemme edellä mainituissa asioissa, olisi mietinnöstä myös perustelujensa osalta tullut harmoninen ja diskreetti eli sopusointuinen ja tahdikas. Silloin olisivat sekä presidentti että valtioneuvosto voineet yhteistuumin paremmin pohtia ja käytännössä toteuttaa Suomen edustautumista Eurooppa-neuvostossa sekä presidentin valtaoikeuksien että valtioneuvostolle koituvien veloitteiden ja nyt tehtävien valtiopäiväjärjestyksen muutosten valossa. Emme halunneet tehdä äänestyspäätöksiä pohjalta mietintöön vastalauseita, koska olimme pykälämuutosten osalta valiokunnan mietinnön lopputuloksen kannalla.

Haluaisin myös tässä yhteydessä kajota kansalaiseen melko laajalti syöpyneeseen käsitykseen syksyn aikana käydystä valtiosääntö- ja presidentin valtaoikeuskeskustelusta. Moni kansalainen on saanut käsityksen, että pahat hallitus ja eduskunta haluaisivat pikaisesti riisua presidentin valtaoikeudet mm. ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla. Tämä käsitys on saanut siivet selkäänsä erityisesti sen vuoksi, että heti kun presidentti on kansan suoraan valitsema, lähtivät muka myyrät liikkeelle. Tosiasiassa nyt esillä olevissa valtiopäiväjärjestyksen muutoksissa pyritään vain eduskunnalla ja valtioneuvostolla pysyttämään niitä valtuuksia, joita niillä pääosin on ollut Suomessa jo itsenäisyyden aamunkoitosta saakka, jolloin ei EU:hun menosta tiedetty vielä tuon taivaallista.

Samanaikaisesti on visusti muistettava, että Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää tasavallan presidentti aivan kuten ennenkin. Vaikka lain tuntijat ovat tunnetusti eteviä lain tulkinnassa ja muussa juristeriassa, ei minkäänlaisilla tulkinnoilla voida lakia muuttamatta sen tarkoitusta ja sisältöä muuksi muuttaa. Toisin sanoen hallitusmuodon 33 §:n kovertaminen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta tyhjäksi on mahdottomuus.

Minulle on eräissä yhteyksissä todettu, että meidän puolueemme on kohta pian 100 vuotta tai itsenäisyyden alkuketkistä asti taistellut presidentin vallan kaventamiseksi ja että mm. minä ja monet muut eduskuntaryhmämme tovereista emme näe metsää puilta. Olen vastannut siihen selkeästi, että metsän katsominen ja hoitaminen

hoituu nimenomaan tämän valtiopäiväjärjestyksen muutoksen myötä, joka parlamentarisoi huomattavalla tavalla näitä asioita, mutta samanaikaisesti meidän on hyvä muistaa, että metsässä kävelijän on hyvä myös katsoa, ettei mikään puu kaadu päälle. Tässä tilanteessa on hyvin suuri vaara siihen, mikäli hallituspuolueiden edustajat haluavat tämän konfliktin todella viädä sille tasolle, mitä täällä ed. Zyskowitz rähjäpuheillaan nimenomaan on edustanut. (Ed. Rätty: Mitä tarkoittaa rähjäpuhe?)

Tulen jatkossa tiiviisti seuraamaan hallituspuolueiden edustajien sanankäänteitä tämän keskustelun aikana ja niiden perusteella toteamaan, löytyykö siellä todella sellaista yhteistyötahtoa, jota he ovat väittäneet löytyvän. Sen päätelmän perusteella, jonka tästä keskustelusta saan, tulen ratkaisemaan, äänestänkö tätä asiaa kiireelliseksi vai onko parempi, että vasta joskus huhtikuussa kokoontuva seuraava eduskunta tämän lakiesityksen lopullisesti hyväksyy tai hylkää.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin vielä toistaa toivomuksen, joka tosin on näkynyt puheenvuoroni rivien välistä kaiken aikaa, nimittäin sen, että asianomaiset valtiomahdit toimisivat edustajuus- ym. ratkaisuja tehdessään todella tiiviissä yhteistyössä niin, että Suomen kanta mahdollisimman selkeästi tulisi EU:n eri foorumeilla ilmi ja että molempien valtiomahtien perustuslailliset oikeudet tulisivat oikeassa suhteessa käyttöön.

Ed. Zyskowitz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen kyllä tiennyt, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on tässä asiassa hajallaan ja, sanoisinko, vähän sekaisin, mutta kyllä ed. Vähänäkin ilmoitus siitä, että hän ei vielä edes tiedä, kannattaako esillä olevan uudistuksen hyväksymistä kiireellisenä vai ei, oli silti yllättävä. Nimittäin jos esitetty uudistus hylättäisiin, sehän merkitsisi sitä, että mitään säädöksiä ei olisi voimassa siltä osin, miten eduskunta pystyy vaikuttamaan Suomen EU-politiikkaan, EU-prosessissa tehtävään päätöksentekoon, ja se olisi kyllä omituinen näkemys parlamentarismista, ed. Vähänäkki.

Mitä tulee ed. Vähänäkin syytöksiin siitä, että olisin ajanut näkemyksilläni tai puheenvuoroillani jotain konfliktilinjaa, niin ed. Vähänäkki on ymmärtänyt kyllä ihan väärin. Mielestäni tasavallan presidentin ja hallituksen yhteistyö yleensäkin ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan asioissa erityisesti on erittäin perusteltua ja sitä yhteistyö-

tä tulee eri valtioelinten luonnollisesti toiminnassaan vaalia.

Eri asia on se, että olen antanut tukeni perustuslakivaliokunnan yksimieliselle tulkintalinjalle, joka lähtee siitä asianomaisten pykälien sanamuodostakin ilmenevästä seikasta, että hallitusmuodon 33 a § on merkinnyt sitä, että kun valtiopäiväjärjestykseen lisätään tässä asianomaiset EU-elimet, niin Suomen edustautumisesta EU-huippukokouksissa päättää valtioneuvosto.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärtäen sen perin kiusallisen tilanteen, jossa aina parlamentarismia korostanut ed. Vähänäkki tässä asiassa on, annan täyden arvon sille, että hän edelleenkin korostaa parlamentarismia ja tekee sen varsin diskreetillä tavalla.

Ed. Laike: Rouva puhemies! Minä en ehtinyt puheenvuoroani niin harkita ja kirjoittaa, kuten ed. Vähänäkin osalta nyt oli laita, joten saattaa tietienkin olla mahdollista, että kun tässä puheenvuoroa käyttää, niin joltakin osin voi erehtyä. Joka tapauksessa, kun en ole vastauspuheenvuoroja keskustelussa käyttänyt — ja siltä osin kuin minun piti käyttää, oli jo taulussa, että enää ei saa vastauspuheenvuoroja — alkuun muutama huomautus taikka mielipide täällä käytettyjen puheenvuorojen johdosta.

Esimerkiksi kun ed. Rajamäki lainasi perustuslakivaliokunnan mietinnön erästä kappaletta, niin minä ainakin suosittelen, että ed. Rajamäki lukisi myös mm. sitä kappaletta edeltävät kappaleet, jota hän lainasi. Toiseksi ed. Koskinen on ainakin kahteen kertaan todennut, että perustuslakivaliokunta hylkäsi ehdotukset, joissa haluttiin kiinnittää huomiota siihen tarpeeseen, joka on valtioneuvoston ja presidentin yhteistyön osalta. Äsken ed. Vähänäkki luki juuri yhden kappaleen, jossa perustuslakivaliokunta korostaa läheisen yhteistyön tarvetta näin: ”Valiokunnan käsityksen mukaan on erityisen tarkoituksenmukaista, että varsinkin merkittävässä ulkotai turvallisuuspolitiikkaa koskeissa unioniasioissa valtioneuvosto toimii läheisessä yhteistyössä tasavallan presidentin kanssa.” Vielä toiseen kertaan sivulla 4 valiokunta sanoo mm. näin: ”Eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi ja valtioneuvostolle kuuluvan toimivallan laajuuden vuoksi on johdonmukaista, että pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvoston kokouksissa. On asianmukaista, että muodostettaessa Suomen kantaa merkittäviin ulko-

ja turvallisuuspoliittisiin unioniasioihin valtioneuvosto toimii läheisessä yhteistyössä tasavallan presidentin kanssa.”

Täällä taisi olla jokin muukin asia, jota piti kommentoida, mutta kun en tehnyt muistiinpanoja, niin olkoon.

Kun nyt on todella käynyt niin, että julkisuudessa edustamiskiistasta on tehty kaikkein tärkein asia, mielestäni on jotenkin ymmärrettävissä se, että perustuslakivaliokunta ei ole kovin suuressa määrin kiinnittänyt huomiota esimerkiksi eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseen. Mielestäni kritiikki, jonka esimerkiksi ed. Tuomioja tältä osin esitti, on varmasti paikallaan. Yritän kuitenkin puheenvuoroni lopussa hieman osoittaa, miten tätä asiaa yritettiin saada esille paremmin kuin se nyt valiokunnan mietinnössä esiintyy.

Kuitenkin voisin omana käsityksenäni todeta, että julkisuudessa pääasiaksi nostettu edustuskiista on saanut ratkaisunsa tässä perustuslakivaliokunnan mietinnössä. Esimerkiksi sivulla 2 sanotaan näin: ”Hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentti, joka on poikkeus hallitusmuodon 33 §:stä, merkitsee sanamuotonsa mukaan selkeästi sitä, että valtioneuvosto aina vastaa kansainvälisessä toimielimessä tehtävän päätöksen kansallisesta valmistelusta.” Edelleen sivulla 4 sanotaan näin: ”Mainituista seikoista ja unionisopimuksen D artiklasta, jonka mukaan Eurooppa-neuvostossa kokoontuvat jäsenvaltioiden valtion — tai hallitusten päämiehet sekä komission puheenjohtaja, seuraa väistämättä, että pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa käsiteltäessä siellä asioita, jotka on tarkoitus saattaa EU:n valmistelu- ja päätöksentekoprosessiin.” Edelleen tämä asia tulee esiin sivun 4 tekstissä, jossa valiokunta tekee eräänlaista yhtenevöä.

Mielestäni kaikki se, mihin perustuslakivaliokunta, jota edellä lainasin, on päätenyt, vastaa juuri sitä hallitusmuodon 33 a §:n muutosta, jonka eduskunta teki Etan johdosta valtiopäiväjärjestykseen tehtyjen muutosten yhteydessä. Tällöin on perustuslakivaliokunta myös noteerannut suuren valiokunnan silloin hyväksymän lausunnon. Haluan tässä yhteydessä viitata myös ed. Nikulan puheenvuoroon lokakuun 5 päivänä 1993, jolloin juuri käsiteltiin äsken tarkoittamaani asiaa. Ed. Nikula on lausunut mm. näin: ”Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, valiokunnan mietinnössä minusta perustellusti kiirehditään tasavallan presidentin toimivaltuuksia ja valtaoikeuksia koskevaa uudistustyötä.”

Perustuslakivaliokunta on, ehkä riittämättömästi mutta joka tapauksessa, pitänyt mielessä sen, että tätä uudistustyötä täytyy suorittaa. Kiistämättä on käynyt selville, että eduskunta on hyvin moneen kertaan halunnut parlamentarisoida presidentille kuuluvaa valtaa paitsi kokonaisuudessaan myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta. Tässä suhteessa viittaa ns. Helteen ponteen ja myöskin muihin vastaaviin eduskunnan kannanottoihin.

Olen sitä mieltä, että se, mitä eduskunta on kannanotoissaan lausunut, ei voi täydellisesti toteutua, ellei hallitusmuodon pykälä avata. Mutta nyt juuri tätä hallitusmuodon avaamista taikka etenemistä siinä suhteessa on vaikeuttanut tämän päivän ajankohtainen tilanne ja uudistustavoitteiden kykeytyminen henkilönnimiin, mikä on juuri tässä edustuskiistassa tullut esiin.

Lienee kuitenkin syytä todeta myös se, että kun elimme presidentinvaalikamppailun aikaa vuonna 1993, presidenttiehdokkaita kysyttiin, mitä mieltä ehdokkaat olivat siitä, onko pääministeri sopivampi edustaja EY:n huippukokoukseen kuin presidentti. Ainakin Ilta-Sanomien tiedustelu kertoo, että silloinen presidenttiehdokas Martti Ahtisaari, kuten myös Sulo Aittoniemi ja Eeva Kuuskoski olivat selkeästi sillä kannalla, että se on pääministeri. Elisabeth Rehn oli presidentin kannalla ja ehdokas Salolainen sanoi, että useimmiten pääministeri. Hannele Pokka sanoi, että pääministeri. Raimo Ilaskivi esitti, että jompikumpi, riippuu asioista, ja näin vastasivat myös Andersson ja Kalevi Sorsa, joten kyllä silloin joka tapauksessa ehdokkaiden enemmistö oli asettunut sille kannalle, jonka perustuslakivaliokunta on tulkinut.

Se, minkä vuoksi parlamentarisointia on vaadittu, on mielestäni perustunut ensinnäkin siihen, että Suomessa presidentin vaalitapa muutettiin. Sitten se perustuu integraatoratkaisuihin. On haluttu eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia turvata ja myöskin vaikuttaa siten, ettei ulkoministeriön virkamiesten vaikutusvalta kohtuuttomasti kasva.

Perustuslakivaliokunnan kuullessa asiantuntijoita esillä olevan hallituksen esityksen johdosta havaitsin, että eräillä asiantuntijoilla ei ollut selkeää käsitystä, miten on syntynyt hallitusmuotoon 33 a §, se muutos, joka tehtiin vuonna 93. Haluan tässä lyhyesti sitä kuvata. Kun eduskunta silloin kuunteli valtiosääntöasiantuntijoita, mm. professori Jyränki — hän ei ollut ainoa, mutta oli eräs heistä — katsoi, että hallituksen silloin tekemää ehdotusta 33 a §:n osalta pitää

muuttaa. Se oli professori Jyrängin, kuten eräiden muidenkin, käsityksen mukaan epäselvä. En tässä lainaa pitemmälti professori Jyrängin silloista lausuntoa, mutta hän kuitenkin päätyi esittämään tällaista muotoilua 33 a §:n 2 momentiksi: ”Sen estämättä, mitä tasavallan presidentin valtuuksista hallitusmuodon 33 §:ssä säädetään, valtioneuvosto ohjaa Suomen kansainvälisissä toimielimissä olevien edustajien toimintaa ja osallistumista päätöksentekoon VJ 54 a §:ssä tarkoitettuihin yhdentymisasioihin.”

Kun perustuslakivaliokunta oli tekemässä mietintöään, jätin silloiseen mietintöön vastalauseen, jossa perustuslakivaliokunnan päätökseksi esitin juuri tätä muotoilua, jonka professori Jyränki oli valiokunnalle esittänyt. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan tätä ehdotusta siis hyväksynyt, minkä johdosta oli tuo vastalause kirjoitettava. Se läpäisi eduskunnan ensimmäisen käsittelyn. Syntyi useiden viikkojen tauko, muistaakseni noin kahden kuukauden tauko, jonka aikana ei tapahtunut mitään, paitsi joitakin tunnusteluja eri osapuolten kesken. Nämä tunnustelut ja keskustelut johtivat siihen, että eduskunnan suorittaessa silloista muutosta eli Etää koskevia hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muutoksia toisessa käsittelyssä tässä yhteydessä sovitun mukaisesti ed. Niinistö teki ehdotuksen, joka pohjautui näihin keskusteluihin. Tätä ehdotusta silloin kannatin ja siitä tuli eduskunnan päätös. Suuri valiokunta yhtyi eduskunnan päätökseen ja esitti vielä lausuman, johon aikaisemmin viittasin, jolla selkiinnytettiin kannanottoa.

Edelleen on todettava, että asiassa pitäisi päästä eteenpäin, ja sitä varten perustuslakivaliokunnassa tein ehdotuksia hallitusmuodon pykälien avaamisesta nyt tämän asian yhteydessä. Kun se ei saanut kannatusta, olen sen valiokunnan mietintöön liittämässäni vastalauseessa todennut.

Tämän lisäksi tulen lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä, toisessa käsittelyssä, tekemään valtiopäiväjärjestyksestä koskien ne kaksi muutosehdotusta, jotka ovat vastalauseessani, sekä valtioneuvostolakia koskevan asian osalta yhden muutosehdotuksen.

Aika ei salli nyt näitä muutoksia tarkemmin esitellä, mutta haluan todeta ikään kuin vastauksena ed. Tuomiojan aikaisemmin käyttämään puheenvuoroon, että juuri muuttamalla 54 b ja 54 d §:t, siten kuin vastalauseessa esitetään, korjattaisiin sitä puutetta, jonka ed. Tuomioja on perustuslakivaliokunnan mietinnössä havainnut.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! On tärkeätä nyt havaita, millä tavoin perustuslakivaliokunta on osoittanut toimivallan EU-asioissa ja kautuvan toisaalta valtioneuvoston ja toisaalta tasavallan presidentin kesken.

Valtioneuvostolle perustuslakivaliokunta toteaa valtiopäiväjärjestyksen muutosten ja hallitusmuodon 33 a §:n mukaan kuuluvan kansallisen valmistelun mm. Eurooppa-neuvostossa käsiteltävissä asioista, ja tähän toimivaltaan perustuslakivaliokunta nimenomaan toteaa kuuluvan myös Suomen edustajien määräämisen. Käytännössä tilanne menee siis sillä tavalla, että valtioneuvoston esittelyssä asetetaan tuo delegaatio, kun nyt esimerkiksi Essenin kokoukseen valtioneuvosto esitteli tasavallan presidentille tuon delegaation asettamista ja tasavallan presidentti oli ilmoittanut valtioneuvostolle ottavansa tuon delegaation johtoonsa ja esiteltiin presidentille, että asetettaisiin tasavallan presidentin puheenjohtajalla seuraava valtuuskunta.

Jos tämä esitys ja valiokunnan mietintö tulevat nyt hyväksytyiksi eduskunnassa, ei presidentin esittelyä enää olisi. Valtioneuvosto päättää asian lopullisesti. Jos tästä syntyy vielä esittelyvaiheessa erimielisyyttä, asian ratkaisee oikeuskansleri. Hänen virkanimikkeensä on kokonaisuudessaan ”valtioneuvoston oikeuskansleri”, ja hän antaa valtioneuvostolle lausuntonsa siitä, kuuluuko asia tasavallan presidentin vai valtioneuvoston toimivaltaan. Perustuslakivaliokunnan tiedossa oli, että oikeuskansleri nimenomaan oli toivonut hallitusmuodon 33 a §:lle mahdollisimman selkeää ja yksiselitteistä tulkintaa. Tämä mielestäni perustuslakivaliokunnan mietinnöstä nyt näkyy.

Tällä tavoin tämä asia käytännössä tulee menemään. Hallitusmuodon 42 §:n mukaan tasavallan presidentin asiana on kyllä ratkaista erimielisyys valtioneuvoston ja tasavallan presidentin toimivallasta, jos valtioneuvosto on siitä epä tietoinen tai erimielinen. Niin kauan kuin valtioneuvosto yksimielisesti noudattaa perustuslakivaliokunnan tulkintaohjetta, erimielisyyttä ei tule eikä tasavallan presidentin ratkaisumahdollisuus konkretisoidu.

Toisaalta mikään eduskunnalle vastuunalainen valtioneuvosto ei voi olla tulkinnasta erimielinen, niin selvästi asia on asetettu perustuslakivaliokunnan mietinnössä valtioneuvoston toimivaltaan. Valtioneuvosto, joka tässä suhteessa ryhtyy epäilemään perustuslakivaliokunnan tekstiä, riskeeraa poliittisen luotettavuutensa ja luottamuksensa paitsi eduskunnan myös kaik-

kein suomalaisten edessä siinä mielessä, että voidaan syystä epäillä, että valtioneuvosto ei osaa lukea kirjoitettua tekstiä.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietinnöstä myös näkyy, että tasavallan presidentin ulkopoliittinen johtajuus on pysytetty entisellään. Esimerkiksi omalta osaltani en yhtynyt niihin ajatuksiin, että kajottaisiin hallitusmuodon 33 §:ään, ja valiokunta on sen mietintöönsä kirjannut.

Tämä merkitsee sitä, että tasavallan presidentillä säilyy edelleen ulkopoliittiseen määräysvaltaan sisältyvä oikeus — ja sanoisin myös: velvollisuus — antaa neuvotteluohjeet Suomen edustajille kansainvälisissäkin toimitelmissä. Tämä juuri johtaa siihen, minkä valiokunta on myös tavoitteekseen asettanut, että syntyy hyvä yhteistyö valtioneuvoston ja tasavallan presidentin kesken näissä asioissa. Osanottajat päättää valtioneuvosto. Osanottajiin valtioneuvosto voi tietysti ottaa sen kannan, että valtuuskuntaa johtaa tasavallan presidentti, mutta sen, miten Suomen asiaa huippukokouksessa ajetaan ulkopoliittisissa asioissa — niin hämälä ja häilyvä kuin se käsite onkin — tasavallan presidentti määrittelee antamalla neuvotteluohjeet.

Vaikuttaa siltä, että tässä on ainakin luotu kaikki ne edellytykset, joita tarvitaan, jos vain hyvää tahtoa löytyy sille järjestelylle, jota tasavallan presidentti Koivisto puhuessaan eduskunnassa toivoi ja jonka perään hän esitti, että ryhdyttäisiin hakemaan tietä siihen, että valtioneuvosto ja tasavallan presidentti voisivat toimia myös ulkopoliittisissa asioissa hyvässä yhteistyössä. On hyvin todennäköistä, että hallituksen ulkoasiainvaliokunta on se toimielin, jossa valmistautuminen tuleviin huippukokouksiin — kuten Suomen edustajien määrittely, sen harkinta, onko delegaation johdossa tasavallan presidentti vai pääministeri — tulee tapahtumaan.

Tietysti on hyvä, jos tässä henkilökemia toimii, mutta lait täytyy kirjoittaa myös niitä vaihtoehtoja varten, jolloin ei olla parhaita kavereita tai bästa brodereita presidentin ja valtioneuvoston keskinäisissä suhteissa. Näin ollen esimerkiksi ed. Vähänäkin epäily siitä, että koverrettaisiin hallitusmuodon 33 a § jotenkin tyhjäksi, ei missään tapauksessa ole perusteltu, päinvastoin. Se saa nyt aika täyteläisen sisällön, ja niin kuin on todettu, tässä noudatetaan meillä aika pitkään vallinnutta pyrkimystä tasapainottaa näiden järeiden valtiomahtien valtaoikeudet maan kannalta mahdollisimman hyväksi kokonaisuudeksi.

Voidaan tietysti, arvoisa puhemies, myös todeta, että kun tämä perustuslakivaliokunnan mietintö ja siihen sisältyvä lakiehdotus, valtiopäiväjärjestyksen muutos, toteutuu, Tiitisen komitean työ on saanut lainsäädännöllisen vahvistuksensa. Niin tarkkaan perustuslakivaliokunnan mietintö sitä noudattaa ja mikä on noudatessa: Komitea teki hyvän, perusteellisen työn ja oli yksimielinen.

Arvoisa puhemies! On syytä myös lyhyesti käsitellä muita valtiopäiväjärjestyksen muutoksia liittyen siihen, mitä ed. Laine sanoi ja mitä ed. Tuomiojakin esitti sen suheen, miten eduskunnan asemaa tässä on mietitty ja työtä arvioitu. Eduskunnan työrytmiinhän tulee EU-asioiden johdosta uusi tempo. Puhemiesneuvosto on antanut suuren valiokunnan työtä koskevan työjärjestysmuutoksen, jonka perustuslakivaliokunta tänään on käsitellyt. Perjantai-iltapäivistä tulee suurelle valiokunnalle EU-iltapäiviä, joissa otetaan eduskunnan puolesta poliittista kantaa siihen, miten hallituksen edustajan seuraavana tiistaina Brysselin kokouksessa, ministerineuvoston kokouksessa, tulee menetellä. Tästä tulee tietysti hankaluuksia. Suuren valiokunnan kokous joudutaan mahdollisesti pitämään eduskunnan täysistunnon kanssa päällekkäin. On mahdollista, että vielä maanantaina joutuu suuri valiokunta tähän puuttumaan.

Suuri ongelma on, missä vaiheessa eduskuntaryhmät tähän työhön pääsevät mukaan. Ei ole mitään järkeä siinä, että suuri valiokunta antaa kannanottoja eduskunnan puolesta, ilman että kannanotoilla on myös tukea ja pohjaa eduskuntaryhmien työssä.

Tässä mielessä nousee taas uudelleen esille se, mitä ed. Kaarilahden aloitteessa esitettiin eduskuntatyön rationalisoinnista, kun pohdittiin kolmen täysistuntokäsittelyn mielekkyyttä. Yksinkertaisesti eduskunnan työviikkoon on raivattava lisää vapaita tunteja EU-asioiden käsittelyä varten. Muussa tapauksessa koko vaiva, mitä on nähty eduskunnan myötävaikutuksen turvaamiseksi, on nähty turhaan. Eduskunnasta tulee lausuntoautomaatti, joita lausuntoja se asioihin paneutumatta muutamassa minuutissa suoltaa, niin kuin suuri valiokunta aina suureen valiokuntaremonttiin saakka. Se olisi suuri vahinko. Valitettavasti perustuslakivaliokunnan enemmistö ei ollut kypsä ottamaan mietintöönsä edes yksilöityä viittausta tähän työhön. Siellä on sellainen yleisluonteinen lausuma, että eduskuntatyötä pitää voida järjkeistä, mutta se, mikä on tavallaan ydin, missä on pihvi, jäi sanomatta.

Toinen huomionarvoinen muutos, joka on tässä mietinnössä, koskee ulkoasiainministeriön roolia. Hallitus esitti ulkoasiainministeriötä yhteensovittavaksi ministeriöksi. Perustuslakivaliokunta on mielestäni hyvin painavin syin korostanut, että ulkoasiainministeriöllä voi olla tässä yhteensovituksessa vain avustava rooli. Vastuu Euroopan unionissa käsiteltävien asioiden valmistelusta ja täytäntöönpanosta on hallituksen eri ministeriöillä eikä suinkaan ulkoasiainministeriöllä, joka on tietysti huippuluokan asiantuntija diplomatiassa, mutta ei välttämättä maatalouspolitiikassa, ympäristöpolitiikassa, sosiaali- tai työvoimapolitiikassa jne.

Ed. Laine on jättänyt mietintöön laajahkon vastalauseen, jonka osalta tässä ottaisin esille säännöksen valtiopäiväjärjestyksen 54 d §:ssä. Hän ehdottaa lisättäväksi 3 momentin: ”Valiokunnille on annettava myös tieto Suomen edustajan äänestyskäyttäytymisestä Euroopan unionin toimielimissä.” Kannatin tämän muutoksen ottamista lakiesitykseen, mutta se ei perustuslakivaliokunnassa saavuttanut enemmistöä. En ole myöskään muiden valitettavien kiireiden vuoksi päässyt allekirjoittamaan tätä vastalauseita. Tulen tukemaan sitä toisen käsittelyn äänestyksessä. Jos me vaadimme Euroopan unionilta transparenssia, läpinäkyvyyttä, avoimuutta, tietysti se vaatimus saa katetta vasta sitten, kun meillä itselämme on sama vaatimus toteutettuna.

Tulkitsen tätä säännöstä, jos se tulee perustuslakiin hyväksytyksi, niin että Suomen edustaja voi myös pyytää suurelta valiokunnalta ja ulkoasiainvaliokunnalta tai joltakin muulta valiokunnalta, että hänen tulevaa äänestyskäyttäytymistään ei vaadittaisi esitettäväksi. Suomen etu tietysti vaatii joissakin tapauksissa, että tätä ei ilmaista. Eduskunta ei ole kovin hyvä salaisuuden kantaja eikä sen tarvitse ollakaan. Me olemme täällä suomalaisten silmien alla tekemässä työtämme ja meillä on hyvin vähän salaamisen tarvetta, mutta silloin, kun siihen maan edun kannalta tarve on, se on myös täällä hyväksyttyä. Jälkikäteen kysyttäessä on tietysti paljon vähemmän aihetta ja perusteltua syytä pyytää, ettei tarvitsisi tätä esittää, mutta jää aina valiokunnan omaan harkintaan, vaaditaanko selitys äänestyskäyttäytymisestä vai ei. Tällä tavoin tulkittuna minusta tämä on hyvin arvokas lisä valtiopäiväjärjestyksessä, ja niin kuin sanoin, sitä tuen.

Tavallaan sama asia julkisuudesta, vuoropuhelusta ja siitä, että ihmiset voivat seurata, mitä Suomi tekee Euroopan unionissa ja mitä Euroopan unionissa tapahtuu Suomen näkökulmasta,

puoltaa juuri sitä, että pääministeri on meidän pääsääntöinen edustajamme. Hänet saadaan tähän puhujakorokkeelle usean kerran viikossa. Hänet saadaan tarvittaessa kaikkiin eduskuntaryhmiin. Hän voi julkisesti kertoa ja keskustella paitsi eduskunnan myös suomalaisten kanssa siitä, mitä Suomi on Euroopan unionissa tehnyt. On myönnettävä, että tasavallan presidentti on merkittävästi avautunut julkisuuteen päin, mutta on selvää myös, että samanlainen vuoropuhelu, samanlainen tietojen kiskominen ja levittäminen, mikä pääministerin osalta on mahdollista, ei koskaan voi tulla kysymyksen tasavallan presidentin kohdalla.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi puutun esityksen kiireelliseksi julistamiseen. Senhän voi yksi kuudesosa eduskunnan äänestyksen osanotajista estää. Siitä syntyy kiusaa ja häitää yksinomaan eduskunnalle, jos tämä jää tässä yhteydessä hyväksymättä kiireellisenä. Se jää sitten lepäämään vaalien yli. Tuskin silloin, vaikka eduskuntaan tulisi kolmasosa tai enemmän sosialidemokraatteja, he kaikki haluaisivat estää eduskunnalta tuossakin vaiheessa asioiden seuraamismahdollisuuden ja asioihin vaikuttamismahdollisuuden, mutta siihen saakka eduskunnalla ei olisi minkäänlaista mahdollisuutta vaikuttaa siihen, miten Suomen etua ja asiaa Euroopan unionissa ajetaan.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Nikula sanoi, että muutoksella, mitä nyt käsitellään, on luotu edellytykset sille, että valtioneuvostokin saa oman roolinsa ulkopolitiisissa asioissa, aivan kuten presidentti Koivisto toivoi. Presidentti Koivisto on aivan eri henkilö kuin tällä hetkellä oleva presidentti, ja sehän tässä ongelma onkin.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron sen vuoksi, että tunnin kuluttua minun on turha enää siteerata ed. Nikulan puheenvuoron johdosta sitä, mikä on sosialidemokraattien kanta valtiosäännön uudistamiseen ja myös suhteessa tasavallan presidentin valtaoikeuksiin. Siteeraan puoluekokouksessa hyväksyttyä valtiosäännön uudistamisen asiakirjaa. Siinä sanotaan näin: ”Tasavallan presidentin nykyiset laajat valtaoikeudet eivät ole perusteltuja. Vakiintuneen demokratian olosuhteissa ei ole tavanomaista, että valtion päämiehellä on laajat itsenäiset poliittiset valtaoikeudet. Yhdelle henkilölle keskitetty ja parlamentaarisen valvonnan ylä- tai ulkopuolel-

la oleva vallankäyttö on kansanvallan periaatteiden vastaista. Tasavallan presidentin tulee olla kansakuntaa kokoava valtiollinen johtohahmo, jonka arvovalta perustuu hänen persoonallisiin ominaisuuksiinsa sekä suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin syvälliseen tuntemukseen eikä itsenäisiin poliittisiin valtaoikeuksiin. Lainsäädäntötyön perustuessa yhä enemmän kansainväliseen vuorovaikutukseen on välttämätöntä vahvistaa eduskunnan ja sen luottamusta nauttivan valtioneuvoston asemaa myös ulkopoliittikan alalla, jotta tosiasiallinen lainsäädäntövalta ei luisu pois eduskunnalta.”

Arvoisa puhemies! Ed. Nikula, uskon, että huoli siitä, etteivätkö sosialidemokraatit kaikissa olosuhteissa pitäisi kiinni kansanvallan periaatteista ja eduskunnan vaikutusvallan säilyttämisestä ja vahvistamisesta, on täysin perusteeton.

P u h e m i e s : Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan tänään kello 19.

Täysistunto keskeytetään kello 17.58.

Täysistuntoa jatketaan

kello 19

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

7) Ehdotukset laeiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta sekä valtioneuvostosta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

Keskustelu jatkuu:

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Tässä asiassa, jota parhaillaan käsittelemme, elikkä kiistassa, jota on käyty kesästä lähtien, ei suinkaan ole kysymys siitä, kuka saa matkustaa ja tavata mielenkiintoisia ihmisiä. Kysymys on paljon enemmän. Aivan kuten ed. Niinistö, perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, täällä sanoi, eduskunta päättämällä nyt valtiopäiväjärjestyksen muutoksesta ja määrittelemällä kantansa erittäin selkeästi edustuskiistaan palauttaa eduskunnalle sen vallan, joka sille ylimpänä valtioelimenä kuuluu. Näillä päätöksillä annetaan parlamentarismille todellista katetta, sille toiminnalle, jota Suomen nimissä toteutetaan sekä edustami-

nessa että siinä, kuka Suomen puhevaltaa käyttää EU:n elimissä. Tämähän oli ed. Niinistön puheen sanoma.

Toisin sanoen me päätämme nyt, että EU-Suomen kehittämisen painopiste on eduskunnassa, ei Mäntyniemessä. Nyt tehtävillä päätöksillä vahvistetaan eduskunnan asemaa, parlamentaarista järjestelmää ja kansanvaltaa. Se ei onnistu muuten kuin leikkaamalla osa presidentin kasva-neista valtaoikeuksista ja siitä käytännöstä, jolla näitä valtaoikeuksia on käytetty.

Perustuslakivaliokunnan ja eduskunnan selkeä tahto on, että pääministeri edustaa Suomea. Näin siksi, että pääministerillä on mahdollisuus tulla eduskunnan eteen kertomaan EU-asioiden valmistelusta myös päätöksenteon jälkeen ja tietenkin ennen päätöksiä. Tätä mahdollisuutta presidentillä ei ole. Tämä antaa eduskunnalle tilaisuuden ja keinon ohjata ja valvoa EU-asioiden käsittelyä niin ennen päätöksiä kuin jälkikäteenkin. Ilman edustuskiistaa ja sen selkeää ratkaisua eduskunta olisi näistä asioista ollut ulkona. Kuten muistetaan, samaan kantaan perustui myös ulkoasiainvaliokunnan mietintö silloin, kun se käsitteli EU:n liittymissopimusta.

Se, että valtioneuvosto päättää Suomen edustajasta EU:n huippukokouksissa, ei sulje pois presidenttiä. Tämähän tässä keskustelussa on myös tullut esille. On totta kai aivan paikallaan, että presidentti osallistuu yhdessä pääministerin kanssa sellaisiin Eurooppa-neuvoston kokouksiin, joissa selkeästi käsitellään ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Toivottavasti henkilökemiat synkkaavat jatkossa niin, että tuleva valtioneuvosto toteuttaa perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan ja useiden muidenkin puhujien toiveita presidentin edustamisesta, koska hallitusmuodon 33 §:ää ei todellakaan ole sormeiltu. Aivan toinen asia on, pitäisikö sitä sormeilla. Sen taas näyttää aika.

Niin sanottu Tiitisen komitea lähti siitä, että presidentti voi olla Eurooppa-neuvostossa edustajana silloin, kun siellä käsitellään tärkeitä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyviä asioita. Perustuslakivaliokunnan kanta on nähdäkseni tätä paljon tiukempi ja myös selkeämpi. Presidentillä ei ole enää tulkintaoikeutta siinä, kuka Eurooppa-neuvostossa Suomea edustaa. Näin siksi, että asiasta päättää valtioneuvosto. Perustuslakivaliokunta puolestaan sanoo selkeästi mietinnössään, että edustajan pitää olla pääsääntöisesti pääministeri eduskunnan ja parlamentaarisen vastuun tähden. Eduskunnan tuleva tahto ja pe-

rustuslakivaliokunnan mietinnön perustelut ovat niin selkeitä, ettei tulkintaongelmia uskoisi syntyvän. Niitähän aikaisemmin keskustelussa epäiltiin.

Voi kysyä, mitä sitten tehdään, jos asiat eivät sujukaan niin kuin eduskunta on edellyttänyt. Erytistä ihmetystä herätti ainakin minussa ed. Kalliomäen tämänpäiväinen lehtilausunto, että vain pykälät ratkaisevat, eivät valiokunnan mietinnön perustelut. Toistan, mitä sanoin keskustelun alkuvaiheessa: Mitä varten kansanedustajat valiokunnissa ylipäätään istuvat, kuuntelevat asiantuntijoita ja laativat mietintöjään, jos niillä ei ole mitään väliä?

Mutta voiko tulkintaongelmia ylipäätään enää syntyä? Eduskunta päättää sekä pykälät että pykälien perustelut. Perustuslakivaliokunta taas on ainoa elin Suomessa, joka tulkitsee hallitusmuotoa. Meillä ei ole perustuslakituomioistuinta. Minun käsittääkseni mitään muuta elintä kuin perustuslakivaliokunta Suomessa ei tässä tarkoituksessa ole. Tulkintaa hallitusmuodosta ei tee presidentti, ei hallitus eikä valtioneuvosto. Sen tekee yksinomaan perustuslakivaliokunta. Mitä ihmeen tulkintaongelmia tässä voisi syntyä? Tätä minä kysyn.

Mutta jos tulkintaongelmia alkaisi ilmetä ja käytäntö todella muuttua joksikin toiseksi, kuin mitä eduskunta nyt tulee edellyttämään, tilanne muuttuu tietenkin hankalaksi, jopa vakavaksi. Tällöin joudutaan tosissaan harkitsemaan, pitääkö ryhtyä peukaloimaan hallitusmuodon 33 §:ää ja siirtää presidentin ulkopoliittinen johtovalta pääministerille ja valtioneuvostolle.

Rouva puhemies! Ehkä me jossakin vaiheessa, jos asiat hyvin hankalaksi menevät, ajaudumme Suomessa toiseen valtiomuototaisteluun. Me joudumme valitsemaan todellisen parlamentaarisen järjestelmän ja puolibonapartistisen järjestelmän välillä. Tätä en todella toivoisi. Kuninkaskunnissa hallitsijat tajusivat, milloin kello lyö 12. Suomi-nimisessä tasavallassa hallitsijoilla ei näytä olevan kelloa ja jos olisikin, he eivät ajasta väliä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Ukkola käsitteli asiaa ikään kuin presidentin vahvat valtaoikeudet olisivat olleet suomalaisessa yhteiskunnassa haitta ja tästä johtuen myös vahvat presidentit olisivat olleet Suomelle vahingoksi. Vahvat presidentin valtaoikeudet suomalaisessa yhteiskunnassa ovat olleet etu ja vahvat presidentit monta kertaa suomalaisen yhteiskunnan pelastus.

Nyt vain tämä maailma muuttuu toisenlaiseksi ja ulkopolitiikasta tulee erilaista. Siitä tulee eräänlainen sisäpolitiikan ja ulkopolitiikan sekasikiö, jossa täytyy käyttää toisenlaisia valtamenetelmiä. Siinä mielessä tasavallan presidentin valtaoikeuksien vähentäminen ja siirtäminen eduskunnan, valtioneuvoston ja pääministerin suuntaan on perusteltua. Mutta se ei tapahdu mietinnön perusteluilla eikä valiokunnan mietinnössä lausumisella, niin kuin nyt yritetään sanoa. Se on puolitiehen menty asia. Sen pitää olla selkeästi pykälissä sanottuna laissa, millä tavalla menetellään. Perustuslakivaliokunnan lausumat ovat väitteen varaisia asioita. Niiden sisältö ja velvoittavuus on kyseenalainen, niin kuin me tässä talossa olemme monta kertaa oppineet huomaamaan. Epäilen vahvasti sitä, että tässäkin tapauksessa mietintö, jota me täällä nyt hyväksymme, muuttaa tilanteen entistä vaikeammaksi.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maailma todella muuttuu toiseksi, on muuttunut toiseksi, ed. Aittoniemi. Oli varmasti Suomen kannalta sellaisia aikoja, ns. vaaran vuosia, jolloin vahva presidentti ja hänen tapansa käyttää valtaoikeuksia täysimittaisesti olivat paikallaan, mutta tällä hetkellä ajat ovat toiset. Kyllä historia tuntee erilaisia presidenttejä, jotka omalla toiminnallaan eivät käyttäneet valtaoikeuksiaan kovin laajassa mitassa. Laajamittainen valtaoikeuksien käyttö elikkä hallitusmuodon pykälien laajentaminenhan tapahtui vasta toisen maailmansodan jälkeen, jos historiaa tarkastellaan.

En henkilökohtaisesti haluaisi olla viemässä presidentiltä jirveästi valtaa pois tai ainakin, sanoisin niin, jättäisin hänelle valtaa. Näin sen takia, että Suomi tarvitsee reserviä. Jos poliittinen järjestelmä ajautuu konfliktiin, meillä pitäisi olla jokin voima, joka konfliktin ratkaisee. Siihen me tarvitsemme presidenttiä, mutta tämä edellyttää hienovaraista ymmärtämystä siinä, mikä kuuluu parlamentaarille järjestelmälle ja mikä presidentille silloin, kun ajat ovat normaalit ja parlamentaarinen järjestelmä toimii hyvin, ja tällä hetkellä se minun mielestäni toimii.

Ed. Nikkila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvä, että edustajat Aittoniemi ja Ukkola tutkivat ja tarkastelevat valtaoikeuksia nimenomaan historiallisten kokemusten valossa. Mutta haluaisin oikaista heitä siinä, että meillä muka olisi ollut vain vahvoja presidenttejä ja sitten jonkinlaisia pääministereitä. Meillä on ol-

lut vahvoja poliittisia johtajia. Risto Ryti oli vahva pääministeri, vahva presidenttinä, samoin Paasikivi ja myös Kekkonen. Tämä vahvuus on johtunut — paitsi henkilökohtaisista ominaisuuksista — ennen kaikkea siitä, että heillä on ollut hyvin vahva poliittinen tausta; heidän tukeaan on ollut parlamentaarista voimaa. Se, että on voitu vaihdella vallan painopistettä pääministerin ja presidentin välillä silloinkin, kun tehtävässä on toiminut yksi ja sama henkilö, kertoo juuri siitä epämääräisyydestä, johon meidän valtiosääntömme antaa mahdollisuuden vallanjakokysymyksissä.

Ed. K o s k i n e n : Arvoisa puhemies! Parlamentarismien vahvistamisesta voidaan puhua silloin, kun lainsäädäntövallan käyttäjänä parlamentin asemaa vahvistetaan meidän oloissamme esimerkiksi suhteessa presidenttiin, toisaalta myös silloin, kun toimeenpanovallan jaossa parlamentille vastuunalaisen valtioneuvoston valtaa lisätään ja vahvistetaan. Mutta tärkeintä parlamentarismissa on juuri se, että parlamentille vastuunalainen hallitus seuraa eduskunnan ohjeita, toteuttaa sitä poliittista linjaa, jota eduskunta haluaa sen toteuttavan. Tämä peruskysymys on vääristynyt EU-keskustelussa. Euroopan unionin jäsenyyshän merkitsee ennen kaikkea sitä, että suomalaiseen lainsäädäntövaltaan kuuluvia asioita siirtyy osaksi unionitasolla päätettäväksi. Jotta eduskunta pystyisi säilyttämään vaikutusmahdollisuutensa siltä siirtyvään lainsäädäntövaltaan, pitää järjestää eduskunnalle mahdollisimman tehokkaat vaikutuskanavat Euroopan unionissa niihin elimiin, jotka päätöksiä tekevät ja niitä valmistelevat.

Tämä on ollut tärkein asia, jota sosialidemokraatit ovat tässä uudistuksessa pitäneet silmällä, ja olisi toivonut, että keskustelu olisi voinut siihen keskittyä. Nyt on tavallaan valtaosa asioista, yli 90 prosenttia, jäänyt vähäisemmälle huomiolle ja huomio on keskittynyt siihen osaan Euroopan unionin asioista, lähinnä yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, jonka osuutta unionin asioissa vasta pohditaan, sitä missä määrin unionilla tulee olemaan siinä päätösvaltaa. Tämä kohtahan on juuri se, jossa Suomessa taas tasavallan presidentin ja valtioneuvoston valtaoikeudet voivat törmätä.

Lainaan professori Allan Rosaksen lausuntoa koskien tätä hallituksen esitystä: ”Hallituksen esityksen tavoitteisiin voi varauksettomasti yhtyä. Kansanvallan ja parlamentarismien väliminen edellyttää erityisiä järjestelyjä, jotka varva-

vat eduskunnan ja sen luottamuksen varassa olevan valtioneuvoston aseman päätettäessä eurooppalaisella tasolla asioista, jotka syvällisesti vaikuttavat suomalaiseen yhteiskunta- ja oikeuselämään. Se tapa, jolla tämä uudistus on tarkoitus toteuttaa, ei ole paras mahdollinen. Hallitusmuotoon ei ehdoteta nimenomaisia säädöksiä EU-jäsenyyden edellyttämistä muutoksista Suomen valtiosääntöön, vaan hallitusmuodon 33 a §:n sovellutusala laajennetaan valtiopäiväjärjestykseen tehtävien muutosten kautta. Uudistus on kiireellinen, ja hallituksen esitys on ymmärrettävä tätä taustaa vasten. Uudistus korostaa kuitenkin jälleen kerran sitä, että perustuslaitamme on tulossa vaikeaselkoinen tilkkutäkki. Kuten olen aikaisemmin esittänyt, olisi vähitellen ryhdyttävä valmistelevaan valtiosääntökokonaistarkistusta, jossa hallitusmuodosta pyritään tekemään selkeä ja ytimekäs, uudenaikainen perustuslaki ja suuri osa nykyisen valtiopäiväjärjestyksen detaljeista siirretään eduskunnan työjärjestykseen. Tämän uudistuksen puitteissa tulisi myös uudistaa ja ajanmukaistaa kansainväliseen yhteistyöhön liittyvää päätöksentekoa ja säätää kansainvälisten normien valtiosisäisestä asemasta.”

Ed. Kalliomäki puheenvuorossaan viittasi valtiosääntö 2000 -esitykseen. Yhdyn niihin näkemyksiin, että tällaiset pitkäjänteisemmät muutokset myös Suomen tasavallan ulkopoliittikan johdossa ja siihen liittyvissä valtaoikeuksissa pitää tehdä ajan kanssa hyvin huolellisesti valmistellen ja sitten Suomen perustuslakeja tarvittaessa demokraattisesti muuttaen. Ongelma tässä projektissa on ollut juuri se, että ikään kuin ujutamalla on tehty uutta sisältöä hallitusmuodon mukaiseen vallanjakoon.

Edellä on keskustelussa korostettu, että sosialidemokraatit kuitenkin ovat tämän päätulkintalinjan hyväksyneet ja yhtyvät perustuslakivaliokunnan mietintöön sisältyviin pykälämuotoiluihin. Tässä mietinnön tulkintalinjassa on kuitenkin juuri sen takia, että siinä on keskitytty hyvin kapeaan näkökulmaan ja yksiviivaiseen tekstitulintaan, kolme heikkoo kohtaa.

Ensinnäkin tarkatelen Eurooppa-neuvoston tulkittamista rajoituksesta kansainväliseksi toimielimeksi hallitusmuodon 33 a §:n tarkoittamassa mielessä. Eurooppa-neuvosto on selkeästi yksi Euroopan unionin toimielimistä. Mutta näissä huippukokouksissa on myös selvästi elementtejä valtioiden ja hallitusten päämiesten huippukokouksesta, joka käsittelee varsinkin vapaamuotoisissa keskusteluissa ja listan sivulla

myös valtioiden kahdenvälisiä asioita, sellaisia asioita, jotka eivät kuulu unionin toimialaan tai joissa ei valmistella tuleviakaan unionin päätöksiä. Tämän takia tämä osuus kuuluu taas kiistatta nykyisen hallitusmuodon mukaan presidentin toimivaltaan.

Eurooppa-neuvoston kokouksen luonteesta lainaan myös professori Rosasta: "Onko myös Eurooppa-neuvosto sellainen toimielin, joka tekee 33 a §:n 2 momentissa tarkoitettuja päätöksiä? Asia ei ole selvä, koska Eurooppa-neuvosto Maastrichtin sopimuksen D artiklan nojalla vain määrittelee EU:n 'yleiset poliittiset suuntaviivat' ja saman sopimuksen artiklan J.3 mukaan vahvistaa yleiset suuntaviivat sen osalta, pitääkö ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeissa asioissa noudattaa ns. yhteistä toimintaa. Eurooppa-neuvostossa myös keskustellaan yleisluonteisemmin eri asioista ja annetaan suosituksia, jotka eivät johda varsinaisiin päätöksiin. Kysymykseen ei ilmeisesti voida antaa varmaa vastausta joko tai-asetelman pohjalta. On toisaalta korostettava, että kysymyksellä ei ole 33 a §:n 2 momentin osalta suurtakaan merkitystä niiden asioiden osalta, joista on tarkoitus tehdä myöhemmin neuvostossa tai muissa toimielimissä varsinaisia päätöksiä. Viimeksi mainittujen kysymysten osalta alustava käsittely Eurooppa-neuvostossa on osa päätöksen valmisteluprosessia, ja valtioneuvosto määrää sanotun säännöksen mukaan asian kansallisesta valmistelusta eli Suomen kannan määräytymisestä."

Tämä Eurooppa-neuvoston jatkuvasti muuttuva luonne aiheuttaa juuri tulkinnanvaraa siinä, voidaanko niin yksioikoisesti todeta se aina Euroopan unionin toimielimeksi meidän hallitusmuotomme 33 a §:n tarkoittamassa mielessä.

Toiseksi, ongelmallinen on kansallisen valmistelun käsite, ulottuuko se edustajien nimeämiseen, varsinkin tasavallan presidentin nimeämiseen valtioneuvoston toimesta. Täytyy muistaa, että Suomen aikoinaan solmiessa diplomaattisia suhteita koskevaa Wienin yleissopimusta sinne kirjattiin, että Suomen puhevaltaa käyttäessään muut edustajat kuin tasavallan presidentti aina valtuutetaan siihen ja tuon valtuutuksen antaa tasavallan presidentti. Nyt on periaatteessa olemassa ristiriita tämän valtiokäytännön ja myös kirjaimen ja nyt perustuslakivaliokunnan mietinnössä varmaan sävyyn kirjatun tulkintalinjan välillä.

Kolmanneksi, heikohko kohta on se, syrjäytääkö hallitusmuodon 33 a § unioniasioissa ko-

konaan presidentin hallitusmuodon 33 §:n mukaisen toimivallan. Kun kysymys on juuri siitä, että unionin toimivaltaan kuuluvat asiat ovat jatkuvassa muutoksen vaiheessa ja erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta ratkaisut tehdään tulevina vuosina, 96, varsinkaan tänä välitilan aikana ei ole selvää se, milloin oikeastaan käsitellään unioniasiana yhteistä ulko- tai puolustuspolitiikkaa, milloin hallitusten ja valtioiden päämiehet keskustelevat vain omien maiden edustajina samoista kysymyksistä.

Juuri näiden heikkojen kohtien takia valtaosa valtiosääntöasiantuntijoista suositteli perustuslakivaliokunnalle hyvin varovaista tulkintalinjaa, sitä että korostettaisiin yhteistyötä Suomen toimeenpanovallan ylimpien haltijoiden elikkä tasavallan presidentin ja valtioneuvoston välillä. Jostakin syystä, siinä eivät varmastikaan poliittiset ja profiloitumissyyt olleet vähäisimpiä, perustuslakivaliokunnan enemmistö halusi hyvin jyrkästi todeta hallitusmuodon 33 a §:n kirjaimen mahdollistavan tulkintalinjan eikä ehkä riittävästi ottanut huomioon valtiosäännön kokonaisuutta.

Tässä on myös selkeä ero siihen näkemykseen, joka Tiitisen komitean mietinnössä on kirjattu. Siellähän otettiin juuri huomattavasti varovaisempi tulkinta hallitusmuodon 33 a §:n sisällöstä ja ikään kuin haluttiin varmistaa rinnakkainelo tasavallan presidentin ja valtioneuvoston välillä ulkopoliittisissa kysymyksissä myös Euroopan unionin jäsenyyden aikana. Perustuslakivaliokunnassa vain osa jäsenistä jäi oikeastaan puolestamaan Tiitisen komitean linjaa muiden haihtuessa tai intoutuessa menemään pidemmälle menevän tulkinnan taakse.

Mutta edelleen on syytä korostaa sitä, että itse pykäläteksteistähän vallitsee laaja yksimielisyys ja tulkintasävyjä ei pitäisi liiaksi korostaa tässä keskustelussa.

Ed. Nikula viittasi puheenvuorossaan hallitusmuodon 42 §:ään, jonka mukaan "jos valtioneuvosto johonkin asiaan nähden katsoo olevan epäselvyyttä siitä, onko valtioneuvosto oikeutettu sen lopullisesti päättämään, ratkaisee kysymyksen tästä presidentti". Tietysti voidaan ajatella, että jos perustuslakivaliokunta olisi jättänyt avoimemmaksi tämän tulkintatilanteen, niin hallitusmuodon 42 §:ään nojaten lopullinen ratkaisovalta olisi selkeämmin jäänyt tasavallan presidentille. Ehkä tämän estämiseksi haluttiin kirjata vähän epävarmallakin pohjalla hyvin tiukka ja selkeä tulkintalinja perustuslakivaliokunnan mietintöön. Tämä nyt on sitä spekuloin-

tia, joka ei toivottavasti lopulta toteutuvaan käytäntöön vaikuta.

Toivon, että täällä useissa puheenvuoroissa korostettu yhteistyön henki ulottuu sekä valtioneuvoston että presidentin päätöksentekoon ja Euroopan unionin huippukokouksissa samoin kuin suurimmassa osassa asioita Euroopan unionin ministerineuvostossa tapahtuvassa päätöksenteossa Suomen kanta muodostetaan mahdollisimman luontevasti ja sitä viedään tehokkaasti eteenpäin.

Alussa jo viittasin siihen, että Euroopan unionin jäsenyys merkitsee ennen kaikkea hallituksen vallan kasvua suhteessa eduskuntaan, ellei mitään tehdä. Se johtuu juuri siitä, että nämä sektorit lainsäädäntöä, jotka Euroopan unionin neuvostossa päätetään, eivät palaa muutoin kuin osaksi tietysti direktiivien säätämisessä laeiksi Suomeen ja eduskuntaan päätettäväksi.

Hyvin useissa asioissa ministereiden Brysseliin välittämä kanta tulee Suomea sitovaksi, ja siihen pitäisi pystyä tässä valtiopäiväjärjestyksen muutoksessa avattavia kanavia pitkin eduskunnasta mahdollisimman tehokkaasti vaikuttamaan. Tätä puolta olisi pitänyt perustuslakivaliokunnan tutkia tarkemmin ja myös mietinnössään evästä selkeämmin, mikä eduskunnan valiokuntien lausuntojen ja kannanottojen rooli Suomen edustajien lopullisen päätöksenteon ja kannanottojen muotoutumisessa on. Tähän toivottavasti käytäntö luo toimivampia mekanismeja kuin Eta-vaiheessa on ollut. Täällä on viitattukin niihin toimenpiteisiin, joita erityisesti suuren valiokunnan työn kehittämiseksi, ollaan käynnistämässä.

Puhemies Uosukainen on aivan syystäkin kiinnittänyt huomiota haastattelussaan juuri siihen, että eduskunta on päästänyt käsistään liiaksi valtaa ja eduskunnasta itsestään on kiinni, kuinka paljon se valtaa käyttää. Nyt olisi juuri näissä Euroopan unionin toimipiiriin kuuluvissa asioissa eduskunnan aika ryhdistäytyä ja pitää huolta siitä, että sen sana painaa erityisesti suhteessa valtioneuvostoon ja että kanavat Euroopan unioniin ja sen päätöksentekoon toimivat hyvin.

Pääministeri Aho näkyy lausuneen tämänpäiväisessä Suomenmaa-lehdessä, että presidentin asema on turvattava ulkopolitiikassa: ”Pääministeri, keskustan puheenjohtaja Esko Aho kantaa presidentin ja eduskunnan välisen valtataistelun tiimellyksessä huolta enemmän presidentin kuin valtioneuvoston ja pääministerin asemasta. Aho totesi Suomenmaalle, että herkkä tasapaino

presidentin ja eduskunnan välillä pitää säilyttää.”

Olisi toivonut, että tämä henki olisi siivittänyt enemmän myös perustuslakivaliokunnan työtä tässä tärkeässä valtiopäiväjärjestyksen muutoksessa. Toivottavasti se henki palaa ja ajan myötä, kun saadaan kokemuksia päätöksenteosta, niin Euroopan unionissa kuin Suomessa siihen vaikuttamisesta, palataan ihan valtiosäännön kirjaimeen ja katsotaan, mikä oikea toimivallan jako on. Ei käytetä utustaktiikkaa, vaan säädetään selkeästi tarvittavat muutokset Suomen valtiosääntöön.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Koskisen puheenvuoron johdosta voin todeta, että ilmapiiri perustuslakivaliokunnassa oli hieman normaalia sähköisempi. Kun ed. Koskinen viittasi siihen asiantuntijakuulemiseen, jossa oli jonkinmoista epäselvyyttä siitä, onko Eurooppa-neuvosto päätöksiä tekevä kansainvälinen toimielin, totean, että todella yksi asiantuntija oli ensin sitä mieltä, että se ei ole toimielin. Sittenkin tämä asiantuntija yhtyi käsitykseen, että se on toimielin. Mutta tehdäänkö siellä päätöksiä, siitä jäi ainakin yhden asiantuntijan, ehkä parinkin, osalta hieman epäilevä käsitys. Tästä johtuen kiinnitin huomiota siihen, että itse paikalla Essenissä olleet sekä presidentti Ahtisaari radiohaastattelussaan käyttivät ilmaisua, että kokouksessa tehtiin päätöksiä. Kun eilen kysyin pääministeriltä suuressa valiokunnassa, tehtiinkö päätöksiä, pääministeri vastasi, että tehtiin konkreettisia päätöksiä, päätettiin periaatteista ja tehtiin myös valmistelupäätöksiä. Päädyn siis siihen, että Essenin kokouksessa eli Eurooppa-neuvoston kokouksessa tehdään todella myös päätöksiä.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Arvioni perustuslakivaliokunnan työskentelyilmapiiristä oli perin toinen. Se oli rakentava, ja asiallinen. Ei esiintynyt uhittelua eikä, mikä se ed. Koskisen termi olikaan, ujuttamista. Tämä jatkaa eräiden muidenkin sosialidemokraattien salissa käyttämiä termejä, että on uhiteltu ja haluttu näyttää kaapin paikkaa. Ei tällaisesta ole ollut suinkaan kysymys, vaan on haluttu selkiinnyttää tätä hyvin vaikeaa kysymystä alusta alkaen, jotta siitä päivästä alkaen, kun Suomi on selkeästi EU:n jäsen, ei myöskään EU:n kannalta ole avoimia kysymyksiä siinä, kuka Suomea edustaa. Täytyy koko ajan muistaa, että Suomen edustajan, on se

sitten pääministeri tai valtionpäämiesten kokouksessa tasavallan presidentti, täytyy myös selkeästi voida tehdä poliittisia sitoumuksia omilla kannoillaan.

Mitä tulee ed. Koskisen arvioon siitä, että hallitusmuodon 33 a § nyt syrjäyttäisi 33 §:n, tähän en voi yhtyä sen vuoksi, että nimenomaan niissä kokouksissa, joihin ed. Koskisen itsekin viittasi — merkittäviin valtion päämiesten kokouksiin, joissa esimerkiksi käsitellään EU:n laajentamista, uusia jäsenmaita ja EU:n perustuslain taseisia kysymyksiä — avautuu tietysti 33 §:n käyttöönoton myötä myös tasavallan presidentin osallistuminen. Siksi korostaisin sitä, että jos Tiitisen komitea nyt lähtee, kuten ed. Koskinen sanoi, rinnakkaiselon periaatteesta, tähän tarkoittaa selkeämmin yhdessäeloa tasavallan presidentin ja hallituksen kesken. Tässä mielessä sellaisia spekulatiivisia johtopäätöksiä, ehkä dramaattisakin, joihin ed. Koskisen halusi tarttua, en omalta osaltani näe, vaan tämä on johdonmukainen ja hyvä lopputulos.

Kun ed. Kalliomäki aikaisemmin totesi siitä välttämättömyydestä, että ehkä tulevilla vaalikaudella täytyy valtiosäännön kokonaisuudistusta katsoa, yhdyin siihen.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Käsitykseni mukaan ed. Koskinenkin epäili sitä, onko valiokunnan mietinnön perusteluissa selvitetty vallanjako riittävässä tilanteessa, kun on vältetty puuttumasta pykäläkohtaisesti ja selkeästi siihen, mikä on valtioneuvosto — eduskunta-suhde ja toisaalta tasavallan presidentin asema. Näen asian itsekin tällä tavalla ja varmasti monet muutkin. Mietintöä vielä jossakin vaiheessa tarkastellaan pilkun tarkkuudella ja siitä tulee varsin tulkinnallinen kysymys.

Mutta seuraava asia: Kun ed. Koskinen totesi tasavallan presidentin ulkopoliittisten valtaoikeuksien säilyttämisestä, haluaisin nähdä, jos Maastrichtin sopimus toteutuu ja Euroopan unionille tulee yhteinen ulko-, puolustus- ja turvallisuuspolitiikka, mikä on silloin ed. Koskisen mielestä Suomen tasavallan presidentin ulkopoliittisiin valtaoikeuksiin perustuva rooli, kun ulkopoliittikkaa hoidetaan keskitetysti Brysselistä ja Euroopan unionin taholta. Jos Maastrichtin sopimus toteutuu, haave tasavallan presidentin ulkopoliittisten valtaoikeuksien säilymisestä on

aika lyhytaikainen, muutaman vuoden kysymys. Siihen ei ole oikeastaan kukaan vastannut. Ehkä ed. Koskinen pystyy vastaamaan, kun hän on juristi ja vähän niin kuin valtio-oppinut, kun hän on perustuslakivaliokunnassa.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Laineelle totean, että olen samaa mieltä, että Eurooppa-neuvoston kokous sellaisenaan on kiistatta Euroopan unionin toimielin ja sikäli kansainvälinen toimielin. Mutta huippukokouksilla on myös toisenlainen luonne. Ne ovat samalla valtioiden ja hallitusten päämiesten tapaamisia ohi esityslistan, ja siitä tulee mahdollisuus, että asiaa voidaan toisinkin katsoa. En suinkaan yhdy Martti Mannisen esittämään tulkintaan.

Ed. Aittoniemelle vastaisin esitettyyn vaatimattomaan ja pieneen kysymykseen, että vasta vuonna 1996 selviää, mitä yhteisellä ulko- ja puolustuspolitiikalla tarkoitettaisiin ja miten laajoihin asiakokonaisuuksiin se ulottuisi. Siihen saakahan puhutaan enintään yhteistyöstä ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla. Varmalta jo tässä vaiheessa näyttää, ettei alue kata läheskään sitä kokonaisuutta, jota nyt ikään kuin tässä neitseellisessä tilassa ajateltaisiin Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan merkitsevän. Se on aina kuitenkin jonkinlainen segmentti tai sektori siitä kokonaisuudesta, ja runsaasti jää päätösvaltaa myös Suomessa käytettäväksi.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Käyty julkinen keskustelu ja myös keskustelu eduskunnassa alleviivaavat sitä seikkaa, että valtiosäännön uudistaminen on pitkäjänteistä työtä. Tämä edellyttää, että ne periaatteet ja linjaukset, joita valtiosäännön uudistamisessa halutaan pitää tärkeinä, täytyy sisäistää ja toiseksi päivittäiset poliittiset kiistat ja ajankohtaiskeskustelu on osattava suhteuttaa tähän pitkään linjaan ja niihin periaatteisiin.

Sosialidemokraattien valtiosääntökantojen kehityksestä voidaan lyhyesti sanoa se, että jo vuosisadan alussa meillä oli kaksi tärkeää periaatetta, jotka liittyvät valtiosääntömme uudistamiseen, ja jotka ovat olleet läpikäytyä koko sen poliittisen työn aikana, jota sosialidemokraattinen puolue suomalaisessa yhteiskunnassa on harjoittanut. Ne ovat: 1) Demokraattisesti valitulla ja myös demokraattisesti toimivalla kansanedustuslaitoksella tulee olla ylin yhteiskunnallinen päätösvalta. 2) Kansalaisten poliittisten oikeuksien yhdenvertaisuuden ja taloudellisen

perusturvallisuuden takaaminen on välttämättömyyttä. Näitä kahta periaatetta on viety eteenpäin.

Valtiosäännön osalta on aivan tuore puoluekokouksen kannanotto valtioelinten toimivaltasuhteisiin ja myös tasavallan presidentti -instituution ja eduskunta-instituution välisiin valtasuhteisiin. Kannanotossa todetaan, että nykyiset laajat tasavallan presidentin valtaoikeudet eivät ole perusteltuja, ja vakiintuneen demokratian olosuhteissa ei ole tavanomaista, että valtionpäämiehellä on laajat itsenäiset poliittiset valtaoikeudet. Kannanotossa päädytään käsitykseen, että tasavallan presidentin tulee olla kansakuntaa kokoava valtiollinen johtohahmo, jonka arvovalta perustuu hänen persoonallisiin ominaisuuksiinsa sekä suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin syvälliseen tuntemukseen eikä itsenäisiin poliittisiin valtaoikeuksiin.

Puoluekokouksessa toista vuotta sitten oli jo tiedossa myös se, että Suomen asema kansainvälisesti tulee muuttumaan hyvin radikaalisti jo Eta-järjestelyjen ja erityisesti silloin mahdollisen Euroopan unionin jäsenyyden myötä. Tuolloin otettiin kantaa sen suuntaan, että lainsäädäntötyön perustessa yhä enemmän kansainväliseen vuorovaikutukseen on välttämättömyyttä vahvistaa eduskunnan ja sen luottamusta nauttivan valtioneuvoston asemaa myös ulkopoliittikan alalla, jotta tosiasiallinen lainsäädäntövalta ei luisuisi pois eduskunnalta. Nämä olivat punnittuja kannanottoja, joita edelsi työryhmätyöskentely ja meidän oma perustuslakifoorumimme, jossa puheenvuoroja käyttivät mm. Yrsa Stenius ja Ilkka Saraviita, joita tulen myöhemmin myös siteeraamaan. Samat kannanmäärittelyt on myös lausuttu julki, kun sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ja myös puolue ovat lausuneet niin Tiitisen komitean kuin Nikulan toimikunnan työn perusteella käsityksensä siitä, mikä on näkemys me siitä, miten valtiosäännön uudistamista vieään eteenpäin.

Olen iloinen myös siitä, että sosialidemokraattien kannattajat gallup tutkimusten mukaan, joita puolueellakin on ollut käytössään, haluavat erityisesti vahvistaa parlamentaarista hallitsemisen tapaa. Tarkasti sanottuna 65 prosenttia kannattaa hallituksen aseman vahvistamista nykyisestä. Tämä on myös ollut läpikäyvä puolueemme jäsenistön näkökulma ja näkökanta.

Olen ajankohtaisen tilanteen vuoksi myös keskustellut aika monien ihmisten kanssa, jotka ovat aloittaneet keskustelun sanoen, että ”mitäs sinä oikein meinaat, kun olet sitä mieltä, että tasavallan presidentti ei olisi Suomen päämies”.

Olen sanonut, etten ole suinkaan asettamassa tasavallan presidentin asemaa suomalaisen yhteiskunnan tai valtiollisen elämän päämiehen aseman osalta kyseenalaiseksi, vaan kysymys on siitä, miten EU-oloissa unionipolitiikassa asioita hoidetaan, kuka vastaa siitä, että niitä hoidetaan maatalouspolitiikan, rahapolitiikan, kauppa- ja tullipolitiikan mutta myös turvallisuuspolitiikan ympärillä, joka on aika paljon muutakin kuin sotilaallista ja perinteistä turvallisuuspolitiikkaa. EU:ssahan nimenomaisesti myös ympäristönäkökohdat nähdään hyvin tärkeänä turvallisuuspolitiikan ulottuvuutena. Olen kysynyt kaikilta näiltä, olisiko heidän mielestään oikein, että tämä valmisteluvalta ja -vastuu on nimenomaisesti valtioneuvostolla, joka on vastuussa kansan valitsemaalle eduskunnalle tekemisistään. Kaikki ovat tulleet siihen johtopäätökseen, että näinhän sen täytyy olla.

Huippukokousedustuskiiista — montako laustasta katetaan pöytään — on äärimmäisen huono kuvaamaan koko sitä hallituksen esityksen perusideaa, joka tänään on käsiteltävänä. Senpä vuoksi mielestäni ei keskustelua pitäisikään missään mielessä enää jatkaa siltä osin, että kysymyksessä olisi jollakin tavoin tulkintatilanne tai tulkintaongelma sen suhteen, mitkä ovat eduskunnan, valtioneuvoston ja tasavallan presidentin väliset suhteet.

Voi sanoa, että tähän saakka, kun emme ole olleet Euroopan unionin jäseniä, tasavallan presidentti on toiminut voimassa olevan valtiosäännön mukaisesti. Hän on määrännyt Suomen suhteista ulkovaltoihin ja osallistunut tähän saakka järjestettyihin Euroopan unionin Eurooppa-kokouksiin. Mutta kun Suomi on nyt 1 päivästä tammikuuta 1995 alkaen Euroopan unionin jäsen, on ollut tiedossa, että meidän on myös tehtävä tarvittavat jäsenyydestä aiheutuvat muutokset valtiosääntöön. Niitä on valmisteltu jo pitkään.

Valmistelun juuret ulottuvat ainakin — ja tosiasiallisesti aika paljon kauemmaksikin — ainakin Tiitisen komitean ensimmäiseen välimietintöön, jossa tehtiin 33 a §:n pohjatyö, jonka sittemmin eduskunta on myös hyväksynyt. Se ei ollut tunarointia, niin kuin sosialidemokraattinen oikeustieteen tohtori Kai Kalima on sanonut, vaan se oli eduskunnassa hyvin punnittua ja harkittua. Kyseisen 33 a §:n muotoiluhan sai vielä loppusilauksensa suuressa valiokunnassa, ja sen tarkoituksena oli todellakin tuoda ulko- ja turvallisuuspoliittista valmisteluvastuuta EU:n jäsenyyden oloissa myös valtioneuvostolle. Vaikka se tehtiin Eta-järjestelyä varten, jo Tiitisen komiteassa lähdet-

tiin siitä, että pykälä halutaan muotoilla sellaiseksi, että se vastaa siihen tarpeeseen, joka hallitusmuodon osalta tulee väistämättömäksi ja välttämättömäksi Euroopan unionin jäsenyyden myötä, niin että se kirjoitettiin juuri sillä tavalla, että ”kansainväliset toimielimet” voivat pitää sisälleen myös Euroopan unionin toimielimet. Tämä oli hyvin selvästi sanottu jo komiteanmietinnössä. Tietysti on ongelmallista, että kaikki eivät ehkä ole sitä silloin sillä tavalla ajatelleet, eivät lukeneet komiteanmietintöä, saati perustuslakivaliokunnan näkemyksiä asioista.

Samaisessa Tiitisen komiteassa 33 a § nähtiin tärkeäksi nimenomaisesti sen lainsäädäntövallan menetyksen kompensatioksi, joka Eta- ja EU-oloissa eduskunnan kohtaloksi olisi muutoin tullut. Ilkka Saraviita mainitsemassani perustuslakifoorumissa, jonka sosialidemokraatit järjestivät kaksi vuotta sitten, pohtikin sitä, että Eta- ja erityisesti EU-oloissa eduskunta on häviöjä, että ei voida oikeastaan mitenkään enää tuoda sitä valtaa takaisin, jonka eduskunta kansainvälistyvän päätöksenteon kautta menettää. Hän pohti asiaa sillä tavoin, että nyt täytyy erityisesti lähteä siitä, että eduskunnan asemaa pitää asemaa pitää vahvistaa. Mutta hän halusi herättää keskustelua ja sanoi, että on toinen vaihtoehto, joka voi lähteä siitä näkökulmasta, että Suomi on pieni maa. Kun se integroituu, sen täytyykin lähteä siitä, että tasavallan presidentin asemaa päinvastoin ryhdytään vahvistamaan. Hän toi nämä kaksi näkökulmaa esille tuossa seminaarissa. Hän sanoi, että ajatus presidentin aseman vahvistamisesta integraation sitä vaatiessa on kieltämättä hyvin epädemokraattinen. Mutta jos kansallisvaltiojärjestelmä korvautuu jonkinlaisella konföderaatiolla, onko varmaa, että tällaisessa tilanteessa klassinen parlamentaarinen demokratia parhaiten turvaa kansalliset edut?

Tätä pohdintaa olemme nyt joutuneet käymään myös perustuslakivaliokunnassa, kun olemme miettineet, miten eduskunnan vaikutusvaltaa ja kontrollivaltaa suhteessa tehtyihin päätöksiin, mitä valtioneuvoston puolella tapahtuu, järjestetään. Olemme miettineet, mitä tässä otettiin lähtökohdaksi. Vaihtoehto olisi ollut hyvin yksinkertainen, jos aikanaan olisi lähdetty siitä, että tasavallan presidentin valtaoikeuksia olisi hyvin voimakkaasti karsittu ja myös ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi sisällöksi jäänyttä hallitusmuodon 33 §:ää, jossa ei puhuta ulko- ja turvallisuuspolitiikasta yhtään mitään, vaan presidentin määräämisvallasta Suomen suhteista ulkovaltoihin, olisi muutettu.

Mutta Tiitisen komiteassa jo syntyi aika laajan keskustelun jälkeen minullekin se käsitys, johon komitea yksimielisesti yhtyi mukaan lukien ulkoasiainhallinnon johtavat virkamiehet, mukaan lukien eri poliittisten ryhmien edustajat ja valtiosäännön keskeiset asiantuntijat, että Suomen kaltaisessa maassa on hyvä säilyttää myös se resurssi, joka hallitusmuodon 33 §:stä tulee vaikeissa tilanteissa, mutta että kansainvälistyminen johtaa väistämättä myös siihen, että perinteinen jako ulko- ja sisäpolitiikan välillä hämärtyy ja muuttuu ja että ulko- ja turvallisuuspoliittinen valmisteluvalta suhteessa Euroopan unionin toimielimiin tulee siirtymään väistämättä valtioneuvostolle.

Tämä rinnakkaiselo nähtiin Suomen kansallisten etujen kannalta hyväksi ja tärkeäksi ja siitä syystä lähdettiin siitä, että hallitusmuodon 33 a §:stä seuraa valtioneuvostolle kansallinen valmisteluvastuu, jonka nyt perustuslakivaliokunta valtiopäiväjärjestyksen pykälän muutosesityksellä on vahvistanut ja antanut tätä kautta hallitusmuodon 33 a §:lle sen sisällön, joka nyt Euroopan unionin jäsenyydestä sille aiheutuu. Samalla lähdettiin siitä, että valmisteluvalta ja muistakin toimenpiteistä päättäminen merkitsee myös sitä, että pääsääntöisesti Eurooppa-kokouksissa Suomea ja sen kansallisia etuja parhaiten voi hoitaa pääministeri. Tämä kanta on nyt näkyvissä perustuslakivaliokunnan mietinnössä.

Omasta puolestani olin kovin iloinen siitä, että kun presidentin kansakin tästä asiasta on voinut ihan lyhyesti keskustella, hän on pitänyt myös tärkeänä eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaamista ja nähnyt, että pääministerin asema nykytilanteessa on ollut pulmallinen.

Täällä on kovasti keskustelu siitä, mitä valiokunnassa on tapahtunut, onko se hairahtunut ja onko siellä ollut kiihkeitä ja onko siellä ollut uhittelua. Olen ollut siellä 12 vuotta jäsenenä ja muistan kyllä paljon vaikeampiakin lainsäädäntötoimia.

Mielestäni valiokunta on kohtuullisen hyvässä yhteisymmärryksessä voinut varmistua siitä, että kansallinen valmisteluvastuu Euroopan unionin toimielinten päätösten osalta on valtioneuvoston käsissä. Se on nyt yksiselitteisesti yhteisymmärryksessä todettu. Olemme myös halunneet sanoa, minä mukaan lukien valiokunnassa, että tämä tarkoittaa sitä, että pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvoston kokouksissa. Siitä me toki äänestimme. Mielestäni eduskunnan kannalta on välttämätöntä huolehtia siitä, että myös pääministeri kaikissa olosuhteissa

on tuossa kokouksessa. Muutoinhan kun Euroopan unioni käsittelee koko toimintansa suunta- vivoja, juuri unionipolitiikkaa suurelta osin, me jättämällä sanomatta sen, että pääministeri ei olisi kokouksissa, emme olisi varmistaneet sitä, että eduskunta saa kaiken sen tiedon ja että valtioneuvosto tuossa kokouksessa toimiessaan toimii myös parlamentaarisen luottamuksen varassa, etenkin kun perustuslakivaliokunta aivan samassa hengessä kuin Tiitisen komitea on todennut, että valtiosääntömme mahdollistaa myös tasavallan presidentin osallistumisen. Erityisesti tämä tulee kysymykseen silloin, kun on kysymys meidän kannaltamme tärkeistä ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksistä.

Nyt uskotaan, että tästä syntyy valtava valtaistelun ja suuri konflikti. Minä en kuulu niihin, jotka uskovat tähän. Päinvastoin sen lyhyen keskustelun perusteella uskon, että tasavallan presidentti, joka on sanonut haluavansa rauhassa seurata eduskuntakäsittelyä, tulee sen myös tekemään. Hän on hyvin kokenut ulkopolitiikan hallinnonalalla ja tietää varmastikin, että asioihin voi vaikuttaa hyvin monella tavalla.

Nyt eduskunta on lausunut oman kantansa, joka lähtee pykälästä eikä mistään julistuksesta ja muistiosta, niin kuin ed. Aittoniemi haluaa nähdä. Tämä varmasti on myös presidentille hyvin arvokas tieto ja käsitys siitä, että eduskunta kantaa huolta ennen kaikkea juuri parlamentaarista luottamusta nauttivan valtioneuvoston mahdollisuuksista hoitaa sitä tehtävää, joka Suomen hallitusmuodon mukaan sille on voitu asettaa. Näin se henki ja sisältö, joka meidän hallitusmuodossamme on, on voitu myös kirjata tämän mietinnön tekstiin.

Lopuksi pieni asia, joka liittyy siihen, että olemme muuttaneet hallituksen esitystä myös valtioneuvostosta annetun lain osalta. Siinä olen ollut havaitsevinani, että useat kansliapäälliköt ovat olleet huolestuneita, miten EU-oloissa heidän oma osaamisensa ja asiantuntemuksensa voidaan järjestää. Mielestäni on välttämätöntä, että kiistakysymyksissä Suomen kannat yhteensovittaa Euroopan unionin ministerivaliokunta. Näin ollen on ollut perusteltua tehdä myös se muutos, että ulkoasiainministeriön tehtävänä on avustaa suomalaisten näkemysten yhteensovittamisessa eikä vastata pelkästään siitä, mikä tulee olemaan Suomen kanta. Tämäkin tarkoittaa sitä, että ulkoasiainhallinnon ja kaikkien muiden erikoisministeriöiden hallinnonaloilla tarvitaan hyvää yhteistyötä, kuten, arvoisa puhemies, myös tulevassa EU-Suomessa tulemme tarvitse-

maan Suomen etujen vuoksi hyvää yhteistyötä niin eduskunnan, valtioneuvoston kuin tasavallan presidentin välillä.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaksi huomautusta ed. Alhon puheenvuoron johdosta. Kun hän totesi Tiitisen komitean kokoonpanosta ja lähtökohdasta, niin on syytä muistuttaa, että Tiitisen komitea valitettavasti ei ollut parlamentaarinen. Siellä oli vain eräiden puolueiden edustus, ja mm. itse olen arvostellut Tiitisen komitean mietinnön lähtökoh- taan tai olettamusta siitä, että asiat ovat kunnossa, että ei tarvita pykälämuutoksia, koska asiat ovat jo hoituneet näin. Viime kuukaudet ovat osoittaneet, että tämä arvosteluni perusta on osunut yllättävän hyvin ja valitettavasti oikeaan.

Toinen huomautus: Kun ed. Alho totesi, että nyt monet kaihoavat sitä, miksi muutoksia ei ole tehty ajoissa, niin kyllä näistä muutoksista on puhuttu vuosikausia, mutta ne eivät ole herättäneet kiinnostusta edes tiedotusvälineissä tai tiedotusvälineissä ovat herättäneet kiinnostusta ikään kuin päinvastoin: Samat lehdet, jotka nyt pääkirjoituksessaan toteavat, että olisi pitänyt tehdä muutoksia aikaisemmin, jokin aika sitten, pari vuotta sitten, kirjoittivat, että eipä tuommoisista asioista nyt sopisi edes puhuakaan. Parempi tietysti niin, että ne nyt ovat sitä mieltä, että muutoksen tarve näitten asioiden hoidossa on todellinen.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Alhon puheenvuorossa oli pieni epätarkkuus koskien valiokunnan äänestyskiä. Sama virhe näkyi kyllä olevan joissakin lehdissäkin. Väitettiin, että olisi äänestetty siitä, onko pääministeri Suomen edustajana Eurooppa-neuvostossa, ja näinhän ei ollut. Koko valiokunta oli yksimielinen siitä, että ainakin pääministerin pitää olla Eurooppa-neuvoston kokouksissa. Valiokunnan mietinnön yksimielisissä osissa todetaan, että unionin sopimuksen D artiklas- ta ja edellä mainituista seikoista seuraa väistä- mättä, että pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa käsiteltäessä siellä asioita, jotka on tarkoitus saattaa EU:n valmistelu- ja päätöksentekoprosessiin. Vähäiset äänestykset koskivat lähinnä sitä, kuinka muotoillaan se ikään kuin vastakohtaispäätelmä presidentin mahdollisesta osallistumisesta ja kuka siitä päät- täisi. Siinä olivat ne erimielisyydet. Suuri linja ja täysi yksimielisyys on siitä, että ainakin päämi- nisterin pitää Suomea olla Eurooppa-neuvoston

kokouksissa edustamassa. Siihen nähden juuri tämä julkisuus koko kysymyksessä on aivan väärin ja ylilyönti.

Ed. Alho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee ed. Koskisen vastauspuheenvuoroon, niin ed. Vähänäkkihän arveli, että en olisi kannattanut sitä yhteistyökappaleen muutosta, joka lähti hallitusmuodon 33 a ja 33 §:n rinnakkaiselosta. Näinhän kyllä tein. Mutta sitä vastoin en kannattanut sitä ed. Koskisen tekemää muutosehdotusta, joka tarkoitti sitä, että virke ”pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-kokouksissa” olisi poistettu. Tällainen esityshän siellä myös tehtiin. (Ed. Koskinen: Sama asia kahteen kertaan!) — Niin, mutta tätä en kannattanut ja siinä ainoastaan poikkesin niin kutsutusti ryhmän kannasta. Tämäkin täällä sanottakoon, kun jokainen julistaa jokaisen käsityksestä jotain omaa, mutta tähän näkyy meillä äänestyspöytäkirjoistakin.

Mutta ed. Helteen kanssa olen täsmälleen samaa mieltä siitä, että on kyllä valitettavaa, että se keskustelu, mitä tässä olisi haluttu käydä keskeisten valtioelinten valtasuhteista ja nyt esimerkiksi perusoikeusuudistuksesta suhteessa hyvinvointivaltioon, ei kertakaikkisesti näytä kiinnostavan. Koko keskustelu halutaan aina käynnistää jostain oletetusta konfliktista ja käydä otsikotodellisuudessa. Sitä vastoin todellakin sosiaalidemokraateilla on ollut jo pitkäjänteinen valtiotodellisuuden uudistamiseen tähtäävä työ. Meillä on ollut todella erilaisia tilaisuuksia ja yritelmiä käydä julkista keskustelua niin perusoikeusuudistuksesta kuin valtioelinten toimivaltasuhteista ja siitä, millainen hallitusmuoto tai valtiotodellisuus vuonna 2000 pitäisi olla. Mutta, toden totta, eipä näytä kiinnostavan muu kuin se, missä nähdään jotain riidanpoikasta, ja se kertoo kyllä suomalaisesta journalismista aika paljon.

Olen kyllä pahoillani siitä, että sanoin nyt, että Tiitisen komiteassa olisi ollut parlamentaarinen edustus. Se ei todellakaan pidä paikkaansa. Siellä oli eräiden suurimpien eduskuntaryhmien edustus.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan tänään kello 20.30.

Täysistunto keskeytetään kello 19.59.

Täysistuntoa jatketaan

kello 20.30

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Pulliainen merkitään läsnä olevaksi.

7) Ehdotukset laeiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta sekä valtioneuvostosta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

Keskustelu jatkuu:

Ed. Vuoristo: Arvoisa puhemies! Me emme tee näitä päätöksiä oikeastaan historiattomassa emmekä hengettömässä tilanteessa vaan — jos sanoisi — reaali maailmassa, jossa tapahtuu kaiken näköistä. On erilaisia aatteellisia virtauksia, jotka eivät välttämättä noudata puoluepoliittisia rajalinjoja, vaan kulkevat ehkä sikiin sokin ja milloin mitenkään. Yksi sellainen virtaus on luultavasti edustuksellisen demokratian vahva arvostelu.

Tämä talo, jossa me nyt olemme, on edustuksellisen demokratian paikka, parlamentti, ja ihmiset ehkä eivät arvosta, niin kuin me olemme tunteneet ja kokeneet, esimerkiksi kansanedustajaa sillä tavoin kuin ajattelisimme olevan suhteessa tämmöiseen edustuksellisen demokratian edustajaan, vaan ajattelevat, että demokratia merkitsee sitä, että he välittömästi voivat puuttua asioihin ja toimia sitten sen mukaisesti.

Minusta tämä on äärimmäisen tärkeä asia ymmärtää. Nimittäin kansa, vaikka haluaa demokratiaa, saattaa joskus olla erittäin demoninen, niin kuin tiedämme historiasta. Siitä syystä on aina ja ehkä kaikkialla puolustettava edustuksellisen demokratian eli siis parlamentarismien ajatusta. Mutta voidaan myöskin nähdä, että kun eduskunta tämmöisessä tilanteessa, jolloin tätä taloa kohtaavat tämän tyyppiset arvostelut, puolustaa demokratiaa ja parlamentarismia, niin hyvin helposti se menee siinä ylitse ja tulee ylilyöntejä.

Tämä perustuslakivaliokunnan mietintö minun ajatuksissani on eräänlainen ylilyönti. Sillä on hyvä tarkoitus tietysti, mutta se on reagointi ehkä tähän tilanteeseen, joko tiedostettu tai tiedostamaton reaktio, joka merkitsee sitä, että nyt yritetään sanoa, missä todellakin kaappi seisoo. Siksi helposti puhutaan juuri me-hengessä, että

me teemme nyt, me teemme päätöksiä, me toimimme jne. Silloin tuntuu siltä, että todellakin tällä talolla olisi kaikki valta kaikkeen toimimiseen, mikä yhteiskuntaan kuuluu. Tämän talon yläpuolella ei ole toista valtaa, meillä on kaikki valta. Silloin tulee esimerkiksi valiokuntatyössä hyvin helposti sen tyyppinen henki, että mennään vain eteenpäin eikä rajoja aivan nähdä ja silloin kuljetaan sekä näkyvien että näkymättömien rajojen ylitse. Minusta tässä on tapahtunut sen tyyppistä.

On olemassa myöskin toinen instituutio, presidentti-instituutio, joka on hyvin jyrkästi ja vahvasti myöskin juntattu suomalaisen yhteiskuntaan. Se on säädöksillä siihen juntattu aivan hallitusmuodon alusta; jopa sen 1 §:stä alkaen presidentti-instituutio on juntattu suomalaiseen elämänmuotoon, kun sanotaan, että "Suomi on täysivaltainen tasavalta". Tasavallan presidentti 2 §:n mukaisesti käyttää yhdessä eduskunnan kanssa lainsäädäntövaltaa. Siis presidentti on perustuslain mukaisella tavalla mukana myöskin tässä, mitä me nyt teemme, eli käyttää yhdessä eduskunnan kanssa lainsäädäntövaltaa. Sama pykälä jatkuu: "Ylin toimeenpanovalta on uskottu tasavallan presidentille. Sen ohessa on valtion yleistä hallitusta varten oleva valtioneuvosto, johon kuuluu pääministeri ja tarvittava määrä ministereitä." Valtioneuvoston jäseniksi presidentti kutsuu nämä henkilöt.

Sitten on vielä tämä tuttu pykälä, joka nyt on siis vahvasti mukana ja vaikuttamassa; halusimmepa tässä talossa tai emme, se vaikuttaa: "Tasavallan presidentin valitsee Suomen kansa välittömällä vaalilla - -." Sitten on tietysti tämä 33 §, joka siis sanoo todella tällä tavalla: "Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää presidentti." Tästä pykälästä on tietysti sanottu sen historia jo monta kertaa. Se on otettu tietyllä tavoin tähän hallitusmuotoon, ja siitä syystä ajatellaan, että tämä "määrää"-sana on myöskin tällainen monarkistinen tai rojalistinen sana, jota ei oikeastaan muussa lainsäädännössä ole, vaan presidentti "päättää". "Sodasta ja rauhasta presidentti päättää eduskunnan suostumuksella." Se on sanottu samassa pykälässä. 33 a § sanoo myöskin analogisesti: "Valtioneuvosto määrää, sen estämättä, mitä 33 §:ssä säädetään - -." "Määrää" on tässä suhteessa näissä kahdessa pykälässä tekninen termi. Se ei ole mikään vanha jäänne jostakin kuningashankkeesta taikka menneiltä ajoilta, vaan tekninen termi, jolla on tietty sisältö.

Minä ajattelen, että meidän nykyinen presi-

denttimme Martti Ahtisaari, joka siis on ensimmäinen presidentti, joka on suoralla välittömällä vaalilla valittu, ymmärtää aika hyvin, mikä hänen konstitutionaalinen tilanteensa ja taustansa on perustuslakimme mukaisesti. Hän haluaa siitä pitää kiinni, ja hän on ehkä luonteeltansa — jos nyt sallitaan sen verran arvioida — sen tyyppinen opettajamainen ihminen, että hän haluaakin pitää siitä kiinni. Sitten luultavasti toinen ominaispiirre, mikä hänellä on, on se, että hän on erittäin vastuuntuntoinen ja luultavasti hyvinkin tunnollinen, mitä osoittaa se, että hän pitää myöskin vaalilupauksista kiinni yllättävillä tavoilla jne. Tämä kertoo, että hän on hyvin tunnollinen ja vastuu on hänelle aika merkittävä asia. Mutta missä suhteessa tämä vastuu on? Minä uskon, että hän kokee sen vastuuna suoraan kansalle, ja on silloin ymmärrettävä ja otettava realiteettina tämä asia. Tällä tavoin muodostuu presidentti-instituutio nyt, ja sitä muokkaa vahvasti Martti Ahtisaaren persoona, ja se on otettava realiteettina.

Jatkan sillä tavalla, että kun valiokuntatyökentelyssä kuunneltiin asiantuntijoita, niin yleinen tulkinta on se, että ainoastaan presidentin kanslian asiantuntija Manninen poikkesi muiden asiantuntijoiden lausumista omalla tavallansa. Minä kuulin asiantuntija Mannisen puheen sillä tavalla, että hän yritti sanoiksi pukea sanomatonta. Siis hän ei pystynyt, osannut, taitanut tai jollakin tavoin ehkä rohjennutkaan sanoa sanoilla kaikkea sitä, mitä tarkoitus oli. Hän pyrki ikään kuin sanomaan sanomatonta, ja se on äärimmäisen hankala tilanne. Mutta on jotenkin ymmärrettävää ja on koetettava mennä näitten sanojen taakse ja ymmärtää, mikä on se perimmäinen ajatus, mistä nyt esimerkiksi hän puhui. Siitä syystä minä ymmärsin hänen puheenvuoronsa erittäin painavaksi siinä kokouksessa. Vielä kun lukee sen puheenvuoron, silloin ymmärtää ehkä paremmin, mistä asiantuntija Mannisen lausunnossa oikeastaan oli kysymys ja mikä hänen taustansa on. Minä uskon, että se oli aika paljon tuota, mihinkä alussa viittasin.

Mutta oli myöskin toinen asiantuntija, joka poikkesi yleisistä asiantuntijoitien sanomisista, ja se oli professori Ilkka Saraviita. Hän oli sillä tavoin mielestäni mielenkiintoinen poikkeus asiantuntijoitien rintamassa, että hän aloitti puheenvuoronsa jokseenkin tällä tavalla, että yhdentymisasioitien ja unioniasioitten käsittelyssä häntä ovat yhä enemmän ja enemmän alkanee kiinnostaa Eurooppa-neuvostoon liittyvät asiat, jopa niin paljon, että hän pyysi tutkimusassis-

tentteja eri tavoin haalimaan kaiken sen tiedon, joka Eurooppa-neuvostosta oli saatavilla. Nämä hankkivat sitä tietoa melkoisen määrän, ja sitä analysoitiin. Saraviita kertoi, että mitä enemmän tietoa Eurooppa-neuvostosta, siis tästä huippukokouksesta, analysoitiin — joka ei ole ihan tässä päivässä, vaan sillä on tietty historia — yhä enemmän hän alkoi ymmärtää, että se nimenomaisesti olisi sellainen paikka, jossa Suomen presidentin pitäisi olla mukana, sillä Eurooppa-neuvosto oikeastaan yllätti Saraviidan ainakin kahdessa asiassa luonteensa pohjalta, ja minä nyt luen hänen hänen sanansa suoraan.

Tämä Saraviidan lausuntohan on tietysti kaikkien saatavissa. Siinä on erittäin mielenkiintoinen se liiteosa, jossa kerrotaan juuri, mikä Eurooppa-neuvosto oikeastaan on. Siis meillähän on siitä nyt tietty kuva, mutta neuvosto ei ole välttämättä sen kaltainen luonteeltaan:

”Nykyisten unionivaltioiden kirjallisuudessa Eurooppa-neuvostoa on käsitelty runsaasti. Sen tehtävistä ja toimivallasta on julkaistu useita monografioita ja kymmenittäin artikkeleita. Missään en ole havainnut Eurooppa-neuvostoa kuvattavan suomalaisella — vähätteleväällä — tavalla sisäpolitiikkaan keskittyväksi toimielimeksi. Neuvosto luonnehditaan yleensä eräksi unionin ja sen edeltäjien suureksi oikeudellispoliittiseksi innovaatioksi. Sitä kuvataan kansainvälispoliittisen areenan päätöksentekijäksi ja toimijaksi par excellence ja sen kannanottoja seurataan kaikissa maanosissa.”

Siis kysymys on tämän tyyppisestä elimestä, missä Saraviidan mukaan ei ole täsmällisesti eroteltuna sellaisia kysymyksiä, mitkä nyt varsinaisesti liittyvät ulkopoliitiikkaan sanan suomalaisessa merkityksessä, vaan ne koskettavat tietysti eri valtioitten välisiä kysymyksiä. Näin ollen ne koskettavat myöskin hallitusmuodon 33 §:n mukaisesti niitä kysymyksiä, joista tasavallan presidentti määrää, kun hän määrää Suomen suhteista ulkovaltoihin. Silloin siitä on vedettävissä tämä johtopäätös, että ilman muuta näissä kysymyksissä ja näissä asioissa pitäisi olla tasavallan presidentin mukana.

Saraviita sanoo myöskin sillä tavalla, että todellakin tällä Eurooppa-neuvostolla on varsin korkea status siinäkin mielessä, että sen saapuvillaolitiheys on suuri, ”äärimmäisen korkea”. Vuoteen 1992 mennessä hallituksen tai valtion päämies oli ollut poissa kokouksesta vain kerran, Irlannin pääministeri, joka jäi pois Brysselin kokouksesta 1981 valtionsa sisäisten tapahtumien seurauksena. Kaikissa muissa kokouksissa oike-

astaan valtion tai hallitusten päämiehet ovat olleet mukana, ja varsinaiset kokoukset taikka luultavasti tärkeimmät asiat liittyvät näihin, jos sanoisi vanhalla herännäistermillä, ”kamarikeskusteluihin”. Minä ajattelen, että Ahtisaaren karsima saattaisi olla juuri näissä keskusteluissa. Silloin se merkitsisi sitä, että tämä suomalainen panos näissä keskusteluissa, joittenka luonnetta Saraviita kuvaa sillä tavalla, että se on persoonallisesta panoksesta kiinni, olisi erittäin merkittävä. Vastuullisen presidentin ja Suomen kannalta se olisi tietysti erinomainen asia. Tästä tullaan siihen tulokseen myöskin, että tasavallan presidentin oikeastaan on osallistuttava näihin ainakin silloin, kun hän itse määrää osallistumisestaan. Minä ymmärrän asian tällä tavalla.

Mutta ymmärrän tietysti myöskin rakennelman, joka liittyy 33 a §:ään, josta tätä keskustelua myöskin käydään. Ymmärrän myös sen, että tässä täytyy päästä eteenpäin ja pystyä muodostamaan kanta valmisteluineen jne., niin kuin tässä on ollut kysymys. Mutta ymmärtäisin, että pääministeri olisi viisas, jos ymmärtäisi, mikä hänen asemansa tässä tilanteessa on, kun määritellään, kuka edustaa Suomea tuossa huippukokouksessa. Jos hän ei ymmärrä sitä, jos hän ehdollistaa jollakin tavoin presidentin osallistumisen tuohon kokoukseen, ei hän silloin ole kypsä Suomen pääministeriksikään.

Minä ymmärrän asian sillä tavalla, että pääministerillä on nyt pallo ja hänen täytyy ymmärtää, että pallo on annettava tavalla tai toisella presidentille ja presidentti on samalla puolella kuin pääministeri eikä vastustavalla puolella. Silloin tämä asia on järjestettävä sillä tavalla, että yhdessä päädytään siihen, kuka edustaa Suomea huippukokouksessa. Jos päädytään siihen, mitä meidänkin esityksemme merkitsee, pääministeri on ainakin siellä mukana ja niin on presidenttikin.

Ehkä nousee kysymys siitä, kuka virallisesti edustaa Suomea, kun lautasia jaetaan ja tilanne on sen kaltainen. Nyt kun puheenjohtajamaana on seuraavaksi Ranska, niin Ranskan kanssa tässä ei ole ongelmaa. Mutta sitten kun Italiasta tulee puheenjohtajamaa ja jäseniä alkaa olla 15—16, tulee ehkä sellainen tilanne, että Berlusconi — toivon mukaan hän ei enää silloin ole Italian pääministeri — saattaa sanoa, että nyt on niin paljon tässä illallispöydässä valtion ja hallitusten päämiehiä, että yksi maata kohti riittää.

Siinä tilanteessa tai hankaluuksien ehkäisemiseksi täytyy pääministerin osata tehdä omat johtopäätöksensä, ettei käy sillä tavalla, että päämi-

nisteri yhtäkkiä sairastuu tai hänelle tulee kiireellinen matka kotimaahan. On aivan selvää, että semmoisessa tilanteessa presidentti on se, joka istuu ja keskustelee suurista kysymyksistä muiden valtioiden ja hallitusten päämiesten kanssa. Ymmärrän pääministerin aseman tästä näkökulmasta. Jos hän on viisas, hän toimii tällä tavalla, ei pykälistä lue tätä asiaa eikä ehdollista presidentin menoa sinne. He toimivat yhdessä taitavasti niin, että Suomen etu kaikissa olosuhteissa tulee turvatuksi, mutta marssijärjestys olisi tämän tyyppinen.

On ilman muuta selvää, että nämä kaksi pykälää, 33 ja 33 a, ovat tämän tulkinnan mukaisesti, joka meille on tullut, jännitteisessä suhteessa toisiinsa. Luultavasti jotkut valtiosääntöoppineet sanoisivat, että ne ovat ristiriitaisessa suhteessa toisiinsa. Ne sulkevat toinen toisensa pois, ja semmoisessa tilanteessa tietysti ei maa voi kauan olla, vaan tämä on purettava jotenkin. Jännitys voidaan purkaa tietysti riidaksi ja sitä kautta sitten asia ratkaista jollakin tavoin. Mutta jännite voidaan purkaa myöskin luovasti ja luoda kokonaan uusi ratkaisu luovan ongelmanratkaisun kautta.

Minä ajattelen, että seuraavalla vaalikaudella, aivan samalla tavalla kuin ed. Kalliomäki sanoi, täytyy ryhtyä toimiin, että nämä kaksi pykälää, 33 ja 33 a tarkan harkinnan ja pohdinnan jälkeen, jolloin myös tasavallan presidentti olisi mukana, luovalla tavalla ratkaistaisiin niin, että vaalikauden aikana voitaisiin niistä tehdä sellainen sisältöratkaisu, että seuraava eduskunta voisi sen hyväksyä ja 99 valittu eduskunta lopullisesti päättää, jolloin se olisi valmis, kun seuraava presidentin toimikausi vuonna 2000 alkaa. Silloin me menisimme ensi vuosituhannele luovan ratkaisun jälkeen, jolloin olisi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja Suomen suhteita ulkomaihin koskevien 33 ja 33 a §:n kohdalta muodostettu ensi vuosituhanneen suomalaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toiminta-ajatus, joka olisi kaikkien hyväksyttävissä, kun se tässä eduskunnassa hyväksytään, mutta se olisi myöskin tasavallan presidentin reilusti allekirjoittama ja Suomen kansa voisi sen hyväksyä omaksi ratkaisukseen.

Nyt jos ruvetaan ajattelemaan instituutioiden välisiä ristiriitoja, niin sehän vasta kansaa ärsyttää. Se on aivan selvä, eikä kansa tunne omaksi ratkaisukseen sitä. Nämä menettelyt saavat nyt elää sen käytännön varassa, joka nyt jo on muodostunut, ja sitten voidaan aivan hyvin seurata, miten tämä asia kehittyy. Mutta sen täytyy kehittyä siihen suuntaan, että piilevä jännite kahden

peruspykälän kohdalla luovalla tavalla ratkaistaan.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia valtiopäiväjärjestykseen ja valtioneuvostosta annettuun lakiin. Nämä muutokset ovat tarpeellisia, kuten useassa yhteydessä on todettu, Euroopan unionin jäsenyyden vuoksi. Lakiehdotuksella eduskunnalle turvattaisiin saman kaltaisen oikeus saada tietoja ja osallistua Euroopan unionia koskevaan päätöksentekoon kuin eduskunnalla on jo nyt Eta-sopimusta koskevassa yhdentymisasioiden ennakkokäsittelyssä.

Hallituksen esityksen mukaan Eurooppa-neuvoston kokouksesta annettaisiin etukäteen tietoja suurelle valiokunnalle sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisten asioiden osalta ulkoasiainvaliokunnalle. Vastaava tiedonantovelvollisuus eduskunnalle olisi myös kokouksen jälkeen, kun esillä olleita asioita selostettaisiin eduskunnalle tai asianomaiselle valiokunnalle. Vastaavia säännöksiä sovellettaisiin hallitusten välisiin konferensseihin, joissa käsitellään unionin perustamis- sopimusten muuttamista.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä koskeva perustuslakivaliokunnan mietintö valmistui lopulta varsin yksimielisesti. Perustuslakivaliokunta teki lakiehdotuksen pykäliin tarpeelliset ja tarkentavat pykälämuutokset. Näin uudistus vastaa sitä linjausta, jonka valiokunta otti jo lausunnossaan hallituksen esityksestä Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä.

Mielestäni eduskunnan ja valtioneuvoston suhteet vastaavat nyt pääpiirteissään samoja periaatteita kuin Eta-sopimuksen aikana. Uudistus turvaa eduskunnan vaikutusmahdollisuudet ja vastaa valiokunnan aiempaa kannanottoa.

Julkisuudessa päähuomio on kiinnittynyt tasavallan presidentin ja valtioneuvoston suhteisiin. Mielestäni perustuslakivaliokunnan mietintö on myös tämän, kenties ongelmalliseksi koetun, suhteen osalta selkeä ja onnistunut. Pääsäännön mukaan Eurooppa-neuvoston kokouksissa Suomea voi luontevimmin edustaa pääministeri. Tämä vahvistaa pyrkimystä parlamentaarisen hallitustavan säilyttämiseen ja vahvistamiseen.

Arvoisa puhemies! Pääministerin uskottavuus Eurooppa-neuvostossa edellyttää, että hän osallistuu yhtäläisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan hoitoon yleensä. Tasavallan presidentti voi kui-

tenkin poikkeuksellisesti osallistua niin Eurooppa-neuvoston kokouksiin kuin muihinkin suuriin kansainvälisiin kokouksiin ja huipputapaamisiin silloin, kun niissä käsitellään Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta erityisen keskeisiä kysymyksiä.

Eurooppa-neuvoston kokouksissa pääministerin toimivallan perustana olisi hänen nauttiansa luottamus eduskunnassa. On asiallista, että pääministeri selvittää ennen Eurooppa-neuvoston jokaista kokousta tarpeellisessa määrin eduskunnan tuen toiminnalleen. Pääministeri selostaa Eurooppa-neuvostossa esille tulevat kysymykset etukäteen ja antaa myös tietoja neuvostossa tehdyistä ratkaisuista.

On arvioitavissa, että enemmistö Eurooppa-neuvoston kokouksissa käsiteltävistä asioista tulee olemaan sellaisia, jotka on Suomessa ennen Eta- ja EU-integraatiota luettu sisäpoliittisiksi asioiksi. Näin ollen on välttämätöntä, että valtioneuvosto määrää kansallisesta valmistelusta asioissa, joista päättäminen kuuluu Euroopan unionin toimielimille, useimmiten siis Euroopan unionin neuvostolle.

Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan linjaukset käsiteltävänä olevasta lainsäädännöstä ovat mielestäni selkeät. Sama koskee myös hallitusmuodon 33 a §:n mukaista toimivallan jakoa tasavallan presidentin ja valtioneuvoston välillä. On syytä korostaa, että kyseisen hallitusmuodon pykälän toinen momentti ei rajoitu vain viime vaiheen päätöksentekotilanteeseen ja sen välittömään valmisteluun, vaan tulee sovellettavaksi kaikissa vaiheissa, joiden tarkoituksena on edistää jonkin asian saamista lopullisella ja sitovalla tavalla ratkaistuksi.

Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan valtioneuvoston valmisteluvallasta ei ole hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentissa erotettu mitään asiaryhmää, joten valtioneuvoston valmistelu kattaa siten myös mm. unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevat asiat.

Arvoisa puhemies! Pääministeri Esko Aho on julkisuudessa kantanut enemmän huolta presidentin kuin valtioneuvoston ja pääministerin asemasta. Aho muistuttaa, että herkkä tasapaino tasavallan presidentin ja eduskunnan välillä tulee säilyttää. Pääministeri pitää tärkeänä, että presidentin osallistumismahdollisuus Eurooppa-neuvoston kokouksiin varmistetaan. Mielestäni pääministerin huoli on ymmärrettävä. Tämän illan kuluessa keskustelussa on tullut esille se yhteistyötilanne, jota välttämättä tarvitaan tasavallan presidentin ja pääministerin välille. Minä en kui-

tenkaan henkilöi näitä asioita kuten ed. Vuoristo puheenvuorossaan. Minusta valtiosäännön muutosten pitää olla sellaisia, että ne eivät liity kulloisiinkin tehtäviä hoitaviin henkilöihin, vaan toimivat kaikissa tilanteissa.

Yhteistyön merkitys Suomen ja Suomen menestymisen kannalta tulee varmasti olemaan tärkeä, ja sitä on syytä meidän kaikkien korostaa. Suomen edustautumisesta Eurooppa-neuvoston kokouksessa ei kuitenkaan ole tarpeen kirjoittaa mitään itse hallitusmuodon pykälään. Olennaista on, että edustautumista koskeva kysymys perusteluineen on nyt kuitenkin selkeästi kirjoitettu ulos perustuslakivaliokunnan mietinnössä.

Lopuksi, arvoisa puhemies, on syytä korostaa, että on erityisen tarkoituksenmukaista, että varsinkin ulko- tai turvallisuuspolitiikkaa koskevissa unioniasioissa valtioneuvosto toimii läheisessä yhteistyössä tasavallan presidentin kanssa. Tätä myös perustuslakivaliokunta korostaa mietinnössään.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Peltari.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro):
Herra puhemies! Ed. Väistö kantoi puheenvuorossaan oikeastaan monessakin lauseessa suurta huolta siitä, että pääministeri ei pääsisi edustamaan Suomen kansaa ja Suomen kantaa Euroopan neuvostossa. Minä olisin kuitenkin palauttanut ed. Väistön mieleen ed. Vuoriston äskeisen puheenvuoron. Mielestäni ed. Vuoristo edusti siinä hyvin tavallista keskivertokansalaista. Nimittäin tavallinen keskivertokansalainen on todennut ja tietää, että Suomen kansa pääsi tänä vuonna ensimmäisen kerran valitsemaan suoraan presidenttinsä. Edelleen tiedämme, että tämä käyttää perustuslain mukaista lainsäädäntövaltaa 2 §:n mukaan ja 33 §:n mukaan valtuuksia ulkopoliitikassa ja turvallisuuspolitiikassa. Minusta tuntuu, että kyllä pitäisi ed. Väistön moninaisten perustuslakivaliokunnan kokousten jälkeen jo ymmärtää, ettei tunaroiden ja nopeasti tehdyn hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentin perusteella tulkinnalla voida poistaa hallitusmuodon 2 §:n ja 33 §:n tasavallan presidentille antamia valtuuksia. Tämän vuoksi 3/4 sosialidemokraattien valiokuntaryhmästä äänesti nimenomaan sitä vastaan, että olisi kirjattu pöytäkirjaan tai valiokunnan mietintöön se, että Suomen kansaa edustaa pääministeri ja piste. Sitten

armollisesti todetaan vähän jäljempänä, että presidenttikin voi joskus olla, silloin kun siellä ei oikein mitään asioita päätettävänä ole.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin haluaisin edelliselle puhujalle vastata lähinnä sen vuoksi, että minusta hän tulkitsi väärin häntä edellisen puhujan eli ed. Vuoriston puheenvuoroa siinä mielessä, että ainakin itse kuulijana sain sellaisen kuvan, että ed. Vuoristo varsin hyvin kuvasi presidentti-instituution luonnetta suomalaisessa yhteiskunnassa. Hän toki puhui paljon myös presidentti Ahtisaaren luonteesta, mutta se, mitä itse olen kaivannut tässä keskustelussa, on myöskin sen huomaamista, ettei sinänsä sillä seikalla, että Suomi on liittynyt Euroopan unioniin, voida yhdellä kertaa muuttaa suomalaisen demokratian luonnetta. Me nyt satumme olemaan tällä hetkellä tämän suuntainen demokratia. Tässä kehitysvaiheessa on aivan luonnollista, että myös presidentillä on tietty asemansa.

Se sitten, että tässä on paljon puhuttu EU:n myötä ja sen innoittamana siitä, minkälaiseksi suomalaisen demokratian tulee kehittyä, on lievästi sanottuna toinen asia.

Ed. A l h o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vähänäkin ja ed. Koskisen näkemykset siitä, mitä on tapahtunut sosialidemokraattisessa ryhmässä perustuslakivaliokunnassa, ovat erilaiset, ja minulla itselläni on näkemys siitä, mutta niin siinä käy, kun on pyöröovessa, ettei pääse muuta kuin pyöröovessa pyörimään.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkin tulkitsi puheenvuoroni väärin. Mielestäni selkeästi korostin tasavallan presidentin hallitusmuodon 33 §:n mukaista asemaa. Minusta on tärkeää, että meillä on kaikissa tilanteissa mahdollisuus tukeutua tasavallan presidenttiin tärkeissä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä asioissa. Mielestäni 33 a §, joka alun perin laadittiin Eta-oloja varten, on siinä määrin toimiva, että se soveltuu yhtä lailla myös Euroopan unionin jäsenyyden oloihin, enkä minä näe tässä tulkinnassa, jonka perustuslakivaliokunta varsin yksimielisesti teki, niitä ongelmia, joihin ed. Vähänäkin puheenvuorossaan viittasi.

On tärkeää, että suhteet säilyvät kohdallaan. Totesin, että pääministeri mm. on kantanut huolta näiden herkkien suhteiden varjelemisesta ja

siitä, että tasavallan presidentin asema säilyy tasapainossa suhteessa eduskuntaan ja sen luottamusta nauttivaan valtioneuvostoon.

Ed. Halonen toi esiin tasavallan presidentti-instituution ja sanoi, että olin tulkinnut ed. Vuoriston näkemystä virheellisesti. Totesin, että minusta nämä säännökset on laadittava niin, että ne eivät henkilöidy, vaan ne laaditaan sillä tavoin, että tällainen tasapaino ja toimivuus säilyvät kaikissa tilanteissa.

Ed. J. L e p p ä n e n : Herra puhemies! Ennen kuin menen varsinaiseen puheenvuurooni, aivan kuin viittauksessa ed. Vähänäkin vastauspuheenvuoron johdosta haluaisin esittää kysymyksen: Aiheuttiko suoraan kansanvaaliin siirtyminen presidentinvaalin osalta meidän kansanvaltaiseen järjestelmäämme toisen kansanvaltaelementin? Silloinhan pitäisi hallitusmuodon 2 §:ään lisätä, että valta Suomessa kuuluu kansalle ja kansan valitsemalle presidentille. Tämä nyt on vähän provosoitua, mutta taitaa käydä niin, että vaikka ei pitäisi provosoitua, niin tulee provosoiduttua. Nimittäin siellä avautuu niin laaja kysymys, että se on kyllä aika suuren valmistelun väärti eikä minusta kannattaisi semmoiselle alueelle edes tässä yhteydessä edetä. Ei ainakaan silloin, kun suoraan kansanvaaliin siirryttiin presidentinvaalin osalta, tämän kaltaisia elementtejä niistä asiakirjoista näy, sikäli kuin niitä olen lukenut.

Herra puhemies! Julkisuudessa on viime aikoina käsitelty varsin paljon kysymystä siitä, kuka edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa, ns. huippukokouksessa. Kysymys on personoitu tasavallan presidenttiin ja pääministeriin ja kolmanneksi on otettu kiistaan mukaan eduskunta. Mielestäni on erittäin valitettavaa, että me niin paljon puhumme henkilöistä, kun meidän pitäisi puhua valtioelimestä, instituutioista, ja ainakin yrittää, vaikka se meiltä huonosti käy, unohtaa henkilöt, jotka tehtäviä tällä kertaa hoitavat. Silloin, kun me henkilöimme, asiakokonaisuus unohtuu ja me harhailemme, niin kuin minusta jossakin yhteydessä tässäkin keskustelussa on ilmi käynyt.

Kysymyksessä ei ole valtioelinten vallan uusjako eivätkä varsinkaan arvovaltakysymykset. Nyt on vain järjestettävä uudella tavalla päätöksenteko ja etenkin asioiden valmistelu, koska liitymme Euroopan unioniin. Tämä on perussyy nyt käsiteltävänä olevan muutoksen. Suomen liittyminen Euroopan unioniin merkitsee sitä, että osa lainsäädäntövallasta siirtyy

Euroopan unionin toimielimille. Esimerkkeinä voitaisiin mainita kauppapolitiikka, kilpailupolitiikka ja maatalouspolitiikka. Muun muassa nämä alueet ovat yksinomaan Euroopan unionin toimialaa, ja kansallisesti toteutamme tehdyt päätökset.

Asian toinen puoli on se, että me pääsemme näin ollen myös vaikuttamaan omalla panoksellemme tehtyihin päätöksiin. Koska näin on, meillä on oltava toimiva valmistelujärjestelmä, jolla turvataan tehokas vaikuttaminen tehtyihin päätöksiin. On aivan selvää, että lainsäätäjä eli eduskunta kuten myös tasavallan presidentti haluavat osallistua kannan muodostamiseen. Sehän on kansanvaltaisen menon perusedellytys. Toisaalta koko EU-keskustelun ajan voimakkaasti korostettiin, ettemme vain anna päätösvaltaa Brysseliin, vaan itse asiassa pääsemme myös vaikuttamaan, ja tätä erityisesti korostettiin, tehtyihin päätöksiin.

Edellä mainittuun perustuen hallitus on antanut eduskunnalle lakiesityksen, jonka hyväksymisellä turvataan eduskunnalle saman kaltainen oikeus ja ennen kaikkea mahdollisuus osallistua Euroopan unionia koskevaan kansalliseen päätöksentekoon, kuin nyt on järjestetty Eta-sopimusta koskevassa yhdentymisasioiden ennakkokäsittelyssä.

Tämän lisäksi kokonaan uusia esityksessä ovat täällä paljon käsitellyt Eurooppa-neuvostoa ja hallitusten välisiä konferensseja sekä yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevat säännökset.

Kuten tunnettua, Eurooppa-neuvoston kokous on EU-maiden hallitusten ja valtionpäämiesten konferenssi. Siellä käsitellään koko EU-politiikan päälinjaukset. Tästä syystä linjauksilla täytyy olla sitovuutta. Voisimme sanoa, että on oltava kansanvaltaista katetta, joka tulee perustuslakiemme mukaan eduskunnalta. Toisaalta pitää olla myös tehdyille sitoumuksille paikka, jossa niistä vastataan. Näin ollen on luonnollista, että pääsääntöisesti parlamentaarinen vastuu voi toteutua vain valtioneuvoston ja sen johtajan eli pääministerin kautta. Tämä johtaa luontevasti siihen, että pääministeri on maan pääsääntöinen edustaja Eurooppa-neuvostossa. Ei tämä ole väkivaltainen ratkaisu. Näin menetellään muissa EU-maissa lukuunottamatta Ranskaa, jossa tunnetuista syistä on ns. kaksoismandaatti. Jos presidentti olisi pääasiallinen edustaja, pitäisi presidentin sisäpoliittisia valtaoikeuksia vahvistaa merkittävästi ja muuttaa siten hallitusmuodon 33 §:ää tai luoda jonkinlainen neuvottelume-

nettely tai neuvottelukäytäntö presidentin, valtioneuvoston ja eduskunnan välille.

On aivan selvää, että ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevissa kysymyksissä presidentin toimivalta on säilytettävä. Siitäkin täällä on moneen kertaan puhuttu ja sitä korostettu, joskin viime vuosina on toteutettu käytäntöä, että presidentti käyttää ulko- ja turvallisuuspoliittisia valtaoikeuksia yhä enenevässä määrin pääministerin, ulkoasiainministerin ja yleensä valtioneuvoston kautta. Tämä järjestelmä on osoittautunut hyväksi ratkaisuksi. Tämän järjestelmän eteenpäinvieminen riippuu presidentin ja valtioneuvoston keskinäisistä ratkaisuista ja suhteista. Tämän linjan jatkuminen turvaa pääministerin uskottavuuden myös Eurooppa-neuvoston kokouksissa.

Tasavallan presidentti voi poikkeuksellisesti osallistua niihin Eurooppa-neuvoston kokouksiin, joissa käsitellään Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta erityisen keskeisiä kysymyksiä. Koska hallitusmuodon 33 § on edelleen voimassa ja sen sisältöä ei ole muutettu, tämä on edelleen selvä tosiasia.

Jos siirrymme presidenttivetoiseen toimintaan Eurooppa-neuvostossa, mielestäni menetämme presidentti-instituution valtionpäämiehelementin, sillä jos presidentistä tulee sisäpolitiikan, sillä näitä asioita EU:ssa myös paljon käsitellään, jokin päiväinen toimija, hän ei voi nousta ratkaisijaksi, välittäjäksi ja sovittelijaksi parlamentaarisen järjestelmän toimintavaikeuksissa. Tästä syystä on tarpeen säilyttää hallitusmuodon 33 §:n mukaiset joustavat valtaoikeudet, joista joku asiantuntija on sanonut, että Suomessa on joustavan jäykät valtaoikeudet.

Tämä paljon julkisuudessa ollut tilanne valtioneuvoston keskinäisistä suhteista on ainutkertainen. Mutta pitäisi muistaa, että ongelman aiheuttajana ei ole presidentti tai pääministeri tai eduskunta vaan EU-jäsenyys, joka vaatii aluksi kuvaamani muutokset. EU-jäsenyys on edessämme pian toteutuneena tosiasiana. Jäsenyyden toteutumisen sivutuotteena ei voi olla pitkän kehityksen tuloksena saavutetun parlamentaarisen järjestelmän ydinsisällöstä luopuminen ja voimakas siirtyminen presidenttivaltaiseen järjestelmään. Se olisi minulle ja muillekin kansanvaltaisesta menosta huolta pitävälle liian kallis hinta EU-jäsenyydestä. Nyt käsiteltävällä valtiopäiväjärjestyksen muutoksellahan tämä asia pannaan kuntoon.

Lopuksi totean, että meidän on nyt syytä käsitellä kaikessa rauhassa ilman kiihkoa ja arvovaltakysymyksiä tätä asiaa. Valtiollinen järjestel-

mämme on parlamentaarisella pohjalla tänä päivänä, ja se luo edellytykset tämänkin ongelman ratkaisemiseksi.

Keskustan eduskuntaryhmän kanta vastaa perustuslakivaliokunnan mietinnön linjauksia. Korostamme samalla hyvän yhteistyön merkitystä eri valtioelinten kesken, ja erityisesti näissä asioissa se koskee valtioneuvoston ja tasavallan presidentin keskinäisiä suhteita. Euroopan unionin jäsenyys on niin suuri haaste meille kaikille, ettei ole Suomen kansan edun mukaista panna energiaa riitelyyn tämän asian käsittelyn yhteydessä.

Ed. Jansson: Herr talman, arvoisa puhemies! Jag skall egentligen tala om endast en sak och det är offentligheten eller transparensen, så som riksdagsman Nikula uttryckte det hela. Men först en annan liten kommentar.

Arvoisa puhemies! Tämä ei ole ainutlaatuista. Itävallan eduskunnassa käydään paraikaa vastaavanlaista, mahdollisesti jopa värikkäämpää, keskustelua sikäläisen presidentin valtaoikeuksista EU-ympäristössä, vähän vastaavanlaista verrattuna siihen, mitä nyt meillä on käsiteltävänä, ja Itävallan tasavallassakin varmasti pärjätään. Siis tämä ei ole millään tavalla uutta. Senkin takia minusta kannattaa, kuten ed. J. Leppänen äsken sanoi, rauhallisesti ja hyvässä hengessä keskustella näistä todella tärkeistä asioista. Siis se hyvä henki, joka vallitsi perustuslakivaliokunnassa sen käsitellessä tätä hallituksen esitystä, jatkuu mielestäni tässä suuressa salissa, mikä on sinänsä sängen arvokasta.

Minä en aio vaarantaa tätä hyvää henkeä. Totean vain, että ryhmäni ja minä olemme koko ajan olleet yksimielisesti tämän työn takana alusta alkaen ja pysymme kannassamme loppuun saakka, siinä vakaumuksessa, että tästä tulee hyvä lopputulos. Sen takia, arvoisa puhemies, keskityn vain yhteen asiaan, asiaan, johon jo kollegat Laine ja Nikula ovat puuttuneet eli transparenssiin tai avoimuuteen hyvän pohjoismaalaisen periaatteen mukaisesti.

Nimittäin EU:ssa on jo Tanskan ja Hollannin toimesta vireillä sellainen hanke, jonka mukaan pohjoismaista julkisuusperiaatetta otettaisiin käyttöön EU:n toimielimissä. Ruotsi on ilmoittanut yhtyvänsä tähän hankkeeseen. Ruotsi on lisäksi ilmoittanut, että riippumatta EU:n menettelytavoista sen edustajat aikovat kertoa julkisuuteen, miten Ruotsin ja muidenkin jäsenvaltioiden edustajat ovat käyttäytyneet EU:n

toimielimissä. Tästä riippumatta valiokunnan enemmistö äänesti ed. Laineen ja minun kannattamani muutosesityksen valtiopäiväjärjestyksen 54 d §:ään nurin, valitettavasti. Minusta tuntuu, että tässä ns. edustuskiistassa lehdistö ja muu viestintämaailma eivät ole panneet merkille, mistä nyt on kysymys. Eduskunnassahan on aika paljon toimittajia, mutta en ole huomannut, että tähän olisi tartuttu, mikä todella suuresti yllättää minut. Olen myös ymmärtänyt, että eräillä edustajilla on toimittajatausta.

Siis ehdotettu lisäys valtiopäiväjärjestyksen 54 d §:ään olisi antanut suuren valiokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan jäsenille oikeuden saada tietoa siitä, miten Suomen edustajat ovat äänestäneet EU:n elimissä. Tämä ei tietenkään olisi tarkoittanut sitä, että tieto olisi myös vuotanut toimittajille, mutta suuri valiokunta olisi itse voinut päättää, mitä annetaan julkisuuteen ja mitä ei. Nyt tämä mahdollisuus ilmeisesti on poissa, mikä sinänsä kasvattaa vuotojen mahdollisuutta. Näin ainakin minä ajattelen. Vai johtuuko lehdistön hiljaisuus tässä asiassa siitä, että Ruotsista aina voi saada nämä tiedot? Se on turha kiertotie, josta hyötyvät ainoastaan telelaitokset.

Arvoisa puhemies! Jännittyneenä jään odottamaan, miten julkinen sana aikoo selittää hiljaisuutensa. Aika on lyhyt, koska tämän asian toinen käsittely tapahtunee vielä tänä yönä. Siinä käsittelyssä tulen kannattamaan ed. Laineen muutosesitystä vastalauseiden mukaisesti.

Värderade talman! Jag har endast kort uppehållit mig vid ett vanligt men farligt fenomen i politiken, dvs. tystnaden. Man hör det ibland sägas att i medierna orkar man bara behandla en sak åt gången. Det är en överdrift men när man nu beaktar att det är journalister och medier som i praktiken drar upp dagordningen för politiken och för den offentliga debatten så skulle det kanske vara bra om man orkade behandla litet flera saker samtidigt. För jag kan inte förstå hur en så här viktig princip om nordisk offentlighet totalt har försumrats i diskussionen hos oss. Man kunde då säga att journalisterna här i huset och utanför huset nu kunde vakna och i EU-anda lobba för denna sak, för det skulle krävas några begåvade artiklar och ledare i våra tidningar. Det kommer först i morgon. Och så kunde man vänta sig att journalisterna skulle ställa lagom elaka frågor till oss politiker för att åtminstone ge till känna sin åsikt. Men som jag ser det är tiden nu mycket knapp, antagligen för knapp, eftersom vi vad jag förstår redan i natt kommer att slå fast

innehållet i dessa lagar, i riksdagsordningen och statsrådslagen och därvid är det inte längre möjligt att göra några ändringar. Jag väntar med andra ord med spänning hur journalisterna tänker förklara denna förståeliga, men farliga tystnad och kommer under tiden att stöda riksdagsman Laines förslag till ändring av riksdagsordningens 54 d § 3 mom.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Eduskunnalle tänään annettu ja edustajille nyt jaettu hallituksen esitys n:o 335 voitaneen nyt esitellä valiokuntaan lähettämistä varten.

Hyväksytään.

Hallituksen esitys n:o 335 laiksi arvonlisä- ja valmisteverotuksen toimittamisesta Ahvenanmaan maakunnan ja muun Suomen välisissä suhteissa

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Jansson: Herr talman! En helt annan fråga, om jag nu förstår dagordningen rätt, ifall vi är på ärende 8). Det handlar om förslag till lag om verkställandet av mervärdes- och accisbeskattning i relationerna mellan landskapet Åland och övriga Finland, en kanske häpnadsväckande rubrik på en viktig lag. Jag vet inte om proposition ens är utdelad här i salen. Det är bråttom nu, så jag skall nämna några ord i denna remiss om den proposition som jag tror att är föremål för behandling.

Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys n:o 335 — en tiedä, ovatko edustajat saaneet sen, onko se tullut, (Ed. Aittoniemi: On!) — Hyvä — on jo valiokunnan käsittelyssä. Se on ilmeisesti aika vaikeasti tajuttavissa oleva esitys. Aluksi sanoisin vain, että tämä laki on tarpeellinen, mutta kuten aina, voidaan tehdä parannukset siihen kahteen kohtaan.

Siis tämä laki on nyt seuraus Suomen ja Ahvenanmaan liittymisestä EU:hun. Tällä lailla mitöidään Ahvenanmaata koskeva pöytäkirja.

Kun esityksessä sivulla 4 hallitus sanoo, että verovapaa myynti liikenteessä mantereen ja Ahvenanmaan välillä kielletään ja tarkoitus on, ettei sellainen myynti olisi mahdollinen vuoteen 1999, niin se kanta on liian jyrkkä ja on käsitykseni mukaan ristiriidassa hallituksen talouspoliittisen ministerivaliokunnan lokakuussa tekemän periaatepäätöksen kanssa, jonka mukaan ”veroton myynti Ahvenanmaan-liikenteessä jatkuu toistaiseksi nykyisellään ja veropoikkeama pyritään toteuttamaan niin, ettei tarpeettomia rajamuodollisuuksia tarvita”. Mutta kuten muistamme, ja lähdän siitä, että valiokunta myöskin on tietoinen, miten se lokakuun päätös tapahtui, ja myöskin siitä, että pääministerillä oli silloin lausuma, se on kirjattu valtioneuvoston pöytäkirjaan, jonka mukaan ennen vuotta 1999 voidaan palata tähän asiaan, niin tämä kirjoitustapa on minusta liian jyrkkä. On toisessa paikassa esityksessä vähän lieventävää tekstiä tästä, mutta tuo ei ole minusta ihan kunnossa.

Sitten toinen, arvoisa puhemies, konkreettimpi ehdotus on lyhyesti sanoen sellainen, että tähän lyhyeen lakiin lisättäisiin yksi uusi pykälä. Se olisi uusi 3 §, josta sitten seuraisi, että nykyisistä 3 ja 4 §:stä tulisi 4 ja 5 §. Uuden 3 §:n sisältö kuuluisi esimerkiksi näin: ”Mitä on säädetty 2 ja 3 §:ssä, ei koske Turun, Naantalin ja Maarianhaminan Långnäsin välillä liikennöivällä aluksella tapahtuvaa tavaroiden myyntiä.” Näin muutettuna tämä olisi sopusoinnussa ns. Ahvenanmaan pöytäkirjan kanssa.

Ed. Sassi: Arvoisa puhemies! Haluaisin herrojen aikatauluista sanoa sen verran, että hallitus on tänään antanut esityksen eduskunnalle. Esityksen tulisi tulla voimaan vuoden alussa, ja on välttämätöntä, että se tulee voimaan vuoden alussa, ja ilmeisesti viimeistään huomenaamulla valiokunnan mietinnön asiasta pitäisi olla valmiina. Tämä asia on kuitenkin ollut varsin pitkään hallituksen tiedossa, ja on tiedetty, että jotakin asialle pitää tehdä. Siitä syystä mielestäni on melko häpeämätöntä, että esitys on annettu näin myöhäisessä vaiheessa eduskunnan käsiteltäväksi, varsinkin kun asiaan liittyy erittäin suuria ongelmia.

Peruslähdekohtahan oli se, että pyrittiin Suomen EU-neuvotteluissa tekemään Ahvenanmaasta Suomen suhteen verotuksellisesti ulkopuolinen alue. Oikeastaan tavoitteena oli se, että

se ulkopuolisuus olisi nimenomaan suhteessa mannermaahan eli Suomeen. Nyt esityksen jälkeksen lopputulos on se, että mitään veroulkopuolisuutta mannermaan suhteen ei tule olemaan mutta sen sijaan Ahvenanmaa katsotaan verotuksellisesti ulkopuoliseksi alueeksi kaikkeen muuhun EU-alueeseen nähden. Lopputulos on se, että kaikkea hyvää, mitä tavoiteltiin, ei saavuteta, ja kaikki huono, mitä ei missään suhteessa toivottu, tässä yhteydessä tulee toteutettavaksi.

Täytyy sanoa, että pikaisesti sen jälkeen, kun esitys nyt on pakko ilmeisesti tällaisena suurin piirtein hyväksyä — ehkä niitä asioita vielä voidaan pikkuisen arvioida, joihin ed. Jansson kiinnitti huomiota — hallituksen täytyy nopeasti katsoa yhdessä ahvenanmaalaisten kanssa, miten nämä asiat tosiasiaissa hoidetaan, ja tarvittaessa neuvotella Suomen EU-jäsenyys sopimus uusiksi, mikä on melkoinen prosessi, koska asia täytyy käsitellä myös kaikissa EU-jäsenmaissa käsitykseni mukaan. Siinä suhteessa täytyy sanoa, että tietty huolellisuus näissä asioissa olisi ollut tarkoituksenmukaista hallituksen taholta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon:

8) Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 43 (HE 226)

9) Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 44 (HE 269)

10) Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 45 (HE 210)

11) Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö n:o 46 (HE 317)

12) Talousvaliokunnan mietintö n:o 51 (HE 202)

13) Talousvaliokunnan mietintö n:o 52 (HE 313)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 21.50.

Täysistunto lopetetaan kello 21.36.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen